

GLAS

ANTIFAŠISTA

Komemoracija u Jasenovcu

**POVIJESNO
SJEĆANJE JE DIO
SADAŠNJOSTI**

Kumrovečka poruka

**NITKO NEMA PRAVO
OBEZVREĐIVATI NOB I TITA**

Prava boraca NOR-a

**DOKLE
ČEKANJE**

Istraživanje zločina

**STRADANJA
I SMRT U
LOGORIMA**

Reagiranja

**CRKVA,
JASENOVAC,
BLEIBURG**

Papa Benedikt XVI.

Nacizam je bio čudovište

Prvi put otkad je stao na čelo Katoličke crkve, papa Benedikt XVI. govorio je u New Yorku, za vrijeme posjete Sjedinjenim Američkim Državama u travnju ove godine, o svojoj mladosti u doba nacizma.

Na početku njegova pontifikata objavljeno je kako je Joseph Ratzinger, odnosno papa Benedikt XVI., kao tinejdžer bio član Hitlerove mladeži, poslije i vojnik njemačkoga zrakoplovstva. Njegovi su roditelji bili žestoki protivnici nacizma, a Ratzinger nije bio aktivni član Hitlerjugenda.

Treću obljetnicu svojega pontifikata Benedikt XVI. u New Yorku je obilježio misom na kojoj

je pozvao svećenstvo i vjernike na pročišćenje i zalječenje štete koju su Rimokatoličkoj crkvi u Sjedinjenim Državama učinili pedofilski skandali. Pred 30 tisuća mlađih u njujorškom predgrađu Yonkers Benedikt XVI. progovorio je i o svojoj mladosti.

»Moje tinejdžerske godine bile su obilježene nacističkim režimom koji je mislio da ima sve odgovore. Njegov je utjecaj rastao, ušao je u sve pore života od škole do politike, čak i religije prije nego što je prepoznat kao čudovište - kazao je Papa. Nacizam je porekao Boga i postao nepropusan za bilo što istinito i dobro«, rekao je Benedikt XVI.

DOKLE ČEKANJE

Sudjelujući kao gošća na nedavnim izbornim skupovima HNS-a i SDP-a, predsjednica dr. sc. Vesna Čulinović Konstantinović u svojoj je pozdravnoj riječi ukazala na temeljne vrijednosti i sadržaj djelovanja SABA RH, posebno aktualizirajući probleme dugogodišnjeg nerješavanja zasluženih statusno-materijalnih prava antifašističkih boraca i na neravnometar položaj u odnosu na hrvatske branitelje iz Domovinskog rata. Zato je pozvala stranke da im preko svojih zastupnika u Saboru pruže ne samo verbalnu podršku nego i konkretno predlože rješenja kao što su 2005. prednjačile u donošenju Deklaracije o antifašizmu.

Istupi predsjednice SABA RH popraćeni su odobravanjem delegata, pa je za očekivati daljna suradnja ne samo s te dvije nego i drugim parlamentarnim strankama koje su spremne podržati rješenja na tom planu.

Podsjećamo da su i čelnici vla-

dajućeg HDZ-a još prošle godine sa svoje strane najavili konkretna rješenja problema antifašističkih boraca. Tako je na prijemu u povodu Dana antifašističke borbe tadašnji potpredsjednik Luka Bebić rekao da je Hrvatski sabor zadužio Vladu da pripremi prijedloge poboljšanja materijalnog statusa boraca i invalida iz II. svjetskog rata, a tadašnji predsjednik Vladimir Šeks na obljetnici ZAVNOH-a u Topuskom konstatirao da »Hrvatska još nije vratila dug antifašistima, koji svim državnim tijelima, i Saboru i Vladi, ostaje trajna obaveza da u razumnom roku ispune ono što su im obećali«.

Izgleda da za to sada ima deklarativne političke volje i u saborškoj poziciji i opoziciji, ali još ne i konkrenih prijedloga za parlamentarno odlučivanje. A vrijeme prolazi, pa i jedne i druge pitamo: dokle će zahtjevi antifašističkih boraca i dalje biti na čekanju?

Uzrok i posljedice

Slavko Goldstein, jedan od vodećih javno angažiranih intelektualaca, dobitnik je nagrade »Jutarnjeg lista« za najbolje publicističko djelo objavljeno 2007. godine u Hrvatskoj. Uz niz autobiografskih elemenata, njegova knjiga »1941. - godina koja se vraća« zapravo je studija o hrvatsko-srpskim odnosima u proteklih šest desetljeća, s naglaskom na tu godinu i II. svjetski rat.

Autor kaže da je bio motiviran željom da se u najširoj javnosti uspostavi istina i otklane frustracije o tom vremenu. Upozorava da i u povijesnim udžbenicima nedostaju precizno definirane ocjene, naročito u odnosu na genocidni karakter ustaškog pokreta.

Goldstein, inače član Savjeta antifašista Hrvatske, te dobitnik i književne nagrade »Kiklop« za 2007. godinu, najavljuje i knjigu o 1945. godini. Namjerava artikulirati i stav prema Bleiburgu, o kojem se, ističe, ne može početi ni govoriti sa 5. svibnjem te godine, jer prava tragedija hrvatskog naroda počinje 10. travnja 1941. godine, kada se išlo stvarati državu pod nacifašističkim okriljem i ostati njegov saveznik čak i nakon samoubojstva Hitlera.

Fotografije na 1. stranici:

Odavanje počasti žrtvama ustaškog logora u Jasenovcu

Delegacije SABA RH i Saveza društva »J. B. Tito« položile su vijence na Titov grob
snimio: Z. HERCEG

Povijesno sjećanje je dio sadašnjosti

♦Nikad s komemoracije u Jasenovcu nisu poslane poruke mržnje, naprotiv, ukazivano je na zlo i izražavana želja da se ono nikad više ne ponovi

Tradicionalna komemorativna svečanost, posvećena 63. godišnjici proboja logoraša iz zloglasnog ustaško-fašističkog logora, održana je 20. travnja ispred Cvijeta-spomenika u Jasenovcu. Skupu su, uz preživjele logoraše, antifašističke borce i druge građane, prisustvovali predsjednik RH **Stjepan Mesić**, predsjednik Hrvatskog sabora **Luka Bebić**, potpredsjednica Vlade RH **Jadranka Kosor**, predstavnici županijske i lokalne vlasti, vjerskih zajednica, udruge i političkih stranaka, kao i brojni veleposlanici stranih zemalja.

Otvarajući komemoraciju predstavnik Roma u Savjetu Spomen-područja Jasenovac **Stevo Đurđević** je naglasio da svima želi uputiti Jasenovačku deklaraciju mira koja, kako je rekao, treba biti tračak svjetla humanijem svijetu, protiv mržnje i predrasuda. »Odlučimo se sada i ovdje založiti za mir, suočavanje i pravednost«, istaknuo je Đurđević.

Predsjednica Savjeta Spomen-područja Jasenovac dr. **Zorica Stipetić** podsjetila je da je ustaški logor Jasenovac bio jedan od najstrašnijih među brojnim nacističkim i fašističkim koncentracionim logorima u Europi. Na ovom autentičnom mjestu zla trebala bi se jasno čuti i ona biblijska poruka potvrđena kroz svu patničku ljudsku povijest: Zlo koje se čini drugima, sebi se čini. Zbog toga treba trajno ponavljati: Jasenovac je mjesto genocida nad Srbima i Romima, holokausta nad Židovima, ratnog zločina nad antifašistima i političkim neistomišljenicima Hrvatima, Bošnjacima i pripadnicima drugih naroda.

Sa zadovoljstvom vas mogu podsjetiti da su djelatnici Spomen-područja objavili golemu knjigu s verificiranim popisom imena i osnovnih biografskih podataka za 72 193 žrtve od kojih je bilo 19 327 žena i 19 006 djece do 14 godina starosti. Popis se i dalje popunjava, naglasila je dr. Stipetić.

Ona je izrazila žaljenje što na ovoj komemorativnoj svečanosti nisu bili i predstavnici Koordinacije židovskih općina u Hrvatskoj, Židovske općine Zagreb sa zagrebačkim rabinom, kao ni

snimio: Z. Hrcog

Uz preživjele logoraše na komemoraciji su bili i najviši državni dužnosnici

predstavnici Židovske organizacije Beth – Izrael sa svojima rabinom. Oni su dva dana prije položili vijence kod Cvije-

ta-spomenika budući da se održavanje ovog skupa poklopilo s tijednom Pesaha kada Židovi ne posjećuju groblja.

Mr. Ivan Fumić: *Ustaše su imale izdašnu pomoć Crkve*

»Žalosno je, ali istinito, da su ustaše imale izdašnu pomoć većeg dijela Katoličkog klera, koji i danas, kao posljednji bastion, branii taj poredak. Mnogi svećenici unutar ustaškog poretka organizirali su ustaške organizacije, vršili pokatoličenje, a neki su i sami sudjelovali kao ubice u ovom logoru. To je vjerojatno i razlog što vrh Katoličke crkve u velikom luku zaobilazi Jasenovac, ali ne i Bleiburg.

No, ne smijemo zaboraviti i one svećenike koji su bili na strani naroda i branili interese i slobodu naroda. A isto i onih 1600 katoličkih svećenika ubijenih u Njemačkim koncentracionim logorima.

Proteklo je 63 godine od svršetka II. svjetskog rata i sve se više zaboravljuju žrtve, a veliča zločin. Mnogi naši građani slušaju o Bleiburgu kao gubilištu Hrvata, ali ih je malo koji se zapitaju, a što je do Bleiburga dovelo. Mora se znati da su u Jase-

novcu i drugim logorima ubijani ljudi samo zato što su bili druge vjere, nacije, rase, bez obzira na dob i spol. Ovi ljudi ni na koji način nisu odgovorni za Bleiburg, ali je ogromna većina ubijenih nakon zabilježivanja u Bleiburgu i te kako odgovorna za ova ubojstva. Osim toga, nakon Bleiburga, u najvećem broju ubijeni su zločinci – vojnici i civilni koji su počinili pokolje ili ih organizirali. Narodnooslobodilačka vojska za te zločine nije odgovorna, osim pojedincima.

Svjedoci smo brojnih mitova. Svaki grob koji se od 1990. godine pa do danas pronađe, a potječe iz II. svjetskog rata, pripisuje se ubijanju od strane Narodnooslobodilačke vojske. Pitamo se, a koga su to ubili Nijemci, fašisti, Bela garda, ustaše, četnici, Čerkezi. Zar ti ubijeni nisu zakopani. A zna se da su počinili ogromna zvjerstva i da su grobišta razbacana diljem Hrvatske, Slovenije, Bosne i drugdje«.

I u logorima Gospića 41 tisuća stradalih

Obraćajući se skupu u ime preživjelih logoraša mr. Ivan Fumić je rekao da su se okupili kod kamenog cvijeta da bi se poklonili žrtvama monstruoznog ustaškog poretka u ovom i u još 81. koncentracionom logoru koliko ih je ukupno bilo na tlu tzv. NDH.

»Od dolaska na vlast ustaša, od travnja 1941. do konca travnja 1945. godine, bila su osnovana čak 82 logora, razne namjene i tipova. No, bez obzira na njihovu namjenu, bili su to logori smrti. Među njima se, po broju ubijenih i okrutnosti, ističe grupa logora Jasenovac sa preko 73.000 do sada poimenično utvrđenih žrtava i Gospića sa 41.000 žrtava poimenično utvrđenih, a koji se baš puno u Hrvatskoj ne spominje. Ono što je karakteristično za gospićke logore jeste da su ustaše u svega četiri mjeseca u toku 1941. godine poubijali toliki broj ljudi. Ubijeni su bili Srbi, Židovi, Hrvati-antifašisti, Bošnjaci (Muslimani), Česi i drugi. U Jasenovcu su pak poubijani gotovo svi Romi. Ukoliko bi objavili imena svih žrtava ustaških logora trebalo bi tiskati bar još tri ovakve knjige, kao što ste vidjeli na ulazu, što ih je objavilo Spomen-područje Jasenovac sa preko 73.000 osoba.

U logorima nisu vršili nikakvu selekciju osoba, već su ubijali sve koje su u logor doveli, bilo to djeca, žene, starci, bolesni, zdravi, liječnici, svećenici itd. Upravo to

Jadranka Kosor, potpredsjednica Vlade Jasenovac sinonim patnje i stradanja

U ime Vlade RH na komemoraciji je govorila i položila vijence potpredsjednica Vlade, ministrica obitelji, branitelja i međugeneracijske solidarnosti i izaslanica predsjednika Vlade RH **Jadranka Kosor**.

Ona je kazala da je Jasenovac sinonim za neizmjernu ljudsku patnju i stradanja, mjesto stravičnog svjedočanstva ustaških zločina, mjesto na kojem se poklanjamо svim žrtvama.

Izrazila je poštovanje svima koji su preživjeli strahote jasenovačkog logora i koji svjedoče o razdoblju jednog povijesnog bezumlja i mržnje te svim članovima obitelji žrtava jasenovačkog logora smrti.

Potpredsjednica Kosor naglasila je da smo danas ovde kako bismo osudili zločine bez obzira na mjesto zločina, bez obzira na to tko ih je i kada počinio,

i dodala da su počinjeni zločini protiv nedužnog čovjeka, protiv žena i djece. Za zločin nema opravdanja, nastavila je ona i kazala da je riječ o zlu koje nikad nećemo i ne smijemo zaboraviti.

Povijesno sjećanje sastavni je dio naše sadašnjosti. Prihvatanje povijesne istine, znak je zrelosti naroda i države, ali istodobno i upozorenje da se zlo više nikada ne ponovi, jer zlo rađa novo zlo, mržnja novu mržnju. Stoga istinu ne skrivamo, ne smijemo i nećemo dopustiti da se zločini počinjeni ovde i drugdje za vrijeme ustaškog režima u NDH-a, ikada zaborave.

Moderna hrvatska država uči iz svoje prošlosti i iz nje izvlači pouke za nove naraštaje – mir, tolerancija i solidarnost, međusobno uvažavanje i uvažavanje različitosti zalog su sigurne budućnosti.

ubijanje govori o nevjerojatnoj bestijalnosti ustaškog pokreta», kazao je Fumić.

»Odnos prema nama logorašima dosta govori. Dok su oni koji su nas zatvarali, još 1993. godine dobili mirovine, status političkih osuđenika, a o nama se nitko nije pobrinuo da nas obešteći. A nema, koliko znamo, ni naznake da će to biti učinjeno.

Ipak, mi nikad s ovog mjesta nismo slali poruke mržnje, naprotiv, ukazivali smo na

zlo i željeli da se ono nikad više ne ponovi», rekao je Fumić.

Nakon govora predsjednika Sabora **Luke Bebića** i predsjednika Republike **Stjepana Mesića**, na završetku komemoracije, predstavnici pravoslavne i katoličke crkve, te islamske vjerske zajednice molili su za žrtve logora, a položeni su i brojni vijenci podno spomenika Jasenovački cvjet.

S.Tomašević

Odavanje počasti žrtvama jednog od najstrašnijih koncentracionih logora u tadašnjoj Europi

snimio: Z. Herceg

Stjepan Mesić, predsjednik Republike Hrvatske

Ne zaboravljamo užase Jasenovca

Kod spomenika vijenac je položio i predsjednik Republike

Građanke i građani, gospođe i gospodo, drugarice i drugovi, svi vi koji pamtite i koji ne prihvataćete zaborav.

Okupili smo se i ove godine na mjestu ustaškog koncentracionog logora Jasenovca. Došli smo kako bismo se prisjetili herojskog proboja skupine logoraša godine 1945. Ali, došli smo i zbog nečega drugoga: da kažemo kako smo tu, jer ne zaboravljamo užase počinjene ovdje, u nizu sličnih logora na području na kojem se prostirala ustaška vlast, kao i u svim zemljama u kojima su vladali nacizam i fašizam u vrijeme Drugoga svjetskog rata. Mi ne zaboravljamo!

Naše je okupljanje posvećeno žrtvama od prije više od šezdeset godina, ali i želi da stalnim ponavljanjem istine o onome što se tada događalo sprječimo mogućnost da se nešto slično ikada ponovo dogodi. A ta borba protiv zaborava itekako je potrebna. Bilo je to jasno već i onima koji su u proljeće 1945. oslobođali koncentracione logore širom do tada okupirane Europe.

I danas se nađe gadova koji negiraju zločin

Poznato je kako je vrhovni saveznički zapovjednik, general **Dwight Eisenhower**, kada je obišao jedan od oslobođenih nacističkih logora naredio da se kroz njega provede što više ljudi iz okolnih gradića i sela, pa čak i da sudjeluju pri pokapanju ubijenih. Obrazložio je to ovim riječima, citiram: »Sve ovo treba snimiti, zabilježiti i posvjedočiti, jer jednom u budućnosti

naći će se neki gad koji će ustvrditi kako se ovo nikada nije dogodilo.«

Veliki američki general, kasnije i predsjednik Sjedinjenih Država, imao je potpuno pravo. Našlo se, a nađe se i danas, dosta gadova koji bi nas htjeli uvjeriti kako zločin nije bio tako strašan – ako je uopće i počinjen, kako se u logorima poput Jasenovca sasvim dobro živjelo i prezivljavalо, kako je ubojica bilo i na drugoj strani, pa to valjda poništava masovna ubijanja počinjena ovdje, te kako se strahote koncentracionih logora zapravo izmišljaju da bi se cijeli narodi mogli optužiti kao genocidni.

Mnogo sam već puta o tome govorio, pa i ovdje, u Jasenovcu. Žalosno je što se o tome i dalje mora govoriti. A još je žalosnije što se masovna ubijanja dogadaju i danas, često upravo na nacionalnoj i vjerskoj osnovi na kojoj se biralo žrtve u Drugome svjetskom ratu. Usprkos deklaracijama o zaštiti i poštivanju ljudskih prava, usprkos tome što su ljudska prava profilirana kao neka vrsta lakmus papira kojim se detektira postoji li negdje demokracija, ili ne, gotovo na dnevnoj osnovi svjedoci smo upravo tragičnoga jaza koji razdvaja ono što se govoriti, od onoga što se radi.

A mi želimo jedan bolji svijet. Mi imamo pravo na bolji svijet. Mi želimo svijet u kojem se ljudi neće ni dijeliti, ni razlikovati, a – naravno – ni stavljati u povlašteni, ili podređeni položaj na osnovi njihove rase, nacije, vjere ili svjetonazora. Prije više od šezdeset godina ljudi su ovdje okrutno ubijani samo zato što su bili Srbi, što su bili Židovi, što su bili Romi, ili što su se usuđivali misliti drugačije od ustaških vlasti, makar bili i Hrvati. Ubijalo ih se u ime jedne kvazi-

države koja je zlorabila i kompromitirala hrvatsko ime.

Zločini koji su tada ovdje počinjeni – stvarni su zločini. Zločini koji su počinjeni širom okupirane Europe u ime teorije o rasu gospodara i rasi služu, o naciji, odnosno vjeri koja je remetilački faktor na svjetskoj sceni, pa je zato treba fizički iskorijeniti, i ti su zločini stvarni.

Oni su se dogodili, oni su dokumentirani, njih se ne može odagnati iz svjetske povijesti, pa ni iz povijesti onih naroda iz čijih su redova dolazili naredbodavci i izvršitelji zločina.

Ne postoji genocidna nacija

To, naravno, ne znači da je jedna nacija genocidna, da je i jedan narod – kao kolektivitet – kriv. Priče o genocidnosti naroda, kao i o kolektivnoj krivnji izmišljotine su poslijeratnih političara koji su njima skupljali jeftine poene, boreći se za naklonost onih koji su zločine željeli prešutjeti – bježeći od vlastite odgovornosti, ili suodgovornosti. A, nažalost, tim su se pričama poslužili i oni koji su na posve pogrešan način htjeli homogenizirati narode na platformi negiranja zločina, odnosno optuživanja pobjedničke strane koju se, rekao sam to već bezbroj puta, također ne može amnestirati od odgovornosti za pojedinačne ekscese koji su u nekim slučajevima poprimali i masovne razmjere.

Hrvatski je narod, zahvaljujući svojim antifašistima i Narodno-oslobodilačkoj borbi, završio Drugi svjetski rat na strani pobjednika, što znači i na strani borbe za slobodu, nacionalnu nezavisnost, toleranciju i ravnopravnost naroda i pojedinaca.

Nikada i nikome ne smijemo dozvoliti da porekne te povjesne činjenice. Nema te znanstvene rasprave koja bi mogla biti pokriće za povjesnu laž, nema toga istraživanja koje bi smjelo zanemariti ono što se nepobitno dogodilo za volju bilo čega što je možda naknadno otkriveno.

Čuvajmo uspomenu i čuvajmo dokumente koji je potvrđuju, jer živih svjedoka sve je manje, a za deset, dvadeset godina teško da će ih još uopće biti. Tek tada postat će jasno koliko je značenje okupljanja poput današnjega, okupljanja koja imaju i moraju zadržati svoju tradiciju.

Svjedoci će nestati, ali sjećanje i uspomena moraju ostati.

S tom vas porukom srdačno pozdravljam i već sada obećavam da ću biti ovdje i sljedeće godine.

Kameni cvijet kao nijemi krik

•Imamo obvezu vraćanja i poštovanja osobnog ljudskog dostojanstva žrtava

Poštovane gospode i gospodo, dragi prijatelji.

Danas smo se okupili ovdje u Jasenovcu kako bismo obilježili 63. obljetnicu probaja zatočenika iz koncentracionog logora Jasenovac i sjetili se svih onih koji su zbog same činjenice svog rođenja, činjenice da su rođeni kao Židovi, Srbi, Romi ili su bili drugačijih političkih uvjerenja, postali žrtve. Žrtve bezumne ideologije i politike fašizma, nacizma i ustaškog režima koja je organiziranim mehanizmom za masovno uništenje, dotada nezabilježeno u povijesti čovječanstva, počinila zločin bez presedana, zločin koji je okljao zauvijek povijest čovječanstva.

Ovaj kameni cvijet koji stoji na mjestu gdje se ljudske patnje i boli osjećaju kao nijemi krik, kao da postavlja pitanje - što se to dogodi čovjeku da može izgubiti sve osobine razumnog bića, što je to što

čovjeka može pretvoriti u zvijer koja bezobzirno uništava drugo ljudsko biće?

Žrtve bez krivnje

Teško je govoriti, ovdje, na jednom od najzloglasnijih stratišta 2. svjetskog rata, na zadnjoj životnoj postaji svih znanih i neznanih muškaraca, žena i djece bez djetinjstva; kojima je uništen i zadnji djelić ljudskog dostojanstva i bez njihove krivnje, pravo na život. Zbog svih njih, mi danas imamo obvezu vraćanja i poštovanja njihovog osobnog ljudskog dostojanstva, predstavljajući ih kao ljudska bića, a ne kao broj, kao statistiku. Statistiku kojom se manipuliralo u razne političke i politikantske svrhe.

Povijest ne možemo promijeniti, ne možemo promijeniti tragične povijesne činjenice, ali moramo ustrajati kako bi se na temelju činjenica utvrdila povijesna istina. Moramo pružiti svaku potrebnu potporu znanstvenicima i povjesničarima za sustavna i utemeljena istraživanja broja žrtava jasenovačkog, ali i svih drugih stratišta. Samo istinom možemo spriječiti manipulacije i zlouporabe, a to je naš

dug prema nevinim žrtvama, istini i pravednosti i to nas obavezuje.

Spomen-područje Jasenovac, Memorijalni muzej i Obrazovni centar podsjećaju i opominju da ksenofobija, rasizam i antisemitizam mogu dovesti do nasilja nezamislivih razmjera, do genocida, do holokausta, stoga imaju ogromnu važnost u podizanju javne svijesti o tragičnim događajima u Logoru, o sudbini nevinih žrtava kojima je ovaj Logor, bez njihove volje i krivnje bio kraj njihovog životnog puta.

Protiv nasilja i netolerancije

I u naše vrijeme smo svjedoci nasilja i netolerancije u svijetu. Stoga moramo sustavno ukazivati na potrebu ljudske odgovornosti u civiliziranom društvu, na potrebu odlučnog suprotstavljanja svim ideologijama koje počivaju na nejednakosti, netoleranciji i segregaciji, o potrebi poštivanja drugih i drugačijih. Moramo odlučno reći da u modernom, civiliziranom društvu nema mjesta za ideologije koje opravdavaju mogućnost gaženja ljudskog dostojanstva zbog različitosti.

Danas sam se, u ime Hrvatskoga sabora i svoje osobno, došao pokloniti i izraziti najdublje poštovanje svima nedužnim ljudima koji su patili i koji su u neljudskim uvjetima izgubili svoje žive na ovom poprištu zločina.

Hrvatski sabor je Deklaracijom o antifašizmu potvrdio antifašističku demokratsku utemeljenost i opredijeljenost Republike Hrvatske i hrvatskog društva, te duboku privrženost vrijednostima suvremenе demokracije. Vrijednosti i visoki doprinos hrvatskog naroda u borbi protiv fašizma u 2. svjetskom ratu ugrađeni su u temelje suverene Hrvatske države.

Moderna Hrvatska, koja je izrasla na stečevinama antifašističke borbe i Domovinskog rata, utemeljena je na najvišim vrednotama suvremenog građanskog društva opredijelila se za demokraciju, slobodu, toleranciju, solidarnost i odbacivanje svakog oblika ekstremizma i totalitarizma.

Opredijelila se za moderno europsko društvo, društvo ravnopravnosti, dijaloga, tolerancije i mira.

Ništa ne treba generalizirati

»Ne treba ništa generalizirati i ne može se davati generalna ocjena o Katoličkoj crkvi. Ideološkim svrstavanjem Crkve prema fašizmu ili prema komunizmu zaboravlja se tiba većina koja se nije svrstavala, domoljubi koji su se borili za svoju zemlju i nisu bili ni za kakve totalitarne režime«, izjavio je predsjednik Sabora Luka Bebić, komentirajući izjavu predstavnika jasenovačkih logoraša Ivana Fumića da Crkva i danas, kao posljednji bastion brani ustaški poredak.

Na upit slušatelja zašto tijekom komemorativnog skupa u Jasenovcu nije replicirao Fumiću, Bebić je u emisiji Hrvatskog radija S Markova trga rekao kako odgovara samo za ono što je sam tamo izjavio, »odmjereni i s pijetetom prema svakoj žrtvi, bez obzira radi li

se o Jasenovcu, Bleiburgu ili o nekom drugom mjestu«.

U hrvatskoj je Katoličkoj crkvi, istaknuo je, bilo i onih koji su podupirali ustaški režim, ali i bezbroj primjera onih koji su bili na strani antifašizma.

Protivi se, kaže, i usporedba s koliko novca Sabor pomaže organizaciji odavanja počasti žrtvama zločina na Bleiburgu, a s koliko u Jasenovcu, ističući da se komemoracija u Jasenovcu financira iz više proračunskih stavaka, a da se bleiburška tragedija obilježava u stranoj zemlji, te da je stoga organizacija skuplja.

»Ne vidim razloga da se to uspoređuje«, poručio je Bebić, naglasivši da će Sabor, koliko može, finansijski dodatno pomoći organizaciju komemoracije u Jasenovcu, bude li tamošnji Spomen dom to tražio.

Crkvu prozivaju komunisti

Tiskovni ured Hrvatske biskupske konferencije priopćio je 21. travnja, kako je »na komemoraciji u spomen na 63. obljetnicu probaja zatočenika iz logora Jasenovac u službenim govorima izneseno nekoliko vrlo teških kleveta na račun Katoličke crkve i njezina djelovanja kako u prošlosti tako i danas«.

Umjesto polemike s izrečenim optužbama, predstojnik Ureda **Zvonimir Ancić** podsjeća na riječi kardinala Josipa Bozanića, tadašnjeg predsjednika HBK, izrečene na Bleiburgu 13. svibnja 2007., kako ljudi »koji su pripadali komunističkom režimu, ili ostali zaslijepljeni njegovom propagandom, i koji ne žele biti oslobođeni istinom... prozivaju Katoličku crkvu, njezine pastire i vjernike na sličan način na koji su to činili i u ono doba«.

»Na svu sreću istinu o djelovanju Katoličke crkve u Hrvatskoj u vrijeme Drugoga svjetskog rata više ne 'propisu' državne vlasti i ideo-loške strukture, nego je ona predmet slobodnoga znanstvenog istraživanja. Stoga se svi dobromjeri tražitelji istine o tom vremenu imaju mogućnost na relevantnim izvorima upoznati s istinom«, navodi se u priopćenju.

Napominje se kako je stav Katoličke crkve u Hrvatskoj prema jasenovačkom logoru još u ratno vrijeme jasno i nedvosmisleno izrekao blaženi kardinal Alojzije Stepinac u veljači 1943., kada je taj logor nazvao »sramotnom ljagom«, a ubojice u

njemu »njavećom nesrećom Hrvatske«.

»Isti je stav ponovljen u više navrata pa tako i u Pismu HBK o pedesetoj obljetnici završetka Drugog svjetskog rata, od 1. svibnja 1995., koje se u našoj javnosti prešućuje«, kaže se u priopćenju.

Podsjeća se kako u njemu biskupi, između ostalog, ističu: »Pravo na život i dostojanstvo svake osobe pod Božjom je zaštitom. Stoga svakoj nevinoj žrtvi dugujemo jednako poštovanje. Tu ne može biti razlike ni rasne ni nacionalne, ni konfesionalne, ni stranačke. Temeljna jednakost u dostojanstvu svih ljudi proizlazi iz same naravi čovjeka, stvorene na sliku i priliku Božju. Pojedinačne i osobito masovne likvidacije, bez ikakva suda i dokaza krivnje, uvijek su i posvuda teški zločini pred Bogom i pred ljudima. Stoga ćemo se kod svetoga oltara spomenuti žrtava hrvatskoga naroda i Katoličke crkve. Spomenut ćemo se žrtava srpske nacionalnosti i Srpske pravoslavne crkve u Hrvatskoj. Spomenut ćemo se žrtava: Židova, Roma i svih kod nas ubijenih u Drugom svjetskom ratu samo zato što su bili druge nacije, druge konfesionalne pripadnosti ili drugoga političkog uvjerenja.«

Tiskovni ured HBK u priopćenju zaključno navodi kako se postavlja pitanje »kome je u interesu da se i danas pojavljuju tvrdnje o Katoličkoj crkvi kao posljednjem bastionu ustaškoga poretka?«

Margelov institut

Neprimjereno izjednačavanje

»RIMOKATOLIČKA Crkva u Hrvatskoj se i nadalje služi revizionističkim smanjivanjem broja jasenovačkih žrtava u politikantske svrhe, a svako smanjivanje brojki žrtava u službi je počinjenog zločina«, poručili su iz židovske nevladine organizacije Margelov institut.

Ističu da u potpunosti podržavaju istup preživjelog logoraša Ivana Fumića i govor predsjednika Mesića u Jasenovcu, međutim žestoko zamjeraju nedolazak kardinala Bozanića.

»On na samom Bleiburgu 13. svibnja prošle godine zahtijeva da se sazna 'istina' o Jasenovcu nakon ustaškog Jasenovca te time svjesno podržava krivotvorbe neke hrvatskih povjesničarskih revizionista kako je Jasenovac radio i poslije 1945., ali »za Hrvate«, stoji u priopćenju instituta.

Mladi antifašisti

Crkva želi ugušiti kritiku

Udruga mladih antifašista Zagreba objavila je 2. svibnja sljedeće priopćenje za javnost:

- Nedavna polemika oko uloge Crkve u Drugom svjetskom ratu isključivi je proizvod senzacionalističkog novinarstva. Polemiku je navodno pokrenuo »skandal« oko istupa Ivana Fumića na komemoraciji u Jasenovcu. Sama izjava je bila izrazito tendenciozno prenesena, što je doprinijelo stvaranju dojma »napada na Crkvu«, a u pojedinim ultra-desničarskim trash časopisima je preraslo i u atmosferu linča. Vrhunac se dogodio neki dan kada je biskupska konferencija sugerirala Državnom odvjetništvu da intervenira protiv Fumića.

A što je to Fumić rekao? Da je dio svećenika i redovnika sudjelovalo u zločinima kao što je dio sudjelovalo i u narodnooslobodilačkoj borbi, da dio svećenstva i danas otvoreno podupire ustaški režim održavanjem misa za Poglavnika, da Crkva nikad ne intervenira protiv svojih članova koji javno daju podršku ili sudjeluju u aktivnostima NDH nostalgičara. Pa sve je to jasno kao dan i svega toga su nam puni mediji!

Napadi na Fumića su organizirani kako bi se izbjegao odgovor na jednostavno pitanje - zašto u Jasenovcu nema najviših predstavnika Crkve? Umjesto da se potaknuta kritikom Crkva jasno odredi prema ustaškim zločinima, pa i svojim članovima koji su u tim zločinima sudjelovali, ona smatra potrebnim da represijom uguši svaki opravdanu kritiku. Kao da su biskupi zaboravili kako je vrijeme inkvizicije davno prošlo!

Crkva ima »na duši« sve žrtve u čijem su zlostavljanju ili ubijanju sudjelovali ili ga pomagali svećenici i redovnici sve dok sama ne odluči odbaciti filofašističke tendencije iz prošlosti i sadašnjosti. Ovakva Crkva, bez tog čišćenja, a s jasnom namjerom da prijeti svojim kritičarima, može antifašiste samo dodatno uvjeriti kako je to doista zadnji bastion koji izbjegava da se obraćuna sa nasleđem fašizma.

Bleiburgu pet puta više od Jasenovca

• Predsjedništvo Sabora je prihvatiло pokroviteljstvo nad obilježavanjem 63. obljetnice Bleiburga i za troškove organizacije odobrilo iznos od 500 tisuća kuna

Propracunskom stavkom Spomendan bleiburške tragedije i Križnog puta te žrtava palih u logoru Jasenovac, naime, predviđeno je ukupno 600 tisuća kuna u 2008. godini, a odlukom za Bleiburg je odobren iznos od 500 tisuća, što znači da za komemoraciju žrtvama Jasenovac ostaje sto tisuća.

Protiv takve odluke bila je potpredsjednica Sabora iz SDP-a **Željka Antunović**.

»Mislim da Sabor ne bi trebao tako olako raspologati proračunskim novcem i dodijeliti 500 tisuća kuna bez specifikacije troškova, samo zato što je to zatražio Počasni bleiburški vod«, komentirala je Antunović odluku Predsjedništva sabora.

Protiv takve odluke je i predsjednica Nacionalnog odbora **Vesna Pusić**, koja smatra da bi se novac između obilježavanja Bleiburga i Jasenovca trebalo podijeliti ravnopravno, odnosno pola-polu.

Povjesničar **Ivo Goldstein** također smatra da donešena odluka nije dobra. Smatra da su se na Bleiburgu, Križnom putu i u Jasenovcu dogodili zločini te da sva tri treba dostoјno i ravnopravno obilježiti.

Razloge takve podjele novca novinari Večernjeg su potražili kod glavnog tajnika HDZ-a **Ivana Jarnjaka** koji je odgovorio: »Tko traži, dobit će, a ovi za Jasenovac nisu ništa tražili.«

Objasnio je kako je ovakva odluka donešena iz jednostavnog razloga: organizatori spomen-dana Bleiburga tražili su iznos od 500 tisuća kuna za pokrivanje troškova obljetnice, dok organizatori komemoracije u Jasenovu nisu tražili nikakav iznos nego samo pokroviteljstvo Sabora.

»Loše se osjećamo zbog ovakvog omjera«, prokomentirala je predsjednica Savjeta memorijalnog područja Jasenovac **Zorica Stipetić**, dok je ravnateljica Spomen-područja Jasenovac **Nataša Jovičić** Jutarnjem objasnila kako se organizacija komemoracije u Jasenovcu »može pokriti sa sto tisuća kuna, no politički bi bilo korektnije da je proračunom predviđeni iznos podijeljen po pola«.

Iako je prošle godine u proračunu stavka za Bleiburg i Jasenovac iznosila 400 tisuća kuna, ustanova Spomen-područje Jasenovac nije dobila ni kunu jer nisu posebnim zahtjevom tražili sredstva, za razliku od organizatora obljetnice Bleiburga.

Reagiranje

Zgroženi smo odlukom

Udruga mladih antifašista grada Zagreba zgrožena je odlukom Hrvatskog Sabora kojom dodjeljuje »Počasnom Bleiburškom vodu« pola milijuna kuna za obilježavanje obljetnice »tragedije Bleiburga«. S druge strane, za obilježavanje proboga logoraša Jasenovca, Sabor dodjeljuje pet puta manji iznos.

»Počasni Bleiburski vod« je udruga koja nije osnovana u Hrvatskoj, a koja se financira na teret državnog proračuna. Zanimljivo je kako je prije nekoliko godina Hrvatska vlada odvojila nešto manje od milijun kuna (125.000 eura) za kupnju zemljišta na Bleiburgu, čiji je vlasnik kasnije postao PBV!

Na samom početku postavlja se pitanje čemu toliki novac za obilježavanje obljetnice »Bleiburga«? Provodi li se revizija prošlosti tako što se tamo slavi kapitulacija ustaške vojske koja je u četiri godine odgovorna za smrt 191.206 ljudi, od čega su 126.642 osobe ubijene kao žrtve terora, ili se pak tamo odaje počast žrtvama ubijenim na Bleibburgu?

Ako je ovo prvo onda Hrvatski sabor djeluje protivno Deklaraciji o antifašizmu koju je sam donio 2005. godine. No, ako je ovo drugo, onda se postavlja novo pitanje: zašto se izdvaja tako ogroman novac za obilježavanje smrti jako malog broja ljudi? Naime, prema Vladimиру Žerjavici, priznatom analitičaru kretanja stanovništva Jugoslavije, na samom Bleiburgu poginuo je vrlo malo okupatora i kvislinga, dok je najveći broj ubijen na jugoslavenskom djelu granice s Austrijom te širom Jugoslavije.

Prema tome, ako se želi odati počast žrtvama neka se to napravi na onim mjestima na kojima su ubijeni, a to su mesta poput Kočevskog Roga, Maribora ili pak Tezenske šume. Bleiburg je bio a i ostao će mjesto gdje se među ostalim vojskama predala i ustaška vojska a ne mjesto stradanja »nevinih ljudi«. Uporno ga se želi prikazati kao mjesto stradanja hrvatskog naroda, no istina je da se hrvatski narod nikad nije i nikad neće poistovjetiti sa zločinačkim ustaškim pokretom.

SABA RH

Zar su žrtve Jasenovca nižeg reda

Savez antifašističkih boraca i antifašista Republike Hrvatske (SABA RH) izrazio je oštiri prosjed zbog odluke Hrvatskog sabora o dodjeli 500 tisuća kuna za obilježavanje bleiburške tragedije, zbog čega je za komemoraciju žrtvama Jasenovca ostalo 100 tisuća kuna, ocjenjujući kako se tom odlukom žrtve ustaškog terora svrstava u mnogo nižu kategoriju od onih poginulih nakon Bleiburga.

»Hrvatski sabor koji mora djelovati u skladu s Ustavom i našim pozitivnim zakonima po kojima su svi građani pred zakonom jednaki, ovakvom raspodjelom novca antifašiste i žrtve ustaškog terora svrstava u mnogo nižu kategoriju od onih poginulih nakon Bleiburga«, priopćila je predsjednica SABA RH Vesna Culinović Konstantinović.

Hrvatski sabor ovakvom raspodjelom novca antifašiste i žrtve ustaškog terora svrstava u mnogo nižu kategoriju od onih poginulih nakon Bleiburga

U priopćenju se navodi da SABA RH oštiro prosjeduje zbog pokroviteljstva i financijske potpore »obilježavanju kapitulacije vojske tzv. NDH kod Bleiburga«, pitajući je li već zaboravljeno da su mnogi ubijeni nakon zarobljavanja kod Bleiburga i te kako odgovorni za preko 73.000 do sada poimenično utvrđene ubijene osobe u ustaškim jasenovačkim logorima, te za mnoštvo ubijenih u gospičkim logorima 1941. kao i u ostalih 80 ustaških logora.«

Predsjednica SABA RH navodi da je takva saborska odluka »očito bazirana na političkim osnovama«, te se pita postupali Hrvatska po načelima svoga Ustava u čijoj preambuli stoji da je Sabor sljednik ZAVNOHA, kao i po čemu se proglašava antifašističkom.

Crkva i Jasenovac

Po ne znam koji put otvara se rasprava o odnosu Katoličke crkve u Hrvatskoj prema najvećem stratištu u Drugom svjetskom ratu na ovom prostoru. Bez obzira na sve kontroverze, nema nikakve sumnje da je tu pobijeno gotovo 100.000 nevinih ljudi čija je jedina krivnja da su bili drugi i drukčiji. Zašto Katolička crkva uporno zadržava određenu distancu prema Jasenovcu, a u isto je vrijeme više nego prisutna na jednom drugom mjestu zločina, Bleiburgu? Dok na Bleiburg ide kardinal Bozanić, u Jasenovac se šalje, slikovito rečeno, seoski župnik.

Nikad ne bih rekao da je Katolička crkva posljednje uporište ustaštva, ali je znakovito da se, pojednostavljeno, Bleiburg smatra mjestom hrvatskog mučeništva, a Jasenovac usputna žalosna epizoda u pokušaju izgradnje samostalne hrvatske države. Sve do nedavno, u tome Crkva nije bila izuzetak. Prilikom prvog odlaska u Jasenovac, nakon Bljeska, izaslanici tadašnjeg predsjednika i Vlade izjavili su notornu glupost: »Jasenovac se ne može shvatiti bez Bleiburga i Stare Gradiške!«. Drugim riječima, uzrok se ne može razumjeti bez posljedica. Srećom, u zadnje vrijeme iz političkih krugova svjedočimo drukčijim porukama.

♦Ako je papa Ivan Pavao II. imao snage ispričati se za sva zlodjela Katoličke crkve u povijesti, ne vidim razloga da kardinal Bozanić ne ode u Jasenovac

Neposredni povod za ovaj komentar su riječi teologa Adalberta Rebića koji je na izrečene kritike izjavio (na temelju medija): »Crkva je tijekom Drugoga svjetskog rata pomagala čovjeka, bez obzira na ideologiju!«. Ove lijepe riječi, riječi u duhu najbolje tradicije kršćanstva, nažalost nisu točne. Stjecajem žalosnih okolnosti moja me je majka odlazeći u partizane ostavila na brizi Anne Marie Wolf, Njemice. Ta divna i hrabra žena, koja je svojim životom i radom dokazivala svuapsurdnost kolektivne krivnje i odgovornosti, 1933. odvela je dvadesetak djece proganjениh Židova, liberala i komunista u Beč, da bi nakon dolaska nacista s nekoliko djece došla u Zagreb. Godine 1941. preuzela je brigu o djeci partizana. U proljeće 1944. odvedena je u Jasenovac i ubijena.

Njena kći, srednjoškolka, zamolila je svoju priateljicu čiji je otac bio blizak Kapitolu da pomognu njenoj majci. Odgovor koji je dobila više je nego znakovit: »Mi, ako možemo, pomažemo Židovima. Vaša majka nije Židovka, ona je komunistkinja. Njima ne pomažemo«. Komunizam Anne Marie Wolf sastojao se u spašavanju i čuvanju male djece. Koliko ja znam, kao nevjernik kome je po papi Benediktu XVI. mjesto u paklu, a po kardinalu Bozaniću sam veći grješnik od lopova, razbojnika

i ubojica, to što je činila moja draga i nesretna teta Anne Marie bilo je u duhu najhumanijih kršćanskih vrijednosti.

Na neki način imam dojam da je upravo u tome problem Crkve. Ta vječna i zatvorena podjela na nas i njih, to tvrdokorno vjerovanje da oni koji pripadaju nama da su samim tim i oslobođeni grijeha. Zaboravlja se da zločinac nema svoju nacijsku, ali ne bi smio imati ni svoju religiju. Zar je manji zločin ako se čini s križem oko vrata i krunicom u ruci ako se ide na mise i ispovijedi, od zločina drugih? Upravo suprotno. Ako se slijedi Isusova metafora o trunu u tuđem oku i balvanu u vlastitom, uvijek treba prvo rješavati probleme u svom dvorištu.

Ako je papa Ivan Pavao II., koga osobno smatram, usprkos svoj njegovoj konzervativnosti, svojevrsnom moralnom vertikalnom svog vremena, imao snage ispričati se za sva zlodjela koja je Katolička crkva učinila u povijesti, i time samo ojačao Crkvu; ako se sadašnji papa Benedikt XVI. imao snage ispričati žrtvama pedofila u okviru Katoličke crkve, ne vidim ni jednog ozbiljnog razloga da kardinal Bozanić ne ode u Jasenovac, ne klekne pred Kamenim cvjetom i pokloni se sjenama nevinih ljudi.

Ivan Šiber
(»Vjesnik«)

Političke stranke o komemoraciji na Bleiburgu

Ustaške odlore sramote Hrvatsku

♦Sabor treba preispitati pokroviteljstvo nad komemoracijom, a Austrija bi se trebala početi ponašati kao pravna država

Komemoraciji na Bleiburškom polju prisustvovalo je desetak zastupnika HDZ-a i predsjednik HSS-a Josip Friščić. Predsjednik SDP-a Zoran Milanović je sudjelovao na nedavnom obilježavanju probaja iz logora Jasenovac, ali na Bleiburgu se nije pojавio nijedan socijaldemokratski zastupnik. U toj stranci tvrde, piše »Novi list«, da je isključivi razlog tome činjenica što na Bleiburšku komemoraciju dolaze i ljudi u ustaškim uniformama, dok »u Jasenovcu nije bilo partizanskih kapa, niti bilo kojeg drugog obilježja iz Drugog svjetskog rata«.

Friščić kaže da uvijek postoji mogućnost da se među desetak tisuća ljudi nađu i oni koji nose neprihvatljiva obilježja, ali on od toga ne radi veliki problem.

- Radi se većinom o djeci koja niti ne znaju dobro govoriti hrvatski, ali imaju ustašku kapu na glavi. Valjda tako misle da su atraktivni. Radi se ovdje ponavljaju o utjecaju roditelja i kućnom odgoju, rekao je Friščić.

Zastupnik IDS-a Damir Kajin kaže da zastupnici IDS-a neće na komemoraciju u Bleiburg, koju doživljavaju »danom podjele, a ne pomirenja«.

- Ono što se tamo događa za mene

nije Hrvatska, već nekorektno ponašanje povijesnih revizionista i ustaških nostalgičara. A izaslanik Sabora trebao je odustati od govora nakon što je primijetio ljude sa crnim zastavama i kapama. Vrijeme je da Sabor preispita pokroviteljstvo nad tom manifestacijom, a Austrija se konačno počne ponašati kao pravna država i zabraniti ustašovanje, rekao je Kajin.

Glasnogovrnik HNS-a Igor Kolman izjavio je da klub zastupnika HNS-a nije raspravlja o odlasku na Bleiburg, ali da je svaki od zastupnika sam donio odluku da ne ide na komemoraciju.

Stjepan Mesić

Otići će u Bleiburg kad se utvrdi istina

Predsjednik RH Stjepan Mesić je 28. travnja, na sastanku s predstavnicima nacionalnih manjina održanom u Hrvatskom domu u Glini u organizaciji Savjeta za nacionalne manjine RH, pozvao da se prekinu rasprave o Jasenovcu i Bleiburgu u Drugome svjetskom ratu, da se povijest ostavi povjesničarima, te da se Hrvatska posveti razvoju gospodarstva i stvaranju uvjeta za veći standard cjelokupnog stanovništva.

»Moramo biti svjesni da u vezi s tim raspravama ne smijemo uopćavati, jer smo se izborili da se zločini, bez obzira na kojoj strani, i u Domovinskom i u Drugome svjetskom ratu, individualiziraju, da to ne može biti krivnja neke etničke skupine«, rekao je Mesić.

Ocijenio je da je jedini uspjeh i Hrvata, i Srba, i drugih nacionalnih manjina u Drugome svjetskom ratu bio što su bili na strani antifašista i pobednika, napominjući da i danas ima nostalgičara za NDH koji na sasvim pogrešan način interpretiraju povijest.

Mesić je kazao da ga nakon njegova ovogodišnjeg govora na komemoraciji u Jasenovcu podsjećaju da Tito nikada nije bio u Jasenovcu. »Tito nije bio u Jasenovcu jer je znao da tamo nije bilo 700 tisuća žrtava«, kazao je predsjednik. Dodao je »da ga sada pitaju zašto ne ide u Bleiburg« i kazao da u Bleiburg ne ide zbog iste politizacije.

»Otići će u Bleiburg, ali pod jednim uvjetom - da se poimenice utvrdi tko je ubijen na Bleiburgu, da se vidi što se tamo dogodilo i da se utvrdi tko je to počinio. Sada je to moguće, povjesničari imaju saznanja, ostaje na stručnjacima da to utvrde«, izjavio je Mesić.

Također je napomenuo da poštuje žrtve Bleiburga, rekavši da u samom Bleiburgu nije ubijeno puno ljudi, nego da su ljudi ubijeni na Križnom putu. Svi ubijeni u Bleiburgu i na Križnom putu, bili su žrtve, jer su ubijeni bez suda, dodao je Mesić.

ISTINOM PROTIV POVIJESNOG REVIZIONIZMA

♦Predsjedniku Mesiću uručena knjiga »Hrvatska u logorima 1941.-1945.«

Predsjednik Republike Hrvatske Stjepan Mesić primio je izaslanstvo Saveza antifašističkih boraca i antifašista Hrvatske koje mu je predalo primjerak nedavno objavljene knjige »Hrvatska u logorima 1941. – 1945.«.

Knjigu koja na konciran i pregledan način pruža uvid u broj, sustav i namjenu logora u Hrvatskoj u vrijeme Drugoga svjetskog rata, pripremio je za objavljanje, na osnovi započetih istraživanja Miše Deverića, bivši logoraš i bivši predsjednik SABA Ivan Fumić.

Predsjednik Mesić naglasio je važnost objavljuvanja knjiga, poput ove, napominjući da se valu povijesnog revizionizma možemo oduprijeti samo činjenicama, autentičnim svjedočanstvima i dokumentima.

»Posebno je važno da se sa činjenicom

postojanja logora u ustaškoj kvazi-državi i sa svim strahotama što su se u njima događale, upoznaju mlađe generacije kako ne bi nasjele onima koji i više od šest desetljeća nakon završetka Drugoga svjetskoga rata pokušavaju poricati, relativizirati ili umanjivati zločine naci-fašista i njihovih pomagača i ocrniti antifašističku borbu«, naglasio je predsjednik Mesić.

U izaslanstvo Saveza antifašističkih boraca i antifašista koje je vodila predsjednica dr. Vesna Čulinović – Konstantinović, bili i Josip Skupnjak, Krešimir Piškulić i Juraj Hrženjak. Oni su izvestili predsjednika Mesića i o inicijativama što ih poduzimaju kako bi se vratila oduzeta prava antifašističkih veterana Drugog svjetskog rata.

S.T.

Otvoreno pismo Osuda zahtjeva bez presedana

Savez antifašističkih boraca i antifašista RH reagirao je otvorenim pismom na tekst Zvonimira Despota pod naslovom »Fumić i antifašiste izbacite iz Jasenovca«, objavljen u »Večernjem listu« 29. travnja ove godine. U članku se Despot poziva na pismo dr. Marija Jareba, upućeno ministru kulture Boži Biškupiću, u kojem traži da se iz Savjeta Spomen područja Jasenovac izbaci predstavnik antifašista dr. Vesnu Čulinović-Konstantinović i predstavnika logoraša mr. Ivana Fumića.

»Čudovišni zahtjev da se iz Savjeta Jasenovca, čiji je primarni zadatak da čuva uspomenu na nedužne žrtve ustaške vlasti – izbace predstavnici logoraša ustaških i nacifašističkih logora i antifašisti – bez presedana je u novijoj europskoj povijesti. Stoga zahtjevamo povlačenje dr. Jareba iz Savjeta«, kaže se, uz ostalo u otvorenom pismu koje je upućeno i predsjedniku Hrvatskog sabora Luki Bebiću, predsjedniku Vlade dr. Ivi Sanaderu i ministru kulture Boži Biškupiću.

Komemoracija žrtvama u znaku »crnila«

•U ime pokrovitelja Hrvatskog sabora govorio potpredsjednik Josip Friščić, a euharistijsko slavlje predvodio biskup Slobodan Štambuk

Pod pokroviteljstvom Hrvatskog sabora 17. svibnja je održana komemoracija žrtvama na Bleiburškom polju.

Usprkos neslužbenim najavama da će austrijska policija zabraniti isticanje ustaških simbola, na komemoraciji su se ipak mogle vidjeti crne zastave s natpisima Crna legija, velikim slovom U ili pak one s natpisom NDH. Nisu manjkale ni crne kape sa slovom U koje su se isticale ne samo na glavama staraca, nego, što je najtragičnije, i mladih ljudi. Austrijska policija jest najavljuvala, ali nije u Bleiburgu zabranjivala isticanje takvih simbola niti je kažnjavala one koji su nosili ustaško-fašističke odore. Tako odjevenima jedino je bilo zabranjeno da polažu vijence na spomen-obilježje. Međutim, čak i u austrijskoj policiji kažu da je ove godine zamijećeno više ljudi u takvim odorama nego prošle.

Potpredsjednik Hrvatskog sabora **Josip Friščić** rekao je, govoreći na komemoraciji, da je »Bleiburg početna masovna i bolna postaja Križnog puta Hrvata«. Naglasio je da se »o tim stratištima i jamama s tisućama pogubljenih tek odnedavno počelo govoriti javno i otvoreno«, no, po njegovoj ocjeni, »premalo i preobzirno«.

Ustvrdio je da »preživjeli ne traže osvetu nego humano ljudsko zadovoljenje pravde« te da je civilizacijska potreba da svaki zločin bude kažnjen i pravda bude zadovolje-

na jer se samo na pravdi može graditi pravedan mir.

Svečano euharistijsko slavlje predvodio je hvarski biskup **Slobodan Štambuk** koji je rekao da ne želi »usporedjivati Bleiburg i Jasenovac« jer »zločin je ubiti nevinog bilo u Jasenovcu bilo u Bleiburgu!« Ali, biskup je ipak usporedio, te rekao da su zbog

Jasenovca mnogi »platili glavom«, a da su žrtve »imale svoj cvijet u pravom i prenesenom značenju«, dok »žrtve Bleiburga nije se smjelo ni spominjati«. »Postoji ogromna konkretna razlika« i zato žalimo, iskreno žalimo za svakom nevino ubijenom žrtvom, rekao je biskup Štambuk.

On je pozvao »one koji znaju gdje su te grobnice« da kažu što znaju o njima kao i tko je naređivao, tko je izvršavao naređenja. »Dajte, budite hrabri, kao što ste bili hrabri i puni samopouzdanja i samouvjerenosti nakon razoružanja naših ljudi« - kazao je biskup Štambuk.

Govoreći u ime organizatora komemoracije, »Počasnog Blajburškog voda«,

Isticanje ustaških simbola ni ove godine nije izostalo

Andrija Popović je najavio da će na Bleiburškom polju biti izgrađeno »hrvatsko vojno groblje« i da će na njega biti preneseni posmrtni ostaci iz okolnih grobnica kao i nadgrobne ploče i spomenici.

Imam **Idriz Bešić** rekao je, govoreći u ime Mešihata Islamske zajednice u Hrvatskoj, da je Bleiburg »najveća grobnica Muslimana u Europi«, a na skupu je govorio i predsjednik Nove slovenske zveze **Antun Drobnič**.

Skupu u Bleiburgu prisustvovali su u ime Vlade RH ministar **Berislav Rončević** te izaslanik predsjednika Republike Hrvatske, veleposlanik u Austriji **Zoran Jašić**.

S.T.

Komisije »Iustitia et pax«

Zločini se »pravdaju antifašizmom«

Komisije »Iustitia et pax« biskupskih konferencija Bosne i Hercegovine, Hrvatske i Slovenije objavile su 13. svibnja zajedničko priopćenje kojim osuđuju sve ratne i poratne zločine, kako kažu, triju totalitarnih režima - fašizma, nacizma i komunizma. Pri tom izdvajaju »zločine komunističkog režima« tvrdeći da su »u našim državama zločini fašizma i nacizma i njihovih lokalnih saveznika istraženi i dokumentirani, a mjesta stradanja poznata i obilježena, dok gotovo ništa takva nije učinjeno glede zločina komunizma. Naprotiv, njegovi zločini se u javnome mnijenju sustavno pravdaju antifašizmom«.

Polazeći od tako »principijelnog« stava, Komisije ističu: »Ipak, ne treba smetnuti s uma činjenicu da je i komunistička ideologija od samoga svojeg početka u svoj sustav ugradila teror i zločin«.

Naše komisije drže potrebnim, »identificirati sva prikrivena grobišta, obilježiti ih primjerenim spomen-obilježjima te omogućiti održavanje pogrebnih obreda svih vjera i iskazivanje pjeteta prema žrtvama«.

»Komisije smatraju da tešku krivnju snose i vode poraženih režima, tamo gdje su oni naredili povlačenje stotina tisuća vojnika i civila, a potom sami pobje-

gli, prepustajući obezglavljenu vojsku i izbjeglice njihovo, nažalost predvidivoj sudbini. Upozorili su da »velika odgovornost za zločine leži i na savezničkim, političkim i vojnim vođama«.

Komisije podsjećaju da je »čišćenje pamćenja« kršćanska dužnost, pa »jednako odlučno osuđuju i zločine počinjene od strane katolika«.

Predlažu državnim vlastima da »pokrenu postupak abolicije za istinu te omoguće pojedinačnu aboliciju pokretačima i počiniteljima koji iznesu činjenice o odgovornosti, o grobištima i vremenu zločina te o identitetu žrtava«.

ČVRSTA POVEZANOST S NARODOM

•Pod pokroviteljstvom predsjednika Republike Hrvatske Stjepana Mesića obilježena 65. obljetnica Šestog slavonskog udarnog korpusa NOV i PO Hrvatske

Jubilej Šestog slavonskog udarnog korpusa Narodnooslobodilačke vojske i partizanskih odreda Hrvatske svečano je obilježen pod pokroviteljstvom predsjednika Republike Hrvatske **Stjepana Mesića** u Kazališno-koncertnoj dvorani „Ivana Brlić-Mažuranić“ u Slavonskom Brodu. Uzvanike je pozdravio **Antun Magić**, predsjednik Sekcije 6. slavonskog udarnog korpusa i član Predsjedništva SABA RH.

Na skupu su govorili: **Mate Obradović**, general-bojnik – izaslanik predsjednika Republike, **dr. Vesna Čulinović-Konstatinović**, predsjednica i **mr. Ivan Fumić**, član Predsjedništva SABA RH, **Ružica Vidaković**, zamjenica župana Brodsko-posavske županije, **dr. Željka Krištof**, zamjenica gradonačelnika Slavonskog Broda i **Ivan Mišković**, sudionik i organizator NOB-a u Slavoniji.

Svečanosti su među ostalim prisustvovali: **Katica Sedmak** i **Josip Skupnjak**, potpredsjednici, **Vinko Šunjara**, **Mirko Mećava**, **Nikola Uzelac**, **Milan Ivančević**, **Borivoje Zarić** i **Vedran Žuvela**, članovi Predsjedništva, **Petar Raić**, tajnik Saveza antifašističkih boraca i antifašista Republike Hrvatske, **dr. Tomislav Badovinac**, predsjednik Saveza društva »Josip Broz Tito« Hrvatske, **Andrija Miočević**, predsjednik UABA Slavonski Brod, **dr. Stanko Nick**, potpredsjednik i **Nikola Vicković**, član Savjeta SABA RH, **Branko Čanković**, predsjednik ZUABA Bjelovarsko-bilogorske županije, **Nikola Puran**, predsjednik UABA Garešnica, **Zdravko Drašner**, predsjednik UABA Daruvar, **Viktor Vekić**, predsjednik

UABA Bjelovar, **Stjepan Ležajić** i **Dragutin Mrkoci**, članovi Komisije za očuvanje tradicija NOB-a SABA RH... Na proslavi bili su i predstavnici braniteljskih udruga proisteklih iz Domovinskog rata, Saveza društva »Josip Broz Tito«, Saveza ratnih vojnih invalida Hrvatske, sekcija 1. i 10. korpusa NOV i PO Hrvatske, tijela vlasti i političkih stranaka te čelnici i članovi udruga antifašističkih boraca i antifašista.

Borbeni put

O povijesnom značaju osnutka i djelovanja 6. slavonskog udarnog korpusa govorio je **mr. Ivan Fumić**, član Predsjedništva SABA RH, koji je, među inim podsjetio da je 17. svibnja 1943. godine formiran **1. slavonski**, odnosno **2. korpus** NOVH. Tek 7. listopada 1943. godine, Vrhovni štab je kod nove numeracije divizija i korpusa, preimenovao **1. slavonski** (2. hrvatski) u **6. korpus** NOV. Za komandanta korpusa postavljen je **Petar Drapšin**, za komesara **Duško Brkić**, za načelnika **Mate Jerković**. *Udarnim* je proglašen 2. siječnja 1945. godine. Korpus je djelovao po Slavoniji, Podravini i Posavini. Osim **12. i 28. divizije** imao je još i divizion teških minobacača, bateriju teških topova od 100 mm i bateriju brdskih topova od 65 mm. Bio je pod Glavnim štabom Hrvatske, a 6. srpnja 1943. godine imao je 6.496 boraca.

Na području Slavonije, formiranjem 1. slavonskog, odnosno 2. hrvatskog korpusa, našla su se dva štaba korpusnog ranga

– Štab III. Operativne zone i Štab 2. hrvatskog korpusa, pa je *Glavni štab Hrvatske* naložio krajem lipnja 1943. godine, da se rasformira Štab III. OZ, a sve njegove funkcije da preuzme Štab 2. hrvatskog korpusa. Područje Srijema je početkom srpnja 1943. godine, po naređenju VŠ NOV i POJ, preuzeo tek osnovani Glavni štab NOV i PO Vojvodine. Ovim je Štab 2. hrvatskog korpusa imao snage samo u Slavoniji, Podravini i Posavini. U sastav korpusa vratila se **12. divizija** iz Hrvatskog zagorja i **17. brigada** iz Banije. Od ostalih partizanskih jedinica u Slavoniji su krajem lipnja 1943. godine djelovala četiri partizanska odreda – **Bilogorski, Daruvarski, Diljski i Požeški**, a **1. i 2. slavonski odred** preimenovani su **1. i 2. posavski**, kasnije **Osječki partizanski odred**. Oni su bili pod Štabom III. OZ, a onda pod Štabom 2. hrvatskog korpusa.

Štab III. OZ već je od ranije imao osnovane komande područja kojima rukovodi Odsjek za pozadinu. Poslije formiranja 2. hrvatskog korpusa, teritorij Slavonije podijeljen je na šest, odnosno sedam vojnih područja – Psunjško, Papučko-krndijsko, Diljsko, Bilogorsko, Požeško i Daruvarsko, a poslije i Osječko vojno područje. Njih vodi Odsjek za pozadinu Štaba 2. hrvatskog korpusa.

Jedinice narodnosti

Na području Slavonije i Podravine od proljeća 1943. godine počinju se formirati posebne jedinice od pripadnika češke, slovačke, mađarske i njemačke narodnosti

Šesti korpus bio je ponos Slavonije - rečeno je na svečanosti

snimio: Z. Herceg

**Dr. Vesna
Čulinović-Konstatinović**

ANTIFAŠIZAM – STIL ŽIVOTA

Predsjednica Saveza antifašističkih boraca i antifašista Republike Hrvatske, dr. Vesna Čulinović-Konstatinović na svečanosti je, među ostalim istaknula:

- Šesti je korpus bio značajna snaga u vrijeme NOB-a. Mnogo je života pao u borbama s neprijateljima i njihovim pomagacima. Slavonija je i poslije oslobođenja bila važan dio naše zemlje i kao žitница. U mirnodopskom periodu Slavonci su umjesto puške u obnovu ratom porušene domovine ušli alatima, zanatima i znanjem. Isto tako su i u Domovinskom ratu i sada, bili važni za normalizaciju života. Nadajmo se da će mir i tolerancija, međusobno razumijevanje, poštivanje i usklađivanje različitosti, postati stalnost u našim životima. To su osnove antifašističkih principa i norme po kojima bi trebalo živjeti. Antifašizam je stil života u kojem su nenasilje, istina i osuda svakog zločina temeljne vrijednosti. Svaki zločin ima svog počinitelja i mi smo za to da se on utvrdi i kazni, a ne da se za nerazjašnjene grobnice optužuju antifašisti. Naša je moralna dužnost odati počast svim borcima palima za slobodu.

koje žive na tom prostoru. Najprije je 3. svibnja 1943. godine osnovan Čehoslovački partizanski bataljon, od 120 boraca. Dje-lovalo je oko Daruvara u sastavu III. OZ. Poslije je, 15. kolovoza 1943. godine kod Slatinskog Drenovca formiran mađarski bataljon »Sandor Petefi« od 170 boraca, a ušao je u sastav Podravskog odreda. Istog dana, 15. kolovoza 1943. godine, osnovana je i njemačka partizanska četa »Ernest Telman«, u kojoj je bilo 40 pripadnika njemačke narodnosti, ali i Hrvata i Srba. Ušla je u sastav Podravskog partizanskog odreda. Na Zvečevu je polovicom svibnja 1943. godine osnovan 1. diverzantski bataljon III. OZ, od pet četa, 132 borca. Svaka je četa imala svoj sektor na kojem je izvodila diverzije, rušeći prugu Zagreb-Beograd i od Osijeka Podravinom za Zagreb. Sredinom 1943. godine osuđen je pokušaj da se u Slavoniji formiraju četničke jedinice. Nacionalni sastav slav-

vonskih partizanskih odreda, u kojima su se od samog početka borili rame uz rame i Hrvati i Srbi, veoma je mnogo pridonio jačanju i učvršćenju bratstva i jedinstva. Stoga su bili onemogućeni svi pokušaji Draže Mihailovića da u Slavoniji stvori četnička uporišta.

Šesti je korpus nakon osnutka vezivao jake neprijateljske snage u Slavoniji, dok je *Glavna operativna grupa VŠ* vodila ogorčene borbe u *petoj neprijateljskoj ofenzivi*. Krajam lipnja 1943. godine prebačena je 12. divizija iz Slavonije u Hrvatsko zagorje, kasnije i 17. brigada 10. divizije u Baniju, a u Slavoniji je zadržana 21. brigada i partizanski odredi. Početkom kolovoza jedinice Korpusa vratile su se u Slavoniju. Radi jačanja oružane borbe u Zagrebačkoj oblasti, poslije kapitulacije Italije, tamo je prebačena 10. (28.) divizija, početkom studenog 12. brigada prebačena je preko Save u Bosnu, a omladinska brigada »Joža Vlahović« na Žumberak.

Početkom travnja 1944. godine jedinice 6. korpusa borbeno djeluju na teritoriju Virovitice, Čačinca i Daruvara, kasnije usmjeravaju akcije na Moslavinu, Bilogor, Kalnik i u Podravini. U lipnju i srpnju povećan je priliv novih boraca posebno iz Slavonskog Broda, Slavonske Požege, Daruvara i Vinkovaca, te je 15. srpnja formirana 40. divizija, zatim Podravski NOPO, u drugoj polovici kolovoza 4. brigada KNOJ-a i Virovitička brigada. U ljetu 1944. godine jedinice 6. korpusa osigurale su sakupljanje ljetine i dio žita prebacile preko Save do jedinica 4. korpusa u Baniju. U kolovozu 6. korpus je oslobođio skoro cijelu Daruvarsku kotlinu, krajem kolovoza i početkom rujna 1944. godine porušio prugu Zagreb-Beograd na 598 mjeseta i do sredine rujna oslobođio Požešku kotlinu. Noću 13/14. rujna 28. divizija prelazi Savu, u Bosni prihvata svoju 21. brigadu i zatim se prebacuje u Srbiju, gdje ulazi u sastav 12. korpusa NOVJ.

Ofenzivna djelovanja

Jedinice 6. korpusa koje su ostale u Slavoniji zauzimaju 26. rujna Podravsku Slatinu (28. rujna formirana je 4. brigada 12. divizije) i Čađavicu, u listopadu Viroviticu, Piomaču, Kloštar, Đurđevac, Novigrad Podravski i Virje, u studenom Piškorevcu, Klokočevcu i Markovac, u prosincu Pleternicu, Slavonsku Požegu... Naredbom VŠ od 1. siječnja 1945. godine jedinice 6. korpusa stavljene su pod komandu Štaba 3. armije. Siječnja 1945. godine 6. korpus djelovalo je u širem području Grubišnog polja i Pitomače, veljače oko Trnave, Tomašice, Kajgane, Hercegovca zauzeo Kamenski Šušnjar, Vučjak, Zvečevu

Mr. Ivan Fumić

PORUKA MLADIMA

Nakon iscrpnog izlaganja o borbenom putu 6. slavonskog udarnog korpusa, mr. Ivan Fumić, član Predsjedništva SABA RH je naglasio:

- Mi se s pravom ponosimo našom NOB, koja je bila i ostala primjer oslobođilačke borbe drugima. Ostvarili smo ciljeve za koje smo se borili i na njih smo ponosni. Nakon 63 godine od završetka Drugog svjetskog rata, a u zadnjih 18 godina kriptoustaške snage svim silama se bore za svoju bolju prošlost sotonizirajući NOB, maršala Tita i KPJ. Izvršen je kulturnocid izbacivanjem iz knjižara i knjižnica djela vezanih za NOB. Mnogi su spomenici porušeni, a neki prerušeni u spomenike poraženih snaga ili su na njihovim temeljima podignuti križevi. Sustavno negiranje antifašističke borbe od pojedinaca i nekih krugova, udar je na same temelje ustavnog poretku Hrvatske i podmetanje noge ulasku Hrvatske u Europsku Uniju. To čine i oni iz tijela vlasti koji bojkotiraju naše skupove. S ovog skupa poručujemo, osobito mladima, da nastave borbu za demokratske principe, za istinu o NOB-u, a protiv falsifikata i reanimacije ustaških i inih ekstremističkih ideja i prakse.

i Voćin. Poslije oslobođenja Velike, borbi oko Vetova i borbi za oslobođenje Našica i Đurđenovca 15.-16. travnja, Štab 6. korpusa je 21. travnja 1944. rasformiran – 12. i 40. divizija ulaze u sasav 3. armije JA i sudjeluju u konačnom oslobođenju Slavonije, Moslavine, Hrvatskog zagorja i Slovenije.

Na svečanoj akademiji u povodu 65. obljetnice 6. slavonskog udarnog korpusa upriličen je sadržajan kulturno-umjetnički program. KUD »Bukovje-Vranovci« nastupio je s pjesmom »Savo vodo«, **Vjekoslav Janković**, dramski umjetnik HNK Osijek recitirao je »Čamac na Kupi« Vladimira Nazora, »Folklorni ansambl Broda«, predstavio se s pjesmama i igrama iz Slavonije, »Muški pjevačko-tamburaški zbor« Matice umirovljenika Slavonski Brod otpjevao je pjesme »Jabuka« i »O dado«. Voditelj programa bio je **Darko Junačko**.

Bojan Miroslavljev

U spomen velikanu

TITOVE IDEJE NEĆE BITI ZABORAVLJENE

•U rodnom Kumrovcu i na grobu u Beogradu vijencima i upaljenim svijećama obilježena 28. godišnjica smrti Josipa Broza Tita

Kod Augustinčićeva spomenika Josipa Broza Tita ispred njegove rodne kuće u Kumrovcu i ove su godine 4. svibnja polaganjem vijenaca brojne delegacije antifašističkih udruga i društva »Tito«, suborci i drugi poštovatelji iz mnogih gradova Hrvatske, Slovenije i ostalih dijelova bivše države obilježili 28. godišnjicu smrti legendarnog partizanskog vođe, dugogodišnjeg jugoslavenskog predsjednika, antifašiste i svjetski priznatog državnika.

Komemorativna svečanost u spomen na velikana naše i svjetske povijesti počela je u 15,05 sati, kada se oglasila sirena, a više stotina prisutnih u stavu mirno još jednom iskazalo poštovanje i počast svom maršalu i predsjedniku.

U ime Saveza antifašističkih boraca i antifašista RH glavni govornik na komemoraciji bio je predsjednik udruge Mladi antifašisti Zagreba **Mario Šimunković**, ističući da su »Titove ideje i danas nit vodilja mnogih građana, antifašista, ljevičara, boraca za pravdu, potlačenih i svih onih neopterećenih nacionalizmom koji danas opet sve više jača«.

Šimunković je podsjetio na životni put i djelovanje Josipa Broza Tita prije, za vrijeme i poslije II. svjetskog rata, a posebno u antifašističkoj narodnoslobodilačkoj borbi, stvaranju nove jugoslavenske državne zajednice i njenom međunarodnom priznanju.

Zahvaljujući Titu kao vrhovnom komandantu Narodnooslobodilačke vojske, Jugoslavija je kraj rata dočekala na strani pobjednika, da bi poslije ratnih uslijedile one mirnodopske pobjede, rekao je čelnik Mladih antifašista i zaključio da »baš kao što ni drvo koje je uraslo jakim korijenjem ne propada ako mu odsječemo vrh, tako ni smrću Tita antifašističke ideje nisu a ni neće biti zaboravljene«.

O Titovoj povijesnoj ulozi uz ostalo svjedoče brojna priznanja, kako domaća tako i strana. Tri puta je proglašen narodnim herojem, a dobio je i doktorat vojnih znanosti za doprinos izgradnji teorije i prakse oslobodilačkog rata, zaključio je Šimunković.

A. Z.

Delegacija SABA RH položila je vijenac kod Titova spomenika u Kumrovcu

Na Titovu grobu u »Kući cvijeća« vijenac su položili i antifašisti iz Rijeke

POČAST U »KUĆI CVIJEĆA«

»Kuća cvijeća« i polaganje buketa (koji nosi ime »Suza«) 4. svibnja 2008. godine postalo je, već 28 godina, ustaljeno mjesto odavanje komemorativne počasti na grobu Josipa Broza Tita. To iskreno čine Titovi sljedbenici, posebno članovi Saveza društava »Josip Broz Tito«, čiju delegaciju su činili **Tomislav Badovinac, Dragica Lovreković, Ilija Labus** i Saveza antifašističkih boraca i antifašista Hrvatske u sastavu **Adam Dupalo, Katica Sedmak i Nikola Uzelac**. Ove godine »Kuću cvijeća« posjetile su i delegacije iz Zagreba, Rijeke, Varaždina i Međimurja, svojim autobusima.

Kao i svake godine tako su i ove dolazile kolone ljudi, iz raznih krajeva, nacija, vjera i boje kože, obilaze grob i odaju počast Josipu Brozu Titu, uz sjećanje na njega, njegova djela i život u njegovu vremenu. Ljudi u tim kolonama nose razna obilježja, kojima žele izraziti svoj odnos i želju da istaknu svoje poštovanje prema Titu, pa tako prenose sebe u vrijeme kojeg više nema.

Sve to ljudi čine na veoma dostojanstven način pun skrušenosti i izvjesne tuge, neizbjegljivih susreta boraca, prijatelja i poznanika. Svima je u mislima **HVALA I SLAVA JOSIPU BROZU TITU**.

T. Badovinac

PRIMANJE ZA ANTIFAŠISTE

♦ Izaslanstvo Grada i predstavnici antifašističkih udruga položili vijence na spomenike iz NOB-e

snimio: Z. Herceg

snimio: Z. Herceg

Upovodu Dana oslobođenja Zagreba izaslanstvo Grada u sastavu: gradonačelnik Milan Bandić, predsjednica Gradske skupštine Tatjana Holjevac i zamjenici gradonačelnika Ivo Jelušić i Ljiljana Kuhta Jeličić položili su

vijenac i zapalili svijeću na Grobnici narodnih heroja na zagrebačkom Mirogoju.

Nakon polaganja vijenaca gradonačelnik je u palači Dverce tom prigodom primio predstavnike Zajednice udruga antifašističkih

boraca Grada Zagreba i Zagrebačke županije i Saveza antifašističkih boraca i antifašista Republike Hrvatske. Članovi antifašističkih udruga položili su vijence na Dotršćini i drugim spomenicima iz NOB-e

Dan Europe

U ZNAKU DIJALOGA

♦ Građani Hrvatske informirani o pristupanju europskim integracijama

UEuropskoj se uniji 9. svibnja obilježava kao Dan Europe. Toga se dana obilježava donošenje Schumanove deklaracije, dokumenta koji je 1950. godine postavio temelj europskog ujedinjenja. Deklaracija je zacrtala plan za ujedinjenje francuske i njemačke industrije ugljena i čelika, na temelju kojeg je osnovana Eu-

ropska zajednica za ugljen i čelik, a kasnije i Europska unija.

Na Dan Europe sve europske institucije imaju dan otvorenih vrata. Slogan pratećih svečanosti daje zemlja predsjedateljica EU, a ove je godine Slovenija odlučila da to bude slogan u duhu europske godine međukulturalnog dijaloga - Ne postoje oni i mi, postojimo samo ti i ja.

Dan Europe obilježava se u svim zemljama Europske unije različitim događanjima kojima je cilj građanima približiti europske institucije.

Diljem EU već se petu godinu za redom održava Dan Europe u školama (kao dio kampanje Spring Day for Europe), u sklopu kojega dužnosnici Europske komisije, u suradnji sa lokalnim vlastima, posjećuju europske škole i sudjeluju u razgovorima s učenicima.

Hrvatska umjesto Dana Europe obilježava Europski tjedan kojim objedinjuje dan osnivanja Vijeća Europe, 5. svibnja, i Dan Europe. Europski tjedan ove je godine trajao od 2. do 10. svibnja. Hrvatskom je putovao tzv. EU bus čiji su putnici informirali sve zainteresirane o procesu pristupanja Hrvatske europskim integracijama.

H.N.

Hrvatski ministar vanjskih poslova i europskih integracija Gordan Jandroković i šef Delegacije Europske komisije u Hrvatskoj Vincent Degert naglasili su da je uz proces pregovora koji Hrvatska vodi s Europskom unijom važno »komunicirati EU hrvatskim građanima« kako bi oni dobili cijelovite informacije o tome što ih čeka kada RH postane punopravna članica Unije. »Pravilno informiranje i dostupnost informacija također je jedan od naših zadataka i naših obveza i upravo ova aktivnost ima taj cilj«, rekao je Jandroković na zagrebačkom Cvjetnom trgu, gdje je obilježen kraj Europskog tjedna i Dan Europe, 9. svibnja.

U Zagrebu je Dan Europe obilježen na Cvjetnom trgu

U čast prvoj vladu

Udruga antifašističkih boraca i antifašista Grada Splita obilježila je 63. obljetnicu osnivanja Prve narodne vlade Hrvatske, polaganjem vijenca na spomenploču na zagradi stare gradske vijećnice na Pjaci.

Splitski antifašisti prisjetili su se povjesnog događaja koji se zbio 14. travnja 1945. Split je tada postao političko središte antifašističke Hrvatske.

Vladu je izabralo Predsjedništvo ZAVNOH-a, na čijem je čelu bio pjesnik Vladimir Nazor. Predsjednik Vlade postao je dr. Vladimir Bakarić, a potpredsjednici Franjo Gaži, predsjednik Izvršnog odbora HSS-a, te dr. Rade Pribičević, predsjednik Srpskog kluba vijećnika ZAVNOH-a.

B. Marić

Rijeka

SLAVILA SE POBJEDA I SLOBODA

♦Oslobodenjem 3. svibnja 1945. godine zauvijek je izbrisana umjetna granica na Rječini

Kod Spomenika oslobođenja na Delti Rječani su svečano obilježili 3. svibnja - dan oslobođenja prije 63. godine, kada je slomljen žestoki otpor neprijatelja i oslobođitelji ušli u grad. Polaganjem vijenaca na

tom mjestu, kao i na Partizanskom groblju na Kozali i Spomen-kosturnici na Trsatu, odali su počast oslobođiteljima, poginulim borcima NOV i žrtvama fašističkog terora u II. svjetskom ratu.

Na svečanosti je o oslobođenju grada govorio predsjednik UABA Dinko Tamarut

Osijek

SPOMEN NA OSLOBODITELJE

Bitka u kojoj je Osijek oslobođen od fašista koji su u bijegu napustili ovo područje završila je 14. ožujka 1945. godine u 6 sati. Tog se dana najviše borbi vodilo na rubnim dijelovima poput Josipovca, Petrijeva, Bijelog Brda i Sarvaša, a u samoj operaciji oslobođanja sudjelovala je i Osječka brigada iz koje je tog dana poginulo 35 boraca, 23 je nestalih, dvoje se utopilo, a 128 boraca bilo je ranjeno. Iz stroja 12. korpusa koji je branio grad izbačena su 662 borca od kojih je poginulo njih 128, a ostali su ranjeni.

U taj spomen Udruga antifašističkih boraca i antifašista grada Osijeka u sklopu obilježavanja značajnih datuma antifašističkog rata obilježila je taj značajan datum za grad.

Članovi udruge, preživjeli borci i članovi

Komemoracija u Perivoju kralja Tomislava

obitelji boraca te predstavnici Grada, Goran Mikan, zamjenik predsjednika Gradskog vijeća Grada Osijeka, Biljana Borzan, zamjenica gradonačelnika, i Stjepan Čuraj, član GV GO-a okupili su se kod srušenog spomenika žrtvama fašizma u Perivoju kralja Tomislava te položili vijence za sve žrtve fašizma.

Predsjednica udruge Ema Biliškov podsjetila je na žrtve koje su podnijeli oslobođitelji Osijeka i drugi pripadnici antifašističkog pokreta tijekom II. svjetskog rata.

M. Stanic

Za Vojka Obersnela upravo je Delta jedan od simbola Rijeke i povijesno mjesto.

Ovdje je počeo razvoj riječke luke bez koje se grad ne može zamisliti. Upravo na Delti imamo Spomenik oslobođenja, a malo južnije je Most hrvatskih branilja. Za nekoliko godina Delta će se pretvoriti u najveći riječki park površine četiri hektara u kome će se građani prisjećati prošlosti, ali i sanjati o budućnosti grada, grada koji je ponosan i koji krase razumijevanje, toleranciju i suživot, poručio je zaključivši kako su tekovine antifašizma temeljna vrijednost.

Prisutne članove antifašističkih udruga i predstavnike gradskih vlasti i institucija predsjednik UABA Dinko Tamarut podsjetio je da su tada »pale mnoge žrtve, ali se slavilo pobjedi i klicalo slobodi, a umjetna granica na Rječini zauvijek je izbrisana«.

Gradonačelnik Vojko Obersnel dao je da je »naša obaveza prisjećanje na poginule i sve one koji su sudjelovali u oslobođanju grada, pogotovo što, nažalost, i danas ima ideja protiv kojih smo se borili, pa je i zbog toga potrebno obilježavati ovakve datume«.

A. Z.

PROBOJ TROSTRUKOG OBRUČA

♦ U šumi Biljeg obilježena 66. obljetnica proboga partizanskih jedinica iz neprijateljskog okruženja

Savez udruga antifašista Karlovačke županije i Udruga antifašista općine Vojnić, u šumi Biljeg na padinama Petrove gore organizirali su komemorativnu svečanost u povodu 66. obljetnice proboga partizanskih jedinica iz neprijateljskog okruženja što se zbilo 13./14. svibnja 1942. godine.

Na skupu su govorili: **Dragan Pajić**, sudionik akcije i ratni komandant 1. brigade 8. kordunaške divizije, **Rade Bulat**, narodni heroj, **Josip Boljkovac**, član Savjeta SABA RH i **Jelka Glumičić**, predsjednica Karlovačkog odbora za ljudska prava. Svečanosti su prisustvovali, među ostalima i **Martin Jendrašić**, predsjednik Saveza udruga antifašista Karlovačke županije, **Mirko Mećava**, **Gabrijel Malović**, **Vladimir Jurak** i **Nikola Uzelac**, članovi Predsjedništva, **Nikola Mika Pavličić**, član Savjeta SABA RH, **Adam Dupalo**, predsjednik i **Branko Božić**, tajnik Sekcije 1. korpusa, **Paula Mišar**, predsjednica Udruge antifašista Ogulin, **Ivan Tusić**, potpredsjednik Saveza udruga antifašista Karlovačke županije, **Duro Kalanja**, tajnik UABA Petrinja, čelnici udruga antifašista Karlovačke županije, predstavnici braniteljskih udruga, Saveza društava »Josip Broz Tito« iz Hrvatske i Bosne i Hercegovine, dužnosnici vlasti iz Vojnića, Krnjaka i To-

puskog te poklonici antifašizma, među kojima i velik broj mlađih.

Kako je istaknuo **Dragan Pajić**, sudionik munjevitog partizanskog naleta kada je neprijateljski obruč probijen, novouspostavljeni komandant Utinjskog zdruga **Ante Moškov**, vjerojatno najspasobniji ustaški časnik sa svojim snagama uspio je zahvatiti partizane

i oko deset tisuća ljudi u obruč na malom prostoru – sve partizane i narod trebalo je, prema njegovoj komandi, pobiti! Postavilo se za partizane hamletovsko pitanje, biti ili ne biti. Odlučeno je – krenuti u proboj.

Prema Biljgu krenula je *Proleterska četa*, sa svojim komandantom **Miškom Breberinom** i komesarom **Rafaelom Višnjićem**, i jurišnim bombašima, predvodenim **Draganom Vujićem-Sphom**, raznijela je prvu liniju obruča, a zatim probila i drugu liniju. Na željezničkoj pruzi Skakavac-Vrginmost, 2. bataljon 1. odreda, s komandantom **Josipom Kuštrinom Bracom** i v.d. komesaram **Jovi-**

Dragan Pajić evocira sjećanja na uspjele partizanske akcije

com Bulatom na čelu, probili su i treću liniju obrane potpomognuti narodom. U pravcu Magarčevca, krenuli su jurišnici 3. bataljona 1. odreda (komandant **Jovica Lončar**, komesar **Slavko Markon**) i 3. četa 2. bataljona (komandir **Dušan Vergaš**, komesar **Milan Marković Lika**). Partizanski borci uspješno su okončali akciju.

Na oba pravca obruča poginula su 25 partizana, među njima i dvojica komesara četa – **Milan Marković Lika** i **Rafael Višnjić**. Nakon proboga iz obruča neprijatelj se povlači iz Petrove gore...

B. M.

Topusko

TEMELJI HRVATSKE DRŽAVNOSTI

♦ Svečano obilježena 64. obljetnica Trećeg zasjedanja ZAVNOH-a i 63. godišnjice pobjede nad fašizmom i Dana Europe

Zajednica udruga antifašističkih boraca i antifašista Sisačko-moslavačke županije, 9. svibnja je u Topuskom upriličila komemorativnu svečanost u povodu 64. obljetnice Trećeg zasjedanja ZAVNOH-a i 63. godišnjice pobjede nad fašizmom i Dana Europe. Pokrovitelj je bila Sisačko-moslavačka županija. Na skupu su govorili **Gabrijel Malović**, predsjednik Zajednice udruga antifašističkih boraca i antifašista Sisačko-moslavačke županije, **Mirko Mećava**, član Predsjedništva SABA RH i **Juraj Lisak**, član Poglavarstva Sisačko-moslavačke županije. Položeni su vijenci i cvijeće kod spomenika palim borcima NOR-a i antifašistima u Topuskom.

Kako je u opsežnom izlaganju rekao **Mirko Mećava**, uz sudjelovanje 105 vijećnika iz svih krajeva Hrvatske, ZAVNOH je na zasjedanju u Topuskom 8. i 9. svibnja 1944. godine – osim što je definiran kao „pravi državni Sabor Hrvatske“ – i formalno ozakonio dotadašnji razvoj narodne vlasti i konstituirao Hrvatsku kao slobodnu demokratsku državu u sklopu federacije jugoslavenskih naroda. Te odluke se posebno spominju i u preambuli Ustava Republike Hrvatske od 22. prosinca 1990. godine, jer su njima uspostavljeni temelji državnopravnog suvereniteta Hrvatske u ratnom i poslijeratnom razdoblju, što je bila i pravna prepo-

Zgrada u kojoj je održano Treće zasjedanje ZAVNOH-a

stavka za proglašenje nezavisnosti današnje Republike Hrvatske u ljeto 1991. godine. **Mirko Mećava** naglasio je potrebu obnove povijesnog zdanja u sklopu lječilišta, u kojоj je ZAVNOH zasjedao i uređenje zgrade muzeja u Topuskom.

B. M.

PRVI PUT ZAJEDNO

Po prvi put Dan oslobođenja Međimurja - 6. travnja 1945. godine - proslavljen je u zajedništvu Međimurske županije i Udruge antifašističkih boraca i antifašista Međimurske županije kao izvoz zajedničke međusobne suradnje, rekao je na svečanoj akademiji Josip Posavec, međimurski župan. Ovom prilikom prisjećamo se svijetlih točaka zavičajne i domovinske povijesti da Hrvatska može biti u savezu s pobednicima na kraju Drugoga svjetskog rata.

Spomen-obilježje u Čakovcu

Župan Posavec odao je zahvalnost, svima koji su dali doprinos toj borbi, a među učešnicima svečane akademije bilo je i sudionika antifašističke borbe.

Svečanosti su bili nazočni i predstavnici Grada Čakovca Branko Salamon, gradonačelnik Čakovca, i Veselin Biševac, predsjednik Gradskog vijeća Čakovca, Zvonko Golub, predsjednik Udruge antifašističkih boraca i antifašista Međimurske županije, Nadica Jelaš i Dražica Zgrebec saborske zastupnice.

O tom povijesnom događaju, kao i onima

•Međimurska županija i udruga antifašista obilježile 63. godišnjicu oslobođenja od mađarske okupacije

koji su mu prethodili, govorio je **Vladimir Kalšan**, ravnatelj Muzeja Međimurje. U kulturno-umjetničkom programu sudjelovalo je zbor »Josip Vrhovski« iz Nedelišća. Nakon svečane akademije vijenci su položeni na ulazu u Stari grad, kod spomenika braniteljima Domovinskog rata u Perivoju Zrinskih, kod spomen-obilježja na groblju Mihovljani i partizanskom spomen-groblju u Svetom Jurju u Trnju. **M.N.**

Sakademije u čest oslobođenja Međimurja od mađarske okupacije

Sinj

Traže odštetu

Predsjedništvo Saveza antifašističkih boraca i antifašista Cetinske krajine pokrenulo je postupak da se isplati odšteta naslijednicima preko 1.500 žrtava iz sedam potkamešničkih sela koje su 28. i 29. ožujka 1944. godine pobili pripadnici po zlu znane SS divizije Princ Eugen i 369. Vražje divizije. Put nezapamćenog zločina i smrti svega što se pripadnicima tih njemačkih postrojbi našlo na putu kretao se od Otoka preko Rude, Poda Krivodola, Roža, Voštana i Ljuta.

U pismu upućenom Ministarstvu pravosuđa RH, sinjski antifašisti zahtjevaju da se odšteta zatraži od Republike Austrije i Savezne Republike Njemačke, jer su zločine počinili vojnici koji su u to vrijeme bili njihovi građani. Svoj zahtjev Predsjedništvo SAB-a Sinja argumentira zapisnicima općinske i okružne komisije za ratne zločine iz 1944. i 1945. godine.

S.D.

Bale

Obljetnica talijanskog bataljuna

Na stanciji Bembo kod Bala 5. travnja 1944. godine rovinjski talijanski antifašisti osnovali su Talijanski partizanski bataljun »Pino Budicin« koji je djelovao u sastavu Prve Istarske brigade »Vladimir Gortan«. U nazočnosti preživjelih boraca, predstavnika SAB-a, Talijanske unije, delegacije antifašističkih boraca AMPI-ja iz Trsta, Grada Rovinja i susjednih općina te otprilike 1000 građana,

svečano je obilježena 64. godišnjica osnivanja bataljuna, o čemu su govorili Tomislav Ravnić, tajnik SAB-a ŽI, Roberto Birs, predstavnik talijanskih antifašista, rovinjski gradonačelnik Giovanni Sponza i predstavnici bataljuna Catarina Juričić. Reklisu da je bataljun »Pino Budicin« uvelike pridonio oslobođenju Istre od fašizma i priključenju matici Hrvatskoj.

V.L.

Beli Manastir

Dan pobjede nad fašizmom, 9. svibnja, obilježen je diljem Baranje. Nakon što su položeni vijenci na spomenik Crvenoj armiji na Trgu slobode u Belom Manastiru, brojna izaslanstva sudjelovala su u komemoraciji kod spomenika posvećenog Batinskoj bitci, među njima i delegacija SABA RH na čelu s predsjednikom dr. sc. Vesnom Čulinović Konstantinović. Evocirana su sjećanja na povijesno i vojno jednu od najznačajnijih bitaka koja se

tijekom studenog 1944. odigrala u ovom dijelu Europe. Tu je poginulo 1.500 vojnika Crvene armije i 500 pripadnika NOVJ.

Delegacija SABA RH na čelu s članom IO Nikolom Uzelcem bila je prisutna i na obilježavanju 63. godišnjice probaja Sremskog fronta, koji je doprinio uspješnom završetku borbi za konačno oslobođenje zemlje u II. svjetskom ratu. Prigodna svečanost održana je kod Spomen-kompleksa u Adaševcima kod Šida. **S.D.**

POČAST JUNACIMA

Posjete

OSUDA REVIZIJE POVIJESNE ISTINE

Na poziv domaćina, delegacija Saveza antifašističkih boraca i antifašista Republike Hrvatske (predsjednica dr. sc. Vesna Čulinović Konstantinović, član Predsjedništva Krešimir Piškulić i predsjednik Saveza društava »J. B. Tito« Hrvatske dr. sc. Tomislav Badovinac) kao gost je u Podgorici sudjelovala 12. travnja na 4. kongresu SUBNOR-a i antifašista Crne Gore.

Na tom skupu oko 500 delegata bili su i predstavnici boračkih organizacija iz drugih bivših jugoslavenskih republika, kao i najviši crnogorski dužnosnici. Kongres u ime SABA RH pozdravili su dr. sc. Tomislav Badovinac i dr. sc. Vesna Čulinović Konstantinović.

U uvodnoj riječi starog/novog predsjednika SUBNORA-a **Andrija Nikolića** uz ostalo je osudio Miloševićevu politiku i agresiju na Hrvatsku, kao i pokušaje revizije povijesne istine. U njegovu referatu i diskusiji bilo je govora i o antifašizmu u suvremenim uvjetima.

Gosti iz Hrvatske naišli su na izrazitu gostoljubivost svojih domaćina, a dvodnevni boravak iskoristio je za razmjenu mišljenja i dogovore sa crnogorskim antifašistima i borcima o daljnjoj suradnji na njegovanju antifašističkih tekovina NOB-e.

NAJVAŽNIJE - PROVESTI DEKLARACIJU

Prije odlaska na kongres crnogorskih boraca i antifašista, delegacija SABA RH (Čulinović Konstantinović, Piškulić i Badovinac) od 9. do 11. travnja posjetila je Zajednicu udrugantifašističkih boraca i antifašista Dubrovačko-neretvanske županije i UABA Grada Dubrovniku.

U razgovorima s njihovim članovima najviše je bilo riječi o nastojanjima za provođenje Deklaracije o antifašizmu i u njoj sadržanih najvažniji pitanja za poboljšanje života boraca NOR-a. Predstavnici zajednice informirali su da u županiji djeluje devet UABA s oko 800 članova, a u planu je i osnivanje tri nove udruge.

Delegaciju i predstavnike županijske i gradske udruge primile su čelnice Županije i Grada Dubrovnika - županica **Mira Buconić** i gradonačelnica **Dubravka Šuica**. Od njih je zatražena podrška i konkretna pomoć na obnavljanju više desetaka spomenika iz NOB-e na tom području, koji su potpuno uništeni ili oštećeni početkom 90-tih.

Delegacija je sudjelovala i na tribini UABA Grada Dubrovniku na temu »Antifašizam danas, stanje i problemi«.

Lepoglava

POČAST STRADALIM ZATOČENICIMA

♦Sjećanje za nevine žrtve logoraša i antifašista u ustaškoj odmazdi

Veljače, ožujka i travnja 1945. godine, prije konačnog oslobođenja zemlje, ustaše su nad logorašima i antifašistima u Lepoglavi izvršili masovni pokolj. Tim su povodom, za stradale nevine žrtve održane komemoracije na Spomen-groblju Lepoglava, kod spomen-obilježja iza Pavlinskog zida, Spomen bunara i Spomen-obilježja poginulim borcima 12. slavonske divizije i Kalničkog partizanskog odreda, te u Parku žrtava fašizma.

Vijence i cvijeće položile su delega-

cije logoraša i članovi obitelji stradalih, predstavnici vlasti i političkih stranaka. Komemorativim svečanostima prisustvovali su i **Josip Skupnjak**, potpredsjednik SABA RH i **Dragutin Mrkoci**, član Komisije za očuvanje tradicija NOB-a SABA RH, predstavnici Sekcije 1., 6. i 10. korpusa Narodnooslobodilačke vojske Hrvatske, tijela vlasti i političkih stranaka i brojni poklonici antifašizma. Na komemorativnim skupovima govorili su: **Krešimir Piškulić**, član Predsjedništva i **Rade Bulat**,

narodni heroj i član Savjeta SABA RH, **Gojko Matić**, predsjednik Podružnice UABA Lepoglave, te **Josip Šumečki**, član Poglavarstva grada Lepoglave. U kulturno-umjetničkom programu (voditeljica **Marija Varović**, tajnica Podružnice UABA Lepoglave), osim ostalih, sudjelovala je i **Limena glazba** iz Lepoglave.

Uzvanici i domaćini obišli su čelije u Kaznenom zatvoru Lepoglava u kojima su robijali Josip Broz i Moša Pijade.

Franjo Cvrtila

Blato

REVOLT ZBOG VANDALIZMA

♦Uoči praznika oslobođenja oskvrenut spomenik antifašističkoj borbi

Uoči ovogodišnjeg obilježavanja dana oslobođenja Blata prije 64 godine spomenik antifašističkoj borbi u mjesnom parku osvanuo je oskvrenut. Upravo noću uoči praznika bojom je premazano postolje spomenika što je izazvalo revolt brojnih građana ovog otočkog mjesta. Taj vandalski čin odmah je osudilo i općinsko poglavarstvo, zatraživši da se

počinitelji otkriju i sankcioniraju za to bezumno djelo.

U povodu godišnjice oslobođenja od fašizma članovi udruge antifašističkih boraca, predstavnici lokalne vlasti, političkih stranaka i brojni građani održali su komemoracije, položili vijence i zapalili svijeće kod spomenika i spomen-obilježja poginulim i strijeljanim Blačanima, prisjetivši

se svih žrtava ne samo u antifašističkoj borbi nego i u Domovinskom ratu.

»Njih 353 ne smijemo i nećemo zaboraviti, jer zahvaljujući njihovim žrtvama danas imamo slobodnu i neovisnu Hrvatsku« - kazala je **Marija Petković** u ime blačanske udruge antifašističkih boraca i antifašista.

O.D.

POMACI U AFIRMACIJI ANTIFAŠIZMA

♦Konkretnе realizacije saborske Deklaracije još nema

Udruga antifašističkih boraca i antifašista Garešnice održala je izbornu skupštinu, na kojoj su sudjelovali i predstavnici susjednih i čelnici lokalne samouprave. Predsjednik UABA **Milan Ivančević** podnio je izvještaj o radu u proteklom dvogodišnjem razdoblju. Bogata i novim sadržajima ispunjena aktivnost govori o kvalitetnom i kontinuiranom radu. Stalna uzlazna linija zapažene prisutnosti u društvenoj zajednici potvrda su ne samo dobroga rada, već i snaženja antifašističke misli u vlastitoj sredini, što je i jedan od osnovnih programskih zadataka udruge.

Iako su vidljivi manji pomaci u društvenoj afirmaciji antifašizma, konkretnih realizacija saborske Deklaracije o antifašizmu, posebno socijalnih prava

boraca NOR-a još nema. Ivančević je upozorio da antifašizam često služi aktualnoj vlasti kao »ukras« hrvatske demokracije za vanjskopolitičke potrebe, a društvena stvarnost govori o ignoriranju i omalovažavanju tekovina antifašizma, najgrubljim napadima na istaknute vode NOR-a, te stalno lansiranje »istina« o zločinima partizana. Rukovodstvo SABA RH mora oštiriye postaviti pitanje odgovornosti državnih institucija u rješavanju ovih i ostalih problema, a ako je nužno odnos prema antifašizmu u Hrvatskoj treba i internacionalizirati, smatraju članovi ove udruge.

Branko Čanković, član Predsjedništva SABA RH i predsjednik ZUABA Bjelovarsko-bilogorske županije pohvalio je rad udruge u Garešnici, kao i suradnju

na nivou Županije. Skupštini se obratio i gradonačelnik Garešnice **Milan Sužnjević**, iskazujući privrženost antifašizmu i spremnost gradskog Poglavarstva da snažnije podupire rad i aktivnosti udruge.

Za izvanredne zasluge i uspješnu suradnju u njegovanju i razvijanju tekovina antifašističke borbe Hrvatske dodijeljena su priznanja i zahvalnice SABA RH, i to **Milku Kvrgiću, Milanu Funduku, Mirku Popoviću, Daliboru Halgoti i Tomislavu Čaisi**, a zahvalnice su dobili: **Nezavisna televizija iz Kutine, Krugoval 93,1 Mhz iz Garešnice i »Mandićpromet« d.o.o.** iz Ciglenice.

Na konstituirajućoj sjednici Predsjedništva za predsjednika je izabran **Nikola Puran**, potpredsjednike **Martin Majcan i Slavko Đurđević**, za tajnika **Vladimir Hlebec**, a za blagajnika **Mihajlo Ceranović**. Nadzorni odbor je za svog predsjednika izabrao **Milana Ivančevića**.

N. Puran

OBLJETNICA I NOVA UDRUGA

♦Svečano obilježena 64. godišnjica oslobođenja mjesta

Mimohodom Narodne glazbe »Vela Luka« i svečanim polaganjem vijenaca na spomen-obilježja iz antifašističkog rata 22. travnja obilježena je 64. obljetnica oslobođenja Vele Luke od fašističkog okupatora. Vijenci su položeni na spomen-ploču palim borcima I. i 3. Prekomorske brigade, na spomenik dvjestaosamdesetčetvorici palih Velolučana u NOR-u, na spomen-ploču strijeljanim domoljubima na mjesnom groblju, na spomen-piramidu palim borcima i na spomen-kiž.

Nakon toga je održana osnivačka skupština Udruge antifašističkih boraca i antifašista Vele Luke. Odbjašnjeni su ciljevi i zadaci udruge, te prihvaćen Sta-

tut, i izabrano Predsjedništvo velolučkih antifašista od 9 članova, kao i Nadzorni odbor od 3 člana. U Predsjedništvu Udruge su: **Ante Dragojević, Berislav Šeparović, Tonči Donjerković, Ivo Žuvela »Gige«, Fani Topali, Tonči Surjan, Aleksandar Šeparović, Nebojša Padovan i Lenko Žuvela**.

Skup su pozdravili **Vedran Žuvela**, član Predsjedništva SABA RH i **Branko Grošeta**, predsjednik Zajednice udruge ABA Dubrovačko-neretvanske županije. Osnivačkoj skupštini nazوčili su predstavnici udruge antifašista iz ostalih mesta otoka

Korčule. Skup je u ime inicijativnog odbora pozdravio i vodio **Tonko Gugić Bakan**, inače načelnik općine Vela Luka.

Obraćajući se prisutnima Vedran Žuvela pohvalio je Velolučane što su tijekom burnih ratnih i poratnih devedesetih godina, usprkos svemu, kao rijetko tko sačuvali sve spomenike i spomen-obilježja iz vremena antifašističke borbe.

Branko Grošeta je govorio o programu rada udruge i njenim ciljevima, te pozvao mlade da se u što većem broju uključe u rad udruge.

T. Donjerković

Spomen-ploča poginulim borcima prekomorskih brigada

Velolučani su položili vijenice na spomenike iz NOB-e

♦Na inicijativu hrvatskih veterana formirana radna skupina za rješavanje statusnih pitanja sudionika ratova na području jugoistoka Europe

Stalni komitet Svjetske veteranske organizacije (WVF) za Europu održao je redovnu skupštinu od 7. do 11. travnja u Lisabonu (Portugal). Na dnevom redu su bili izvještaji radnih grupa sa sastanaka u Pragu, svibnja 2006. godine, o nacionalnoj i europskoj sigurnosti, održanog studenog 2007. godine u Zagrebu, kao i izvještaj Komiteta za istočnu Europu. Podnijeti su izvještaji o stanju prava i broju veterana u zemljama članicama veteranske federacije. Podnjet je i izvještaj o finansijskom stanju WVF, usvojeno nekoliko novih rezolucija, izabранo rukovodstvo za slijedeći mandat i dogovoren da će sljedeći sastanak biti u Moskvi, travnja 2009. godine.

Na skupštini je SABA RH predstavljao predsjednik Komisije za međunarodne odnose **Ivan Fumić**, u ime Udruge hrvatskih ratnih veteran domovinskog rata predsjednik **Duro Dečak** s još 4 člana. Udrugu hrvatskih ratnih veteran predstavljali su **Ivan Prodan** i **Tomislav Stefanec**. Zajednicu udruga Hrvatskih branitelja domovinskog rata Hrvatske predstavljao je njezin predsjednik **Tom Kačinari**. U ime udruge Hrvatskih branitelja dragovoljaca domovinskog rata **Mirko Rukavina** i **Davor Orsanić**. U ime branitelja Hrvatske liječenih od PTSP bili su **Marijan Vuk** i **Tihomir Trešćec**, dok je Udrugu dragovoljaca ratnih veteran predvodio **Željko Marijanović**.

Skupštinu je otvorio ministar odbrane

ISTA PRAVA SVIM VETERANIMA

Portugala dr. Nuno Severiano, nakon čega su sudionici skupa išli na polaganje vijenaca kod spomenika poginulih za Portugal.

Slijedećeg dana raspravljaljalo se o izvještaju sa sastanka u Pragu, vezano za liječenje oboljelih od postreumatskog stresa, ali i o položaju invalida u cijelosti. Novih zaključaka nije bilo, osim što je konstantiran stanoviti napredak u tretiranju oboljelih u pojedinim zemljama, članicama Svjetske veteranske federacije.

Izvještaj o nacionalnoj i europskoj sigurnosti vezano uz sastanak o toj temi primljen je sa zasluzujućom pažnjom. Kako je izvještaj obuhvatio sva osnovna pitanja sigurnosti obrađena na tom skupu, jednoglasno je prihvaćen kao dokument Skupštine. Valja naglasiti da su za uspjeh skupa o sigurnosti održanog u Zagrebu zaslužne udruge Hrvatske, a najviše udruga Hrvatskih veteran domovinskog rata, SABA RH i Hrvatski ratni veterani.

Zasjedala je i radna grupa za žene, koja se bavila pitanjima prava žena sudionica rata, ali i žena kao žrtve rata. Skupštini su podneseni izvještaji nacionalnih udruga o broju veteran i invalida, o njihovim pravima, primanjima, položaju i tretmanu u društvu. Najbolji prikaz svog položaja dali su predstavnici veteran iz Banja Luke, koji su cijeli izvještaj popratili statističkim podacima i sve to prezentirali putem CD-a.

Hrvatska nije nastupila jedinstveno, jer je svaka udruga za sebe pisala tako da je pročitan jedino izvještaj Udruge ratnih veteran domovinskog rata.

Govoreći o položaju veteran u društvu danas, Skupština je samo ponovila raniji stav da svi sudionici ratova moraju imati ista

Valja konstatirati da udruge veterana iz Hrvatske i inače ne nastupaju jedinstveno. Nema ni jedne druge države koja šalje više od jedne, eventualno dvije delegacije na veteranske skupove, dok Hrvatsku sustavno zastupa 8 delegacija sa po 15 do 20 članova. Osim toga, od veterana baš ni jedan ne govori ni engleski, ni francuski jezik, koji se smatraju službenim jezicima WVF. Ovu situaciju može, ukoliko želi, razriješiti samo politička odluka Vlade tako da financira međunarodnu aktivnost zajedničke delegacije svih veterana ratova.

prava. Tu činjenicu Hrvatska još uvijek ne prihvaca i u tom pogledu spada u izuzetke u svijetu.

Na inicijativu delegacija veterana Hrvatske formirana je radna grupa za jugoistočnu Europu koja bi pomagala u rješavanju statusnih pitanja sudionika ratova i promovirala mir i suradnju na tom prostoru. U ovu grupu, pored Hrvatske, uključeni su: Slovenija, BiH, Srbija, Makedonija, Albanija, Grčka, Mađarska, Rumunija, Bugarska, te Kosovo. Predloženo je da u grupi bude i Crna Gora, ukoliko se izjasni za ulazak u ovu grupu. Delegacija Srbije se protivila ulasku u ovu grupu predstavnika veteran Kosova, jer još nisu članovi Svjetske veteranske federacije, što Skupština nije uvažila. Za predsjednika radne grupe predložen je **Duro Dečak**.

I. Fumić

Samobor

STATUS BORACA - PRED SABOR

♦Vrata Grada uvijek su vam otvorena, poručio je antifašistima samoborski gradonačelnik

Udruga antifašističkih boraca i antifašista Grada Samobora održalo je godišnju izbornu skupštinu na kojoj je istaknuto kako će i dalje raditi na očuvanju tradicije antifašističke narodnooslobodilačke borbe, surađivati međusobno, ali i sa svim srodnim udrugama te se pobrinuti da se spomenici NOB-a obnove. Tako je u 2007. godini, rekao je tajnik udruge **Josip Cetina** podnoseći izvješće o radu, udruga obnovila spomenike u Dragonošu, Kotarima, Svetoj Nedelji, Samoboru i Rakitju, gdje je postavljena nova spomen-ploča na mjestu one koju su uništili vandali.

Jednoglasno je odlučeno da će u novom predsjedništvu biti dosadašnji predsjednik **Alojz Cvetković**, **Josip Cetina**, **Mijo Paunović**, **Alojz Fuksa**, **Anka Horvat**, **Ivan Horvat**, **Ljubica Mulec**, **Jasna Juračić**, **Ivana Zamostni**, **Ivan Vrbančić**, **Vlasta Požgaj**, **Mile Milaković** i **Stjepan Garašić**.

Okupljene u Domu umirovljenika pozdravili su i gosti iz srodnih udruga Krškog i Brežica te predsjednik Saveza boraca i antifašista Zagreba i Zagrebačke županije **Vlado Jurak**. Osim pohvala samoborskoj udrizi pohvalio je i nastojanja da se članstvo udruge pomlađi. S druge strane, požalio

se na još uvijek neriješeno pitanje boraca NOB-a.

- Ni društveno, ni politički, niti ekonomski nije rješeno pitanje mirovinu, invalidinu i zdravstvenog paketa antifašista NOB-a. Naš status još uvijek nije riješen i želimo da taj problem konačno dovesti pred Sabor pa neka odluka bude kakva bude - rekao je Jurak.

Okupljene je pozdravio i gradonačelnik **Antun Dubravko Filipec** koji je najavio kapitalne gradske projekte, a antifašistima poručio da su im vrata Grada Samobora uvijek otvorena.

S. N.

»U mladosti je radost

DAN MLADOST

Savez društava »Josip Broz Tito« Hrvatske i Savez antifašističkih boraca i antifašista Republike Hrvatske i ove su godine organizirali već tradicionalnu proslavu Dana mladosti i Titova rođendana pod geslom »U mladosti je radost – u radosti je mladost«. Više od dvanaest tisuća poklonika lika i djela Josipa Broza Tita iz svih krajeva bivše Jugoslavije slilo se te subote (24. svibnja) u Kumrovec, među njima zamijetili smo neuobičajeni mnogo mladih. Osim Titova rođendana i Dana mladosti, obilježena je i 65.

♦Među više od dvanaest tisuća posjetitelja zamijetili smo neuobičajeno mnogo mladih. Osim Dana mladosti, obilježena i 65. obljetnica od Drugog zasjedanja AVNOJ-a te 60. godišnjica Titovog »ne« Staljinu

nije mogla Hrvatsku dovesti u Europu. Kada su se europske antifašističke i civilizacijske vrednote svakodnevnog življena počele snažnije osjećati u Hrvatskoj, sve češće se čuje riječ antifašizam i to od onih koji su nedugo prije govorili suprotno, a sada sami sebe uvjeravaju da su izvorni antifašisti.

Iz godine u godinu sve je više posjetitelja u Kumrovcu

obljetnica od Drugog zasjedanja AVNOJ-a te 60. godišnjica Titovog »ne« Staljinu.

Predsjednik Saveza društava „Josip Broz Tito“ Hrvatske, dr. Tomislav Badovinac, okupljenima je, među inim, istaknuo:

- Od prošlogodišnje manifestacije Dana mladosti, napad na Josipa Broza Tita je pojačan pogrdama, lažima i tendencioznim iskrivljavanju povijesnih činjenica o njegovu liku i djelu. Nasuprotno nama, glasnogovornici antikomunističkih i profašističkih nazora imaju otvorena vrata u javnim glasilima i elektronskim medijima, tako da se stiče utisak da su njihova shvaćanja dominantna u Hrvatskoj, što je i za samu Hrvatsku štetno. Međutim, takva fašistoidna politika

»Tito – miliji i draži«

Kritizirajući one koji lažima i iskrivljenim činjenicama govore o Titovoj povijesnoj ulozi, Badovinac je poručio: »Što je više kleveta i laži, Tito nam je miliji i draži« zaradivši gromoglasan pljesak. Danas su mnogi uz Tita, pa i oni koji su bili protiv njega, ustvrdio je Badovinac dodajući i kako se antifašizam u Hrvatskoj često podržava samo u verbalnom smislu.

Osim Tita, Staljinu se nitko nije usudio reći »ne«, podsjetio je dr. Tomislav Badovinac. Prisjetio se i stradavanja na Golom otoku. Iako je intencija bila tamo smjestiti pobornike Informbiroa, na Golom otoku

našli su se i nevini i krivi ljudi, a odnos prema njima je bio nečovječan. »To se ne može opravdati. Nisu trebali biti represivni organi na Golom otoku«, ustvrdio je Badovinac, dodajući kako je odluka o izolaciji na taj otok bila pozitivna, ali je onda dovela do negativnih posljedica.

Po riječima dr. Tomislava Badovinca, sukob je neposredno i presudno utjecao na unutrašnji razvitak Jugoslavije. Orientacija na demokratsku socijalističku alternativu dovela je do uvođenja radničkih savjeta i pretvaranja državnog u društveno vlasništvo, koji su učinili da samoupravljanje bude istinska nova vizija socijalizma. Istovremeno, to je bio i izraz težnje da se radnom čovjeku omogući da upravlja svojim radom, uvjetima rada, dohotkom i njegovom raspodjelom.

- *Stvaranje Pokreta nesvrstanosti bio je najbolji put i način za izlazak Jugoslavije iz izolacije, te aktivno angažiranje u borbi za mir i ravnopravnost naroda. Na međunarodnom planu pojavile su se i pozitivne posljedice sukoba sa staljinizmom.*

Dr. Tomislav Badovinac za svoje izlaganje

- u radosti je mladost«

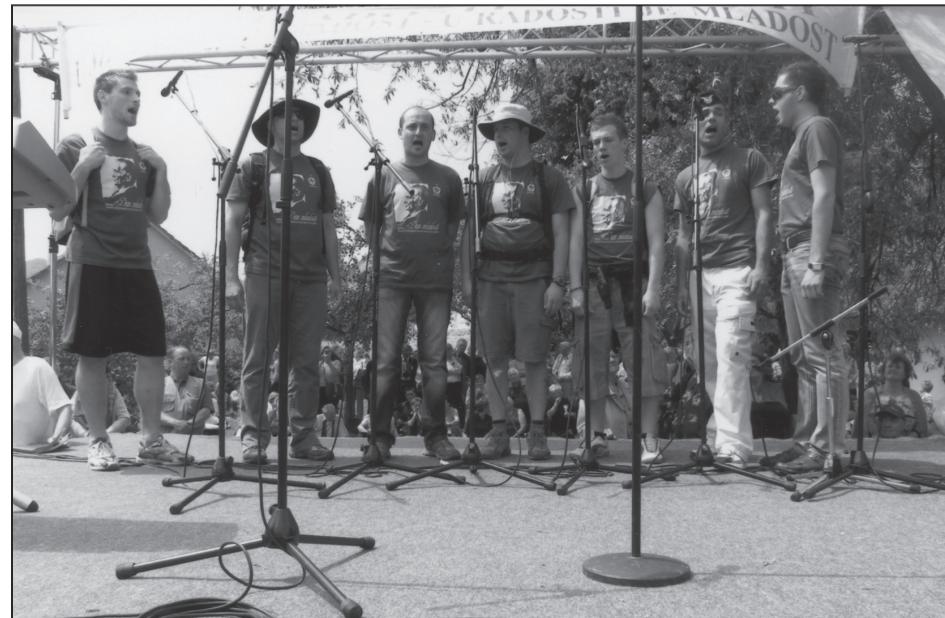
I U KUMROVCU

USSR-u, dolaskom Hruščova, dolazi i do obraćuna sa staljinizmom, a i poslije, sve do Gorbačova, i dalje se traže rješenja sve do rušenja berlinskog zida. Tito je zajedno sa svim liderima Pokreta nesvrstanih predstavljao jedinu svjetsku snagu koja je mogla izglasati ili osporiti svaku predloženu odluku u Generalnoj skupštini Ujedinjenih naroda, jer su predstavljali apsolutnu većinu. Tako je i Jugoslavija postala izuzetno poštivana i cijenjena zemљa u svjetskim razmjerima – zaključio je dr. Tomislav Badovinac.

Tekovine AVNOJ-a

Skup je pozdravio i dožupan Krapinsko-zagorske županije **Zorko Vidiček**, naglašavajući kako su antifašistički borci i svi poklonici antifašizma uvijek dobro došli u Titov kraj. **Dr. Vesna Čulinović-Konstatinović**, predsjednica Saveza antifašističkih boraca i antifašista Republike Hrvatske podsjetila je na Drugo zasjedanje AVNOJ-a kojim je potvrđena odluka da se Istra, kao i ostali krajevi sjeđine s Jugoslavijom:

- Povijesne odluke 2. zasjedanja AVNOJ-a imaju veliko značenje za kontinuitet hrvatske državnosti. Tada je potvrđena odluka ZAVNOH-a o pripojenju Istre, Rijeke, Zadra i anektiranih hrvatskih krajeva i otoka Hrvatskoj. To je bilo i priznavanje ZAVNOH-a kao vrhovne vlasti u federalnoj

Slovenski sastav »Nonet Osti Jurej« zabavlja je okupljene

državi Hrvatskoj. Tim je odlukama završeno stvaranje vrhovnih državnih organa nove Jugoslavije i priznata su upravna tijela svih njezinih federalnih država. Zapadni saveznici antifašističke koalicije su već u prosincu 1943. godine priznali sve odluke AVNOJ-a, a u siječnju 1944. godine to je učinila i vlada SSSR-a. Time je federalna Jugoslavija, sa svojim federalnim državama dobila međunarodno priznanje – rekla je dr. Vesna Čulinović-Konstatinović.

»Josip Broz – dobar skroz«

I bez medijskih najava u Kumrovcu, rekli smo, našlo se više od dvanaest tisuća ljudi. Iz godine u godinu ljudi je sve više, a sve je više mlađih. »Josip Broz – dobar skroz«, jedna je od najčešćih parola na rukama mlađih posjetitelja. Sve to uopće ne evocira toliko na Tita nego govori o današnjem tankom vremenu i nemoćnim vođama. Teško da će se u dogledno vrijeme na nekom od kulturnih mjestu velikih mrtvih nacionalnih vođa, primjerice niti na grobu ili u rodnom mjestu Franje Tuđmana, a niti Slobodana Miloševića i Alije Izetbegovića okupljati toliko ljudi u počast. Kako primjećuje komentator »Novog lista«, nostalgijska vuča u Kumrovec one starije, ali

i jedan dio srednje generacije koji se sjećaju veće socijalne sigurnosti, stabilnih radnih mjesta, stanova, a poslije ratnog iskustva – sjećaju se razdoblja mira u titoističkoj Jugoslaviji. Osim toga, ondašnja zemљa u Titovom razdoblju bila je dostojanstvena. Ne vraća se niti komunistička ideologija niti Jugoslavija. Neće se ići nazad, naprosti smo na putu s kojeg nema povratka. A i Kumrovec pa i Kuća cvijeća ne slave toliko prošlo vrijeme koliko reflektiraju ovo sadašnje.

Cjelodnevni program nastavljen je kulturno-umjetničkim, zabavnim i sportskim sadržajima. Iz razglaša su odjekivali snimci Titovih govora, brojne partizanske pjesme. U ugostiteljskim objektima svirali su i pjevali vokalno-instrumentalni sastavi. Dobro su se prodavale značke i suveniri, te majice, kape i razglednice s Titovim likom, Titov čviček, graševina i frankovka, med, sir, ali i domaći zagorski kolači. Interes za izloženu bogatu ponudu knjiga o Titu također je bio velik. U programu su sudjelovali: mješoviti pjevački zbor »Podravina« iz Ludbrega, KUD »Krajina« iz Bihaća, slovenski sastav »Nonet Osti Jarej«, KUD »Kaljinka« iz Banja Luke i brojni rock-bendovi, te Dražen Turina-Šajeta, koji su do kasnih sati na terasi kod Stare ure u Kumrovcu zabavljali mlade.

B. M.

(Snimci: Z. Herceg)

zaradio je pljesak

OPERACIJA »SCHWARTZ«

Točno na dan kada su 1. i 2. proleterska divizija krenule u napad da bi se probile u istočne krajeve Jugoslavije, 15. svibnja 1943. godine počela je bitka na Sutjesci. Počelo je napadom i pokretom njemačkih divizija kojima je povjeren zadatak da stegnu obroč oko Glavne operativne grupe. Nakon prvih dana borbi Tito je prozreo neprijateljev cilj. Zato je donio odluku o probijanju obroča okruženja i prebacivanju snaga u istočnu Bosnu.

Bitka na Sutjesci (operacija »Schwartz«) vodila se od 15. svibnja do 15. lipnja 1943. godine, poznata kao V. Neprijateljska ofenziva). Izvodile su je četiri njemačke i tri talijanske divizije, ustaško-domobranske jedinice i jedna pukovnija bugarske carske vojske. Četnika nema, poraženi su u bitki na Neretvi, sada ih Nijemci vode kao pomoćnu vojnu snagu. Ukupno je bilo angažirano 127.000 vojnika, koji su imali snažnu podršku topništva i zrakoplovnu zaštitu. Zapovijedao je njemački general-major Rudolf Lüthers. Ofenziva je izvedena u cilju potpunog uništenja divizija oko Vrhovnog štaba, a tu se nalazio i Vrhovni komandant NOV J. B. Tito. U VŠ još nema načelnika VŠ Arse Jovanovića, on je u Sloveniji i na putu kroz Hrvatsku za Bosnu. I dalje ga zamjenjuje Velimir Terzić, a pomoćnik je Pavle Ilić. Međutim, neposredno divizijama zapovijeda Tito. Oko njega su bile 1. i 2. proleterska, 3. crnogorska i 7. banjamska divizija, 1. majevička i 6. istočno-bosanska brigada – ukupno 22.148 boraca od kojih 3.700 ranjenika i bolesnika.

Šest brigada iz Hrvatske

Iz NOV Hrvatske učestvovale su u ovoj bitki 7. banjamska divizija sa 7., 8. i 16. brigadom, a u borbi je dobila i 3. dalmatinsku brigadu; u 2. proleterskoj diviziji bila je 2. dalmatinska, a u 3. diviziji 1. dalmatinska brigada. Od ukupno 16 brigada NOVJ koje su učestvovali u ovoj bitki – šest brigada je iz NOV Hrvatske. A to je najveći broj brigada od svih drugih glavnih štabova

♦Prema riječima maršala Tita, »bitka na Sutjesci ušla je u historiju kao najslavnija epopeja oslobođilačkog rata naroda Jugoslavije«

NOVJ, preko jedne trećine. Iz Srbije samo 2. proleterska brigada, iz Sandžaka 3. proleterska brigada, iz Bosne i Hercegovine – 6. istočno-bosanska, 10. hercegovačka, 3. krajiska, 7. krajiska i 1. majevička brigada. Prva proleterska brigada je eksteritorijalna.

U prvom tjednu ofenzive neprijatelju je uspjelo da prilično poveže svoje razdvojene nastupne kolone, da stvari obroč okruženja i uvjete za njegovo daljnje stezanje. Taj početni uspjeh pomutile su, međutim, akcije partizanskih snaga prema Bioči. Obustavljen je napad 1. proleterske divizije prema Foči (suprotstavila im se snažna njemačka 369. divizija) te je propala zamisao da se već u početnoj fazi neprijateljske ofenzive Operativna grupa s ranjenicima probije prema istočnoj Bosni. Za to vrijeme su jedinice 2. proleterske, 3. udarne i 7. banjamske divizije vodile žestoke borbe s njemačkim i talijanskim snagama koje su prodirale iz Bijelog Polja, Mojkovca, Gacka i s Durmitora. Vrhovni štab je zbog neuspjeha na sektoru Foče tražio nova rješenja kako bi jedinice izišle iz situacije koja je iz dana u dan postajala sve teža. Odlučeno je da se probor izvrši preko rijeke Sutjeske, gdje su se nalazile slabije njemačke snage.

Napad preko Pive i Vučeva

U napad preko Pive i Vučeva u dolinu Sutjeske upućena je 1. proleterska divizija. Bilo je posebno važno da se zauzme Vučjevo prije dolaska Nijemaca i da se ono zadrži, jer se jedino odatle moglo krenuti dalje u probor preko Sutjeske prema Zelengori. Kada Nijemci nisu mogli osvojiti Vučjevo, oni su 1. lipnja zaposjeli dolinu Sutjeske od

Vrhovni komandant NOV i POJ Josip Broz Tito ranjen je 9. lipnja 1943. godine za vrijeme bitke na Sutjesci (stoji dr. Ivan Ribar)

Tjentišta do njezinog ušća u Drinu. Čitava operativna grupacija NOVJ-a dovedena je u vrlo težak položaj. Prvih dana lipnja vodile su se teške borbe u dolini Sutjeske s njemačkom 118. divizijom, koja je uporno, ali zaludno, pokušala zaposjesti čitavu njezinu dolinu. Oko uskog koridora između Tjentišta i Suhe razvile su se najžešće borbe u bitki na Sutjesci. Trebalo je učiniti sve da se jedinice izvuku i spase ranjenici.

Prva proleterska divizija krenula je preko Milinklada i 8. lipnja izbila u rajon Lučkih i Vrbničkih koliba na Zelengori. Probor 2. proleterske divizije preko Donjih i Gornjih Bara nije uspio. Druga dalmatinska brigada sudarila se na Barama sa snagama 118. njemačke divizije. U višednevnim borbama Dalmatinци su odbili njemačke napade, ali

65. obljetnica bitke na Sutjesci

ih je bilo sve manje. *Sedma banijska divizija* s oko 600 pokretnih ranjenika, krenula je prema Sutjesci. Za njom se kretala *3. udarna divizija* i glavnina centralne bolnice. U zoru 9. lipnja grupa Vrhovnog štaba, s Titom na čelu dohvatiла se južnih padina Ozrena. Tamo su bili i članovi britanske vojne misije.

Tito je ranjen

Čim se počela dizati jutarnja magla, pojavili su se njemački avioni. Izbacivali su svoj teret nad Ozrenom. Jedna bomba pala je u neposrednu blizinu mesta gdje je bio Tito. Sve je bilo obavijeno dimom

PODVIG DALMATINACA

I u bitki na Sutjesci, povijest NOR-a Jugoslavije istakla je izuzetu hrabrost jedinica Glavnog štaba Hrvatske. Na osiguranju lijevog boka u probijanju iz okruženja u dolini Sutjeske naročiti podvig izvršili su borci *2. dalmatinske brigade* na Donjim i Gornjim Barama. Prije toga ista je brigada prva prešla kod Foče rijeku Drinu i time iz teške situacije izvukla ostale snage koje su bile oko Vrhovnog štaba.

S kakovom su se herojskom upornošću odlikovali borci govori i izvještaj koji je u najkritičnijem trenutku bitke poslao *2. bataljun 2. dalmatinske brigade*: »Od ljudstva bataljuna nije ostalo više od polovine, ali računajte na nas kao da smo svi tu i takve nam zadatke dajte!«

Vrhovni komandant Tito o petoj neprijateljskoj ofenzivi u „Biltenu Vrhovnog štaba NOV i POJ“, broj 29-31, za lipanj i srpanj i kolovož 1943. godine navodi:

»Poduzeli smo ofenzivne operacije prema Gacku i uputili brzim maršem drugu dalmatinsku brigadu na jednu od najvažnijih točaka, tj. na Gornje Bare, brdo u trouglu gornjeg toka rijeke Sutjeske i Neretve. Ova je brigada kasnije odigrala presudnu ulogu u povlačenju naše glavnine preko tjesnaca rijeke Sutjeske i pokazala divne primjere upornosti i herojstva.«

i prašinom. Tito je kasnije pričao kako se bio zaklonio iza jedne oborene bukve, kada je u neposrednoj blizini pala bomba. Učinilo mu se za trenutak da je pogoden. Njegov pas *Luks* je svojim tijelom pokrio Titovu glavu. Pas je ležao raskomadan. Malo dalje poginuo je šef britanske vojne misije, kapetan *Bill Stewart*, a stradal je i nekoliko partizanskih boraca. Tita je ranio komad bombe koji mu je zahvatilo nadlakticu lijeve ruke. **On je jedini vrhovni komandant jedne savezničke armije koji je bio ranjen u Drugome svjetskom ratu.**

Tito je u suton 9. lipnja napustio Ozren i krenuo na Zelengoru. Sutradan je izbio do Lučkih koliba. Okolne visove zaposjele su brigade koje su branile »koridor spasa«, širok nepuna dva kilometra. Kasno uvečer 10. lipnja stigla je i *7. banijska divizija* i dio centralne bolnice. S njima su stigli dr. Ivan Ribar i Vladimir Nazor. Treća udarna divizija nije se uspjela probiti do glavne grupacije na Zelengori. Počelo je prebacivanje preko ceste Foča-Kalinovik prema Jahorini. Pred sumrak 13. lipnja Tito je stigao do sela Rataja, začas zastao i odao poštu poginulom komandantu *7. banijske brigade* Nikoli Marakoviću Nini. Ujutro 14. lipnja sve brigade 1., 2. i 7. divizije probile su se s Vrhovnim štabom i dijelom ranjenika iz obruča i domogle se Jahorine. Odatile su narednih dana nastavile ofenzivu u istočnoj Bosni.

Pogibija Save Kovačevića

Za to vrijeme, predvečer 11. lipnja prethodnica *3. udarne divizije* – *1. dalmatinska brigada* – prešla je u forbama Sutjesku, ali se glavnina divizije našla u obruču. U jednom od juriša, nadomak zidina spaljenog sela Krekova, poginuo je komandant *3. udarne divizije* Sava Kovačević. Oko tisuću boraca i starješina *3. divizije* uspjelo se probiti prema Zelen-gori, ili natrag na Sandžak i Crnu Goru. Zahvaljujući upornoj i herojskoj borbi *3. divizije* (gotovo polovica njezina sastava je poginula), glavnini Operativne grupe s Vrhovnim štabom bilo je olakšano probijanje kod ceste Foča-Kalinovik.

Njemački glavni komandant u bitki na Sutjesci, general *Rudolf Lüthers*, morao je javiti Berlinu: »Tok borbi pokazao je da su komunističke snage pod Titovom komandom odlično organizirane, vješto vodene i da raspolažu borbenim moralom koji izaziva čuđenje...«.

NAJVIŠE BORACA IZ HRVATSKE

U bitki na Sutjesci najviše je učestvovalo boraca iz Hrvatske. Samo u šest brigada NOVH bilo je 6.708 boraca. U svim brigadama ima Hrvata, ne samo u tih šest brigada NOV Hrvatske. Iz Hrvatske najviše je bilo boraca iz Dalmacije – 5.928, iz Like 329 i 256 s Korduna, a 2.179 s Banije. Po nacionalnosti najviše je bilo Srba – 11.851, ali Srba iz Srbije ima 1.492, ostali su Srbi iz Hrvatske i Bosne i Hercegovine. Poslije Srba najviše je Hrvata – 5.270, a onda su 3.293 Crnogorci, 866 je Muslimana, a ostalo su Židovi, Albanci, Mađari, Slovenci, Rusini, Talijani, Nijemci, Englezi, Kanađani, Bugari, Ukrajinci... Oko 67% su mlađi od 20 godina, a samo 45 stariji od 40 godina.

U bitki na Sutjesci poginula su 7.543 partizana od čega je najviše iz Hrvatske. Ako je točan podatak da je u šest brigada NOVH bilo 6.708 boraca i da je u tih šest brigada poginulo 3.032 borca, onda izlazi da je oko 50% od sastava tih brigada poginulo u ovoj bitki. Po brigadama NOVH Hrvatske izgleda ovako: najviše je poginulo u *2. dalmatinskoj* 715, u *1. dalmatinskoj* 685, u *7. banijskoj* 506, u *8. banijskoj* 474 i u *3. dalmatinskoj* i *16. banijskoj* po 326 boraca.

Bio je to i krupan doprinos međunarodnoj afirmaciji NOP-a u Jugoslaviji. Nakon bitke na Neretvi i Sutjesci istina o događanjima u Jugoslaviji brže je prodirala u svijet. NOVJ je priznat kao zaraćena strana u antihitlerovskoj koaliciji.

Tako je u dvije velike bitke koje su vođene u okupiranoj Jugoslaviji 1943. godine veliki doprinos dao narod Hrvatske, jedinice i borci koji su stasali u jedinicama Glavnog Štaba Hrvatske. U to isto vrijeme snažni udari slavonskih partizana *2. hrvatskog korpusa* NOVH, dali su značajan doprinos da se s manje problema savlada teško stanje u dolini Neretve i Sutjeske. Nema sporu da je to bio zapažen doprinos općoj pobjedi antifašističke Hrvatske.

B. M.

•Prva saveznička vojna misija, koja je došla među jugoslavenske partizane, bila je Vojna misija Velike Britanije koja se spustila kod GŠ Hrvatske travnja 1943. godine

Po akademiku Ljubi Bobanu interes Velike Britanije za Hrvatsku počeo je tek poslije bitke kod El Alameina i konferencije u Casablanci (kraj 1942. i početak 1943. godine). Oni su smatrali da u Hrvatskoj postoje »hrvatski gerilci« koje predvodi Mačekova HSS i »komunistički partizani«. Zato su 30. ožujka 1943. godine odlučili uputiti padobrance koje će »prihvatići i skloniti HSS«. Ali pošto nije bilo ni spomena o »hrvatskim Mačkovim gerilcima«, onda su poslali svoju misiju u Glavni štab Hrvatske.

Prva saveznička vojna misija koja je došla među jugoslavenske partizane, bila je Vojna misija Velike Britanije koja se spustila kod Glavnog štaba Hrvatske travnja 1943. godine. Preko nje uspostavljena je veza između VŠ NOV i savezničke Vrhovne komande na Srednjem istoku i osiguran dolazak britanske Vojne misije kod VŠ NOV 27/28. svibnja 1943. godine u tijeku bitke na Sutjesci. Kod GŠ Hrvatske i štabova korpusa od travnja 1943. godine sve do kraja rata, postojale su razne savezničke vojne misije, rijetko kod divizija, razne nakane.

Emisari – dragovoljci

Bez najave, noću 20/21. travnja 1943. godine kod Brinja padobranima se spustila prva grupa savezničkih emisara kod Glavnog štaba Hrvatske. Činili su je – **Pavao Pavlić, Petar Erdeljac** i radio-telegrafist **Aleksandar Simić**. Prva dvojica su bili članovi KP Kanade, simpatizeri NOP-a u Jugoslaviji i dragovoljno se javili u britansku vojsku da budu upućeni u Jugoslaviju. Prije polaska završili su diverzantski kurs u Kanadi i padobranci u Palestini. Čim su se spustili, stupili su u kontakt sa GŠH koji je o svemu javio Titu. Pristigla grupa se interesirala za stanje na frontu, jačinu NOP-a, snagu NOV Hrvatske i situaciju na željezničkoj pruzi Zagreb-Sušak. O svemu su javljali vrhovnoj komandi u Kairu.

Uz obilnu prepisku između Tita i GŠH u VŠ NOV i POJ donijeta je odluka da se uspostave kontakti sa saveznicima, traži vojna pomoć, bombardiranje njemačko-talijanskih koncentracija u Crnoj Gori, Sandžaku i aerodroma u Sarajevu. Za to vrijeme u Derni su se za odlazak u Jugosla-

PRVE VOJNE MISIJE

viju spremala dva britanska oficira – major **William Jones** (jednooki Kanadanin s junačkom prošlošću u I. svjetskom ratu) i kapetan **Anthony Hanter**. Oni su se noću 18/19. svibnja 1943. godine spustili na Kravsko polje, nedaleko od GŠH. To je bila prva Vojna misija Velike Britanije kod NOVJ. Preko ove misije VŠ NOVJ tražio je da se kod njih spusti saveznička Vojna misija, što je realizirano 28/29. svibnja 1943. godine, kad se i spustila blizu Žabljaka u Crnoj Gori. U GŠH dr. **Vladimir Bakarić** neposredno je kontaktirao s britanskom Vojnom misijom, davao im potrebne informacije i druge podatke za zajedničko djelovanje.

U Lici se drugoj polovini svibnja 1943. godine, spustila još jedna grupa savezničkih promatrača i to – **Josip Šarić, Božo Prpić i Petar Simić**, koji su se ilegalnim kanalima prebacivali u Slavoniju. Naime, saveznici su u Kairu planirali da se pošalje opet grupa promatrača – diverzanata: 1) Gorski kotar za prugu Ogulin-Rijeka, 2) Papuk za Zagreb-Slavonski Brod, 3) Zidani Most za prugu Zagreb-Ljubljana, 4) Gorica za prugu Zagreba i okolice i 5) Bilogora za prugu Zagreb-Varaždin-Koprivnica. Od ovoga se odustalo kad se saveznička Vrhovna komanda u Kairu uvjerila da prometnice vrlo efikasno ruše Titovi partizani. Na sjeveru Bosne, kod Šehovića, 20/21. travnja 1943. godine spustila se posebna grupa savezničkih promatrača, da prihvati djelovanje ukoliko se nešto dogodi grupi kod Glavnog štaba Hrvatske.

Saveznička pomoć

Baš u to doba kod GŠH našla su se tri visoka dužnosnika VŠ NOV i POJ – **Edvard Kardelj, Ivo Lolo Ribar i Arsa Jovanović**. Kardelj je o svemu javio Titu potpuno zadovoljan onim što je bio i u razgovoru

Rukovodioци Šestog korpusa s članovima savezničke vojne misije

SAVEZNIČKI KONTAKTI

Preko Glavnog štaba Hrvatske počeli su prvi saveznički kontakti i prva saveznička vojna misija u NOVJ. Do ovoga je došlo nakon bitke na Neretvi, kad je poražena glavnina četnika Draže Mihailovića. Na zapadu se počelo drugačije gledati na zbivanja u Jugoslaviji, rušio se mit o četništvu.

Saveznička Vrhovna komanda za Srednji istok svoju je pažnju skrenula na Balkan, posebice na njegovu središnjicu, a to je teritorij Hrvatske. Saveznici su odlučili izolirati talijansko ratište po njegovim prilazima, da se ne dozvoli manevriranje od istočnog fronta prema Italiji, protok nafte i drugih potreba. Glavne prometnice nalazile su se u Hrvatskoj, njih je trebalo neutralizirati. Sredinom ožujka 1943. godine predsjednik britanske vlade Winston Churchill suglasio se o slanju promatrača u NOVJ, sa zadatkom da uvede pravo stanje i da počne suradnja s Titovim partizanima.

s dr. Vladimirom Bakarićem čuo. Prva saveznička pomoć u sanitetskom materijalu počela je stizati za NOV Hrvatske 22. svibnja 1943. godine. Bila je simbolična, ali politički važna za buduća kretanja.

Dolazak, boravak i djelatnost Vojne misije Velike Britanije pri GŠH označilo je, s međunarodnog aspekta, prijelomni trenutak u ukupnom trendu budućih odnosa između zapadnih saveznika i NOVJ. Ovim su se činom počeli otvarati putovi buduće vrlo dobre suradnje NOVJ s armijama Antifašističke koalicije. Britanska vojna misija pri GŠH i dalje će se zadržati u Hrvatskoj i proširiti djelovanje, od koristi za NOV Hrvatske. Ovim činom saveznici su „de facto“ počeli priznavati NOP, mada će do potpunog priznanja proći još prilično vremena. Vrhovni Štab je preko Kominterne tražio da i Moskva pošalje svoju misiju, ali do toga neće tako brzo doći.

Po završetku rata prestale su funkcije savezničkih vojnih misija. Njihove obveze preuzezeli su vojni atašiji koji su bili akreditirani pri vlasti DFJ.

B. M.

RANJENIČKE KOLONE U DOLINI SUTJESKE

Čelnik Sekcije 1. hrvatskog korpusa pri Savezu antifašističkih boraca i antifašista Republike Hrvatske i živa legenda partizanske Banije **Adam Dupalo**, u proljeće 1943. godine obnašao je dužnost političkog komesara 1. bataljona 8. brigade 7. banjiske divizije. Uz nadljudske napore boraca 8. banjiske brigade, ranjenici i bolesnici uspješno su prebačeni na lijevu obalu Neretve. Jedinice 7. banjiske divizije zahvatilo je pjegavac i trbušni tifus. Epidemija je prouzročila velike gubitke, u boračkom i starješinskom kadru. Usljedile su borbe i pokret jedinica. *Osmu banjisku brigadu* je 1. svibnja stigla na prostor sela Varoš-Dobro Polje-Boljanovići. Tu je zatekla obavlještenje da neprijatelj priprema novu ofenzivu, pa je valjalo poduzeti mjeru da se ljudstvo pripremi za nove borbe. O tome, **Adam Dupalo**, kaže:

Prvomajska »proslava«

- Prvi maj smo »proslavili« u Dobrom Polju i kao praznik radničke klase i kao dan povratka u bataljon prezdravljenih drugova. Posebno je bio zadovoljan komandant bataljona, **Stanko Nevajda**, jer se povratkom oporavljenih ranjenika popravilo nezavidno brojno stanje u bataljonu. Sutradan, 2. maja te 1943. godine, upravo pred ručak, stigao je u bataljon kurir iz Štaba 8. brigade, odakle su tražili da se odmah javim radi hitnog upućivanja na jedan zadatak.

• Tamo Vas je čekao i komesar 8. brigade **Mirko Burić** (zamjenio oboljelog Šukriju Bijedića). **Što Vam je naloženo?**

- Rekao mi je da do večeri treba da stignem u štab divizije, kako bi preuzeo ambulantu 8. banjiske divizije, da priključim prezdravljene borce i da ih dovedem u sastav divizije. Sa mnom je trebala da pade i **Belka Jovičević Ljubica**, član politodjela 8. brigade, koja je tek prije neki dan došla iz ambulante – zajedno smo kao tifusari bili u ambulantu u Obliju i Ulogu.

• U štabu 7. banjiske divizije javili ste se komesaru Đuri Kladarinu. Koje ste zadatke dobili?

- Politički komesar **Đuro Kladar** upoznao nas je sa zadatkom i skrenuo pažnju da posvetimo punu pozornost ranjenim i bolesnim borcima, posebno da se staramo o ishrani, kako bi se što prije oporavili i vratili u borbeni stroj svojih jedinica. Također nas je upozorio da vodimo računa o ponašanju boraca na terenu kuda se budemo kretali, kako ne bismo ostavili ružnu sliku narodnih boraca i pripadnika 7. banjiske divizije. Za ovo je nužno da neprestano politički djelujemo.

»Strogo morate sprečavati samovoljno

• Adam Dupalo, politički komesar 1. bataljona 8. brigade 7. banjiske divizije prisjeća se kako su se ranjeni borci nakon bitke na Neretvi osposobili za nove borbe i – bitku na Sutjeski

uzimanje hrane, s članovima Partije treba razgovarati, mobilizirati ih da vam pomognu oko prikupljanja ranjenika i bolesnika, oko organizacije i u toku marša, oko prehrane, kao i oko održavanja reda i nužne discipline», dodao je.

• **Jeste li se sreli s komandantom 7. banjiske divizije?**

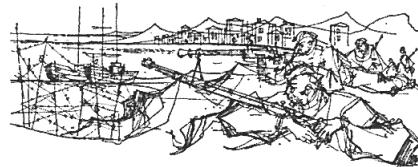
- Komandant **Pavle Jakšić** detaljno nas je upoznao sa zadatkom.

»Ti ćeš, Adame, biti komandant te grupe prezdravljenih boraca. Večeras prikupi borce iz Krbljina i Šivolja i odmah kreni preko Miljevine i Drine za Čelebić. U toku puta poveži se sa sanitetom Vrhovnog štaba, od kojeg ćeš dobiti podatke gdje još ima

ešalona bolesnika iz naše divizije, kao i uputstva za pokret i sve ostalo. Sve prezdravljene pripadnike divizije povući ćeš i svoju kolonu i neka idu s vama dok se ne sretnete. Bit ćeš na vrijeme obavješten kada i gdje ćeš doći u sastav divizije. Od zdravijih boraca oformi zaštitni vod...«, kazao mi je **Pavle Jakšić**, komandant 7. banjiske divizije.

Oporavljeni borci

Tih se dana u odjeljenima Centralne partizanske bolnice, ali i u drugim bolnicama i ambulantama nalazilo podosta boraca 7. banjiske divizije. Neki su već bili ozdravili, ali su i dalje ostajali u bolnicama radi oporavka. Dio banjiskih boraca otišao je u druge jedinice Glavne operativne grupe. Pomoćnik načelnika Vrhovnog štaba NOV i POJ izdao je 10. svibnja 1943. godine

ovlaštenje političkom komesaru 1. bataljona 8. brigade 7. banjiske divizije **Adamu Dupalu** da izvrši prikupljanje prezdravljenih boraca i starješina s teritorija Like, Banje i Korduna, radi popune 7. banjiske divizije.

Kada je 8. brigada pristigla u novi rajon rasporeda, ekipa za prikupljanje rekovale-scenata, pod rukovodstvom **Adama Dupala**, doveća je kod Čelebića tri bataljona s oko

600 prezdravljenih boraca. Svaka banjiska brigada dobila je svoj bataljon, što je znatno ojačalo brojno stanje. *Osmu brigadu* dobila je nazad svojih 180 oporavljenih boraca.

... Neprijatelj je otpočeo nastupanje. Tih dana nije uspio da zabilježi

uspjeh na dijelu fronta 8. brigade. Tako je 7. banjiska divizija, ojačana 3. dalmatinskom brigadom i 3. krajiskom brigadom, uspjela da zaustavi 369. legionarsku »Vražju« diviziju sve do prodora njemačke 1. brdske divizije s istoka, preko planine Sinjajevine.

U kanjonu Tare

Dok su se vodile borbe na Čehotini pogoršavao se položaj Glavne operativne grupe na ostalim dijelovima fronta. Stoga Vrhovni Štab NOV i POJ donosi odluku za probor iz okruženja. *Sedmu banjisku diviziju* otpočela je povlačenje s linije rijeke Čehotine k rijeci Tari 29. svibnja 1943. godine u 6 sati ujutro. Dan ranije, štab 8. brigade primio je naređenje štaba 7. banjiske divizije da se povuče na nove položaje na liniju Zahum selo-Meljak. Jedinice 7. banjiske divizije odvojivši se od neprijatelja na rijeci Čehotini kod Pljevalja, krenule su usiljenim maršem u pravcu sela Tepce, gdje je bio rajon prelaza preko Tare. Do Tare, 8. brigada je stigla istog dana do 19 sati...

B. M.

TITO JE RANJEN

•Kada se stišala snažna eksplozoja Tito se podigao i viknuo: »Ima li koga živoga«. Kad su se neki od najbližih oko njega oglasili, rekao im je da je ranjen

Pred zoru smo stigli negdje u visini Izvornog dijela Usoračkog potoka. Tito je zastao i baterijim na karti tražio stazu koja vodi k Ozrenu, govoreći: »Ovdje u blizini mora biti neka staza, potražite je«. Kako borcima nije uspjelo pronaći stazu, Tito je naredio da se ovdje zastane i sačeka zora. Posjedali smo gdje se tko zatekao i zadrijemali, prislonjeni netko uz drvo, netko uz panj ili kamen. Devetog lipnja 1943. godine, čim je počelo svitati Tito je ustao i ubrzo našao stazu koju smo prethodne noći u mraku izgubili. Kolona je krenula tom stazom uz rijeku Usoru i nastavila put uz južne padine Ozrena. Magla je prekrila prijevoj između Krekova i Vilenjaka. S vrha Vilenjaka, ispod kojega smo se nalazili, Nijemci su bacali rakete prema nama, a kako se magla počela razređivati, dobro smo vidjeli Košur, Vilenjak i Krekove.

Tada su nas počeli nadlijetati njemački zrakoplovi – štuke. Kako smo se nalazili na jednoj livenici, Tito je naredio da skrenemo desno u šumu. Brzo smo skrenuli i skrili se u šumu. Tu je od nekud došao Bill Stuart, šef Britanske vojne misije pri Vrhovnom štabu NOV i POJ. Od prvog naleta zrakoplova i bačenih bombi poginulo je nekoliko boraca Pratećeg bataljona. Bomba su gusto padale oko nas i kidale stoljetna stabla. Naleti zrakoplova su se nastavljali jedan za drugim. Tukli su liniju za linijom. Kako smo to znali slikovito govoriti – »pegli su teren«, uz jezoviti zvuk sirena koji se čuo prilikom obrušavanja.

Vjerni pas Luks

Kad je prošao prvi nalet njemačkih zrakoplova, Tito je naredio osobnom pratiocu Radi Ristanoviću (Tito je imao četiri osobna pratiosa: Radu Risanovića, Đuru Vujovića, Nikicu Prlju i Bošku Čolića) da brzo pronađe neko pogodnije mjesto gdje bi se sklonili. Kako nije uspio naći neki pogodan zaklon, Tito je rekao: »Idemo dalje, jer što smo bliže Nijemcima, manje će nas bombardirati, s obzirom na zonu sigurnosti«. Samo što smo krenuli koju desetinu metara,

naišao je novi val njemačkih bombardera i nastavio bombardirati prostor na kome smo se nalazili.

Tito, pratilac Ristanović i sekretarica Zdenka, krenuli su u jednom pravcu, nešto udesno krenuo je pratilac Đuro Vujović, borci Pratećeg bataljona i Bill Stuart s članovima Britanske vojne misije. Od bombardiranja poginuo je Bill Stuart, a ranjen njegov zamjenik William Dikin. Poginuli su i: Đuro Vujović, Boško Jovičić, Petar Lončar, Luka Sovilj, Slavko Spoja, Vilim Brđan i

ranjen, a on je odgovorio da je ranjen u lijevu ruku. Lakinulo im je, jer su se pribojavali gorega. U stvari, Tito je prilikom eksplozije podigao ruku da zaštititi glavu i upravo ga je u ruku pogodio jedan geler. U tom času skočio je i njegov vjerni pas – Luks prema njemu, i tom su ga prilikom raznjeli geleri.

»Boli me do srca«

Zatim je Tito podigao lijevu ruku, ali krvavih tragova nije bilo. Rukav bluze bio je čitav i suh. Vidjevši to pratilac Rade mu reče da nije ranjen. Jesam, odgovorio je Tito: »Boli me do srca«. Odlučili su ga potom malo bolje pregledati. Otkopčali su mu bluzu, pažljivo potegnuli rukav i vidjeli da je košulja s unutarnje strane ispod pazuha bila sva u krvi. Komadić bombe koji je prošao kroz rukav zario se kroz mišić do kosti. Gazuom su mu očistili ranu, previli je, navukli rukav košulje, zavojem vezali ruku uz grudi. Bluzu su mu stavili preko ramena i zakopčali je na grudima.

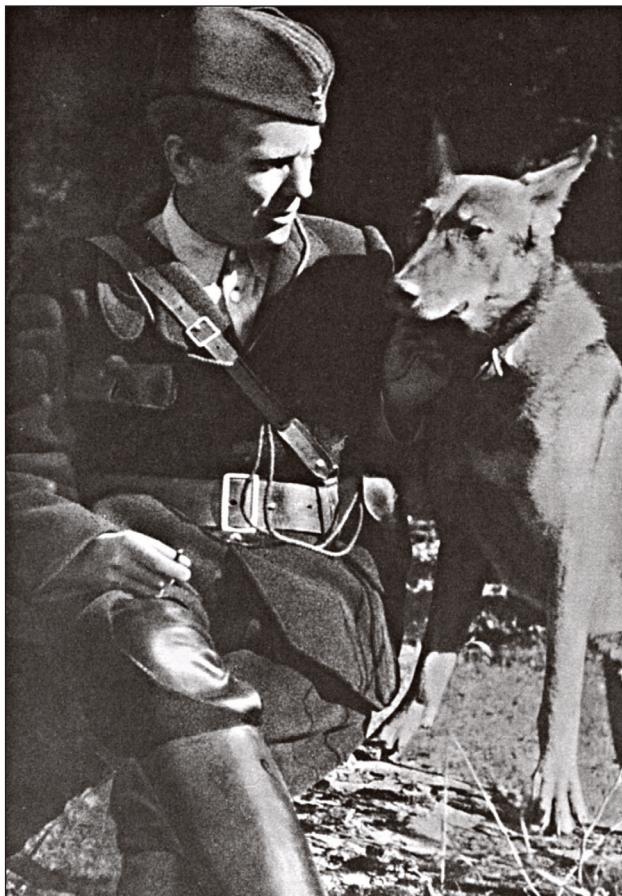
Nedaleko od mjesta ranjanja prolazila je u koloni Olga Milošević, liječnica Pratećeg bataljona. Obavijestili su je da je Tito ranjen i pitali ima li injekciju protiv tetanusa. Pregledala je zavoj, rekla da je sve u redu, ali injekciju nije imala. Ristanović je napravio zaklon u kome je Tito ostao sve do mraka. Zatim je došao drugi pratilac, Prlja, i doveo konja, ali je Tito odbio jahati i nastavio je put hodajući, spustivši se velikom strminom do riječice Hrčavke. Poslije kraćeg predaha, iste večeri kolona je naišla na štab Druge proleterske

divizije i njen sanitet. Pored vatre Tito je primio injekciju protiv tetanusa i rana mu je ponovno previjena.

Bolno je odjeknula vijest o ranjavanju Tita. Srećom, kad smo ga ugledali u koloni, vidjeli smo kako i ranjen zrači optimizmom, što nam je davalо dodatnu snagu.

mr. Vitomir Grbac

(Autor je bio borac Pratećeg bataljona VŠ i dugogodišnji predsjednik Društva »Josip Broz Tito« u Rijeci)

Tito s vjernim vučjakom Luksom

Milan Varićak, borci Pratećeg bataljona. Još nekoliko boraca je ranjeno.

Tito je zaledao u jedno ljevkasto udubljenje u blizini, a uz jedno oborenio drvo zaledli su Ristanović i Zdenka. Kada se stišala snažna eksplozija i razišli dim i komadići zemlje, lišća i grančica, Tito se podigao i viknuo: »Ima li koga živoga«. Kad su se neki od najbližih oko njega oglasili, rekao im je da je ranjen. Na to su Zdenka i Rade pohitali prema njemu i upitali ga gdje je

»FAŠIZAM UMIRE - SLOBODA SE RAĐA«

♦Prije 65 godina naredbom štaba VI. slavonskog korpusa osnovana je njemačka četa »Ernest Telman«, čiji je prvi komandir bio Rudolf Vaupotich, a komesar Johan Mukler

Ukolostima kada je cijela Europa okupirana, a njemačke vojske stigle su do predgrađa Moskve, na Volgu i Potkavkazje nadomak Bakua, njemačka nacionalna manjina u Hrvatskoj bila je euforično na nacističkoj strani; privilegirana, nisu nacionalno ni rasno ni vjerski ugroženi; na njih se ne primjenjuju propisi NDH; gotovo svi vojno sposobni nalaze se u Wehrmachtu ili SS-postrojbama.

Nasuprot većini, našli su se dijametalno suprotni Nijemci. Oni u nacifašizmu vide opasnost za čovječanstvo, a najveću za Njemačku. Ne žele biti nadnacija, ne prihvataju rasizam. Žele jednakost među ljudima i narodima i spremni su se za to i oružjem boriti. Znaju da će ih proglašiti izdajnicima. Uvjereni da su svojom »izdajom« na strani pravednosti. Smatralju da imaju kao Nijemci dužnost zaustaviti zahuktali fašizam.

Već 1941. u partizanskim odredima nalaze se i Nijemci, a 1943. nekoliko desetaka iz svih dijelova Slavonije i Moslavine. Štab VI. korpusa namjenjuje im kao zadatak da u mjestima gdje su naseljeni Nijemci strpljivo objašnjavaju nužnost uništenja nacifašizma kao ideje, da je to težak zadatak, pun opasnosti. Načelnik štaba Mate Jerković upozorava da izbjegavaju sukobe u kojima bi mogli imati veće ljudske gubitke.

Johan Mukler, prvi komesar čete

Saznanje o postojanju njemačke partizanske čete razbjesnilo je Hitlera. Naređuje obavještajnim službama i vojnim štabovima upotrebu svih sredstava da se četu što prije uništi.

Četa je imala oko 40 boraca priključenih iz partizanskih jedinica Slavonije. Uskoro je narasla na preko 60 boraca.

Komande su bile na njemačkom jeziku. Zastava njemačka s petokrakom zvijezdom. Na kapama petokraka, a iznad nje mala njemačka zastavica. Pozdravljaljalo se i službena pisma su završavala s »fašizam umire - sloboda se rađa!«

Prvo vrijeme četa je pod neposrednom komandom štaba VI. korpusa, zatim u sastavu Podravskog partizanskog odreda, 18. slavonske brigade i 25. brodske brigade. Priliv boraca bio je prema očekivanju, ali ne iz sredine gdje je živjela većina njemačke nacionalne manjine, već iz mjesta širom Slavonije: Tvornice vagona iz Slavonskog broda, Blagorodovca, Bos. Broda, Osijeka i ostalih slavonskih gradova, pojedinci iz Austrije, Francuske, Holandije i prebjega iz Wehrmacht-a, s dobrim izgledima da četa preraste u bataljun. Sve su to bili sindikalno organizirani i obrazovani radnici, svjesni borci protiv nacifašizma.

Četa je bila poznata po hrabrosti,

Helena Kaucman sa sinom Otom koji je poginuo kao komesar čete 28. novembra 1943.

upornosti i disciplini. Desili su se i veći gubici. Samo u bitci na rijeci Vojlovici kod Mikleuša protiv njemačkih tenkova izgubila je 17 boraca, ne računajući ranjene.

Više puta je svojim njemačkim komandama zbunjivala ustaše i domobrane, što joj je donosilo prednosti u sukobima. Prešla je pješke cijelo područje između Save i Drave od Osijeka i Đakova do moslavačkih naselja kod Čazme i Garešnice. Iako je brojčano rasla, imala je i znatne gubitke tako da nije dosegla dovoljan broj za formiranje bataljuna. Konačno je četa rasformirana u proljeće 1945. godine.

Gledajući s današnjeg stanovišta, a uzimajući u obzir tadašnje uvjete, ti naši slavonski i moslavački Nijemci bili su zaista antifašistički borci. Velike su žrtve podnijeli. Rijetko je koja jedinica NOV imala tako visok postotak gubitaka.

Iz dostupnog materijala, jedan je narodni heroj, tri nosioca spomenice 1941., da nisu izginuli bilo bi ih sigurno dvadesetak. Ocjenjujući tadašnje okolnosti s današnjeg gledišta i znanja o antifašizmu, ako ne svi, ali najmanje desetak od njih trebali su biti narodni heroji. Bili su LJUDI pisano velikim slovima.

Eduard Vostrel

Hans Pihler, komandir čete »Ernest Telman«, najduže je vodio četu

•Kako je bilo moguće da milijunske poslijeratne žrtve ostanu skrivene u statistikama kao »ostali gubici«

Vojska poražene endehazije na kraju Drugog svjetskog rata masovno je krenula prema zapadu, u namjeri da se predava savezničkim vojnicima, u strahu pred osvetom partizana. U svojoj namjeri nisu uspjeli, jer su ih britanski vojnici, u skladu sa savezničkim dogovorom iz Jalte o vraćanju zarobljenika državama iz kojih dolaze, prisilili na predaju upravo partizanima. Uslijedila je masovna odmazda koja je desetljećima bila jedna od najstrože čuvanih tajni jugoslavenskog režima, ostavljavajući za sobom traumu koja ni danas, godinama nakon rata, nije raščišćena niti prevladana. Taj svibanjski pokolj bez suda i presude domaćim je povjesnim revizionistima jedan od glavnih dokaza o zločinačkoj i krvoličnoj naravi komunističkog režima, kako Titovog u Jugoslaviji, tako i Staljinovog u Rusiji.

Nova istraživanja povjesničara potvrđuju da rigorozna odmazda nad poraženima nikako nije bio isključivi izum komunističkih režima. Ovih je dana u Sloveniji objavljena kontroverzna studija kanadskog povjesničara **Jamessa Bacquea**, koja se bavi sudbinom zarobljenih njemačkih vojnika i civila u

OSTALI GUBICI

američkim i francuskim logorima između 1944. i 1949. godine.

Na sličan način kao i ustaše i domobrani iz Hrvatske, i njemački vojnici na kraju rata masovno su bježali Amerikanima i Britancima na zapad, nadajući se da će ih oni bolje tretirati nego Sovjeti koji su nadirali s istoka, ali su se gorko prevarili.

Bacque u knjizi »Ostali gubici« opisuje stanje u američkim i francuskim logorima. Bili su to logori umiranja, u kojima je u tih nekoliko godina stradalo između 790 tisuća i milijun Nijemaca, vojnika i civila, muškaraca i žena, svih uzrasta. Logori su bili gola zemlja ogradažena žicom, jer je izgradnja zarobljeničkih nastambi bila strogo zabranjena. Nije bilo ni šatora, sanitarija, bolnica, ničega. Zarobljenici su spavalici u jamama što su ih golim rukama izdubili u zemlji, jeli su travu i pili vlastiti urin, ako su ga uopće imali. Bez hrane, masovno su padali zbog tifusa, tuberkuloze, dijareje, sepse i dehidracije.

Prosječno su težili od 35 do 40 kilograma i naravno, masovno su umirali. Njihova tijela bacali su na kamione i odvozili. U samo nekoliko tjedana u šest američkih logora u okolini Bretzenheima umrlo je 18.100 zarobljenika.

Francuzi su preuzimali zarobljenike od Amerikanaca, a u njihovim je logorima stanje bilo takvo da je čak i francuski Le

Monde u to vrijeme pisao da će se na isti način na koji se govori o nacističkom logoru Dachau, za deset godina gvoriti o logoru Saint Paul D'Eyjeauxu. U tom logoru zarobljenici su umirali takvom brzinom da je brzo ponestalo groblja za njihovu sahranu. U tri poslijeratne godine u francuskim logorima umrlo je između 167 i 314 tisuća zarobljenika.

U američkim i francuskim logorima umrlo je desetak puta više Nijemaca nego u svim borbama na zapadnoj fronti od 1941 do 1945. godine - tvrdi Bacque dokazujući da je masovno umiranje izazvano namjerno zbog američke želje za osvetom.

Dwight D. Eisenhower, vrhovni zapovjednik savezničkih snaga, po Bacqueu, želio je masovno istrijebiti poražene Nijemce, pri čemu se nije zaustavio samo na nacistima. Ikeov naum je bio podudaran s planom **Henryja Morgenthaua**, američkog ministra financija, koji je predlagao podjelu Njemačke na dvije države, kao i potpuno uništenje njemačke industrije i pretvaranje nekad moćne industrijske sile u zemlju pašnjaka i livada. Amerika je na raju rata osmisnila plan dopreme hrane za izglađnje europske narode, koji je spasio milijune europskih života. Plan je primijenjen na sve, osim na njemački narod. Vojna skladišta bila su krcata hranom, no Crvenom križu bilo je zabranjeno dostavljati hranu u zarobljeničke logore, uz smiješne izgovore o zastojima u prometu i nedostatku natkrivenih skladišta...

Prema njemačkim zarobljenicima Amerikanci su koristili »gestapovske« metode. Eisenhower je zarobljenike pretvorio u »razoružanu neprijateljsku silu«, kako na njih ne bi vrijedile Ženevske konvencije, zabranjujući delegacijama Crvenog križa pristup zarobljeničkim logorima.

I na kraju, kako je bilo moguće da to masovno, namjerno i sustavno organizirano stradanje ostane skriveno? Bacque odgovara kako se radilo o totalnoj cenzuri i potpunoj kontroli informacija, kao i američkoj kupovini savezničke šutnje nagradom u oružju i hrani. Milijunske poslijeratne žrtve ostale su skrivene u statistikama kao »ostali gubici«, a skoro Hladni rat omogućio je da se sva zla pripisu novom imperiju zla sa sjedištem u Moskvi, iako poraženi nisu mogli primjetiti bilo kakvu razliku u postupanju između komunista i antikomunista.

Denis Romac
»Novi list«

Zarobljeni neprijateljski vojnici kod Zagreba, svibanj 1945.

PROPAGATORI ILI BLEFERI

♦Gospodine premijeru, jeste li Vi i HDZ zaista apsolutno čisti u odnosu prema antifašizmu?

Gospodine dr. Ivo Sanader, predsjedničke Vlade Republike Hrvatske, u emisiji Hrvatskog radija »Kako Vlada vlada« rekli ste, a citira Vas »Jutarnji list«: »Ako itko propagira antifašizam, onda smo to HDZ i ja, mi smo tu apsolutno čisti«.

Pitam jeste li sigurni u to? Da vas podsetim. 1992. donesen je Zakon u zaštiti vojnih i civilnih invalida rata U članku 5. pojavio se naziv »hrvatska domovinska vojska«. Vojska takvog naziva nikada nije postojala. Internim naputcima pod tim nazivom smatrani su domobrantska vojska i ustaška vojnica, tj vojska koja se u NDH nazivala još i oružane snage NDH. U članku 5. piše »mobilizirani« - pretpostavlja se protiv svoje volje.

Svi korisnici prava iz toga Zakona dužni su pravo dokazivati pisanim dokazima. Ali, u članku 72 Zakona piše da će se mišljenja udruge »Hrvatski domobran« uzimati kao pisani dokaz. To je omogućilo da mišljenje dobivaju i oni koji nisu bili mobilizirani, tj. nisu bili prisiljeni služiti u domobrantskoj vojsci ili ustaškoj vojnici.

U krajnjem slučaju, mobilizirani ili dobrovoljno, ako su u ratu bili ranjeni ili ozlijedeni, oni su tjelesno oštećeni. Kao građane Republike normalno je da i njih njihova država na neki način štiti, ali ne i da im daje časno ime domovinske vojske. Mobilizirani ili dobrovoljno bili su sastavni dio oružanih snaga koje su ratovale protiv Narodnooslobodilačke vojske Hrvatske, to znači na strani sila osovine, tj. fašizma i

nacizma. Ako su oni pripadnici »domovinske vojske«, jesu li sve oružane snage koje su ratovale na strani sila osovine također pripadnici nepostojće »domovinske vojske«?

Gospodine premijeru, podsjećam Vas na vašu čestitku povodom 60. obljetnice pobjede nad fašizmom, Dana pobjede i Dana Europe. Citiram: »Hrvatska je u Drugom svjetskom ratu dala velik i važan doprinos u borbi protiv fašizma i nacizma. Danas se na 60-tu obljetnicu pobjede nad fašizmom sa zahvalnošću prisjećamo ljudi koji su ponosno i hrabro sudjelovali u otporu fašizmu«.

Dakle, sa zahvalnošću ih se prisjećamo, a onima koji su ratovali protiv tih kojih se sa zahvalnošću prisjećamo, dajemo naziv »domovinska vojska«.

Gospodine premijeru, zar je moguće da vi ne vidite neodrživost takvog stanja? Jeste li Vi i HDZ apsolutno čisti. Možda Vi jeste jer možda niste stigli pročitati upozorenja koja su Vam slata, ali HDZ nije. Očistite taj zakon i još štošta drugog, tek onda će vaša tvrdnja biti vjerodostojna.

Hrvatski Sabor je donio Deklaraciju o antifašizmu u vrijeme kada je HDZ bio većinska stranka u Saboru. To još ne znači da je Deklaraciju donijela HDZ, već Sabor u kome ima i drugih stranaka. Zahtjevi da se Zakon očisti i kako, upućeni su Vam od strane Saveza ratnih i vojnih invalida Hrvatske, a bilo je i drugih predлагаča u Saboru s konkretnim nacrtima prijedloga Zakona. Vaš ured potvrđio je prijem tih

prijedloga, priopćivši da ih je po Vašem nalogu uputio nadležnom ministarstvu. Ali, godine prolaze i ništa od propagiranja antifašizma na djelu.

Nismo do sada čuli da je HDZ osudio vandalsko miniranje i na drugi način uklanjanje spomenika u čast antifašističkih boraca Hrvatske. Ali bilježimo podizanje spomenika hrvatskim domobranima, tzv »domovinskoj vojsci«! Ako ste Vi i HDZ propagatori antifašizma, osuda uništavanja spomenika koji svjedoče antifašizam hrvatskog naroda bila bi potvrda privrženosti HDZ antifašizmu.

Deklaracija o antifašizmu u točci 9. poziva državna tijela da zakonskim sredstvima i djelatnošću čuvaju i unapređuju antifašističke stечevine, vrijednosti i opredjeljenja hrvatskog društva i Republike Hrvatske te rade na očuvanju dostojanstva i skrbi nad sudionicima antifašističke borbe, na očuvanju antifašističke spomeničke baštine kao općeg kulturnog dobra. Jako me čudi i stavlja u nedoumicu jeste li Vi i HDZ zaista propagatori antifašizma ili samo blefire.

Nije to samo moja nedoumica. Možda sam ja naivan pa sam u nedoumici, ali mnogo drugih je uvjerenja da blefire i da ništa nećete učiniti na realizaciji Deklaracije o antifašizmu.

Želim Vam dobro zdravlje i uspješan rad na dobrobit antifašističke Hrvatske. Ne bilo kakve već zaista antifašističke, GDJE PRAVEDNOST I ISTINA VLADA.

Eduard Vostrel

Mladi

NA PUTU DEMOKRACIJE I SLOBODE

♦Međunarodni susret mladih antifašista iz dvadesetak zemalja i preživjelih logoraša Buchenwalda

Oko 1000 mladih ljudi iz preko 20 zemalja srelo se na 63. obljetnici oslobođenja koncentracijskog logora Buchenwald u Weimaru.

Osnovni slogan »Evropska mladost na putu demokracije i slobode« slijedili su poziv »Instituta veterana« (Belgija) i »Internacionalne federacije boraca otpora (FIR) - Asocijacije antifašista« na internacionalni miting s veteranima antifašističke borbe. Tih su se dana vodili dugi razgovori mladih ljudi iz raznih zemalja. Oni su zajedno posjetili spomenik u koncentracionom logoru Buchenwald. Bio je to susret s veteranicima

antifašističkog otpora, okrugli stol o španjolskom civilnom ratu i politička debata o rasizmu i neofašizmu u Njemačkoj i u Europi.

Vrhunac mitinga mladih bio je njihov komemorativni marš od Weimara do Buchenwalda. Na kraju 8,5 kilometara dugog marša sudionici su bili dočekani od preživjelih logoraša iz Buchenwalda koji su simbolički predali »povjesnu palicu« mladim antifašistima.

Simbolična predaja bila je provedena na komemorativnoj ceremoniji Internacionalnog komiteta Buchenwald-Dora i završnog zbora omladinskog mitinga

kod zvonika. Prateći tradicijske zastave 1500 ljudi oblikovalo je most između ta dva događaja. Kod zvonika je govorio zatvorenik iz Buchenwalda Floreal Barier, belgijski ministar obrane Pieter de Crem i predsjednik FIR-a Michel Vanderborght. Na zaključku su »teenageri« na 14 jezika formulirali političko obećanje preživjelima koncentracijskih logora.

Michel Vanderborght (FIR) je izjavio: »To je bio veliki znak solidarnosti antifašista svih generacija. Koncentracijski logor - Spomenik Buchenwald bio je apsolutno pravo mjesto gdje je to bilo moguće dokumentirati.«

Velika izložba slika i dokumenata o Titu

•U gradskoj galeriji »Collegium Artisticum« na Skenderiji, uz izuteno veliki odaziv posjetitelja, izložbu je otvorio član Predsjedništva B i H Željko Komšić

Povodom 1. svibnja, Praznika rada i 9. svibnja, Dana pobjede nad fašizmom, Društvo »Josip Broz Tito« Sarajevo i Historijski muzej Bosne i Hercegovine organizirali su izložbu »Tito u Bosni i Hercegovini«. Izložba je otvorena 28. travnja, uz iznimno velik odziv posjetitelja, u gradskoj galeriji Collegium Artisticum na Skenderiji.

Riječ je o dokumenatima, pismima, plakatima, novinskim člancima, fotografijama i umjetničkim slikama, većinom čuvanim u Historijskom muzeju BiH.

Kroz niz crno-bijelih i fotografija u boji, brojnih eksponata iz fonda Historijskog muzeja BiH te vizure nekoliko umjetnika predstavljen je lik Josipa Broza Tita, njegove vojne aktivnosti na tlu BiH te druge pojedinosti i događaji koji su označili povijesnu prekretnicu na ovim prostorima, a posebno u pokoravanju nacizma u Drugom svjetskom ratu.

Ratne godine na planini Šator, Visu, Drvaru, Knežpolju i drugim bosanskohercegovačkim gradovima, obilježavanje godišnjica na Sutjesci, Jajenci, Kozari, Zenici i Drvaru, izgradnja pruga Dobojsko-Banja Luka, Brčko-Banovići te Šamac-Sarajevo, veliki predizborni miting u Sarajevu 1945. te zasjedanja AVNOJ-a u Jajcu 1943. i ZAVNOBiH-a u Mrkonjić-Gradu 1943., samo su neka od zbivanja zabilježenih foto-aparatom.

Autor izložbe je **dr. Dušan Otašević** koji je izložio 450 eksponata s osnovnim ciljem da svjedoče o, kako je istaknuo, »tekovinama Titove epohе«. Njome se, kako je naglašeno, žele predočiti činjenice o zalaganju Josipa Broza Tita za prosperitet, društveni, ekonomski i

kazali kako je mul-tietnička država, kao što je bila SFRJ, moguća čak i kao svojevrstan presedan i pokazatelj da je moguće biti drugačiji usred tada blokovski podijeljenog svijeta.

Kaže da bi Titu i sam prigovorio na mnoge greške i ružne stvari, ali jedno

Drug Tito otvara Prvo zasjedanje AVNOJ-a

privredni razvoj BiH, što je kulminiralo održavanjem 14. Zimskih olimpijskih igara (ZOI) u Sarajevu 1984. godine.

Izložbu je svečano otvorio član Predsjedništva Bosne i Hercegovine **Željko Komšić**. »Usprkos mnogim kontraverzama i suprotnim mišljenjima, jedno je ipak sigurno - da je Tito volio BiH i da je BiH voljela Tita«, kazao je Komšić na svečanosti otvaranja.

On je naglasio da je Tito sa sigurnošću osoba koja je ostavila najdublji trag i koja je svojim djelima odredila i uprvljala poviješću ovih prostora, ali i šire.

Ocijenio je da su Titova državnička umješnost i istaćeno umijeće po-

je neosporno. To je njegov antifašizam koji je, u krajnjem slučaju, i danas jedan od osnovnih postulata svih država suvremenog demokratskog svijeta.

»Taj antifašizam je naše povijesno naslijeđe, koje ćemo mi s ponosom unijeti u europsku obitelj naroda«, poručio je Komšić. Tita ocjenjuje osobom koja je ovim prostorima podarila razdoblje prosperiteta i bezbrižnog življena te mogućnost da shvatimo i uvažavamo jedni druge.

To je baš ono, dodao je, što nedostaje današnjoj BiH i njenim građanima - vraćanje univerzalnim ljudskim vrijednostima.

Prisutne je pozdravio i predsjednik sarajevskog Društva »Josip Broz Tito« **Goran Behmen**, naglašavajući kako se izložbom ne želi poticati kult ličnosti ili prizivati sistem kojeg nema, već ukazati na njegove pozitivne vrijednosti - zajedništvo, suživot, socijalnu pravdu i jednakost.

Tito je bio vrhovni komandant NOVJ

MOLITVA ZA ŽRTVE

♦Komemoracije u Zagrebu, Osijeku i Varaždinu

Dan sjećanja na žrtve Holokausta - Jom Hašoa, u organizaciji Židovske općine obilježen je na zagrebačkom groblju Mirogoj. Vijence pored skulpture Mojsije, u znak sjećanja na šest milijuna europskih Židova koje su nacisti i njihovi pomagači ubili za vrijeme Drugog svjetskog rata, položila su

Sjećanje na žrtve Holokausta na Mirogoju

izaslanstva predsjednika Republike, potpredsjednica Vlade **Jadranka Kosor**, u ime Sabora njegov potpredsjednik **Josip Friščić**, te u ime Zagreba gradonačelnik **Milan Bandić**. Prema tradiciji čitana su imena i prezima Židova ubijenih u Holokaustu, a na kraju je za mrtve izmoljen kadiš.

Predsjednik Židovske općine Zagreb **dr. Ognjen Kraus**, osim odavanja počasti ubijenima u Holokaustu, posebno je naglasio važnost 60. obljetnice stvaranja Izraela, zahvaljujući čemu Židovi nakon dvije tisuće godina ponovo imaju domovinu. Upozorio je na zabrinjavajući porast antisemitizma u velikim zapadnoeuropskim državama, mnogim zemljama tranzicije te Kanadi i SAD-u te je naglasio važnost obrazovanja u borbi protiv antisemitizma.

Z.L.

Najsramnije razdoblje civilizacije

Polaganjem vijenaca kod spomenika »Majka i dijete« na Gajevom trgu, osječki su se Židovi prisjetili svih žrtava holokausta i tako obilježili Jom Hašoa, dan patnje, mučeništva i junaštva. Prema riječima **Damira Lajoša**, predsjednika Židovske općine Osijek, Židovi se na taj dan prisjećaju svih žrtava holokausta koji su ubijeni u logorima i čiji grobovi nikada nisu otkriveni. Polaganju vijenaca je nazočio i osječki gradonačelnik **Gordan Matković**, koji je istaknuo kako je holokaust bio najsramnije razdoblje ljudske civili-

zacijske, u kojem je židovski narod preživio najstrašnije dane patnje i mučeništva.

Nakon polaganja vijenaca u parku, Židovi su se zaputili prema Ulici J. Reihl Kira (tzv. Tenjskoj cesti), gdje se u Drugom svjetskom ratu nalazio manji logor. Ondje su odvođeni osječki Židovi, te je imao kapacitet od približno 2.000 osoba. Logor je bio privremenog karaktera, odnosno većina zatočenika je prosljeđivana dalje u Jasenovac, a ima dokaza da su neki završili u Austriji, pa i u Auschwitzu.

G.S.

Buzet

NJEGOVANJE VRIJEDNOSTI ANTIFAŠIZMA

♦U pripremi i spomen-obilježje na odlazak postrojbi na ličko bojište 1992.

Jedan od ciljeva Saveza antifašista koji broji tisuću članova u deset podružnica buzetskog područja, postupno je učlanjivanje mlađih članova. Time će se postići kontinuitet djelovanja, a mlađe generacije nastaviti će tradiciju antifašističkog pogleda na svijet, rekao je na godišnjoj skupštini predsjednik Saveza antifašista **Stjepan Sulimanc**. Također, ostaje zadatak poboljšanja statusa boraca NOR-a pa će se kod nadležnih državnih institucija i dalje zalagati da im se vrati ukinuta prava te izjednače s onima sudionika Domovinskog rata.

Predsjedništvo Saveza antifašista, posdjetio je Sulimanec, pokrenulo je inicijativu

za obilježavanje lika i djela pokojnog **Željka Marinca**, dugogodišnjeg predsjednika boračke udruge i jednog od najzaslužnijih za razvoj buzetskog kraja.

- Odbor za obilježavanje lika i djela Željka Marinca realizirat će dva projekta tijekom ovog mandata, rekao je gradonačelnik **Valter Flego**. Prvi projekt koji bi trebao biti realiziran u sklopu rujanske Subotine i obilježavanja Dana grada Buzeta, jest postavljanje biste Marinca u Spomen-parku. Drugi projekt, čija je izrada u tijeku i bit će dovršen na proljeće iduće godine, jest izdavanje knjige o ovom antifašistu.

Tijekom ove godine, istaknuo je tajnik

Saveza antifašista **Rikard Perčić**, zajedno s UHDVDR-om planira se u Danama otkriti spomen-obilježje u povodu priprema postrojbi za odlazak na ličko ratište 1992. U spomen-parku u Buzetu također će se izraditi spomenik koji će simbolizirati učešće građana Buzeta u Domovinskom ratu.

Po završetku sjednice održana je komemoracija kojom je obilježena godišnjica pogibije sedam antifašista stradalih tijekom Drugog svjetskog rata: **Augustina Vivode Arsen**, **Josipa Fabijančića**, **Vazmoslava Gržalje**, **Milana Sirotića**, **Ede Nemarnika**, **Josipa Ivančića** i **Zorice Stipančić**.

Č.Š.

Isprika za stradanje

Polaganjem vijenaca na grob nadbabinj Iognata Ernsta, na židovskom groblju u Varaždinu obilježen je Međunarodni dan sjećanja na holokaust. Predsjednik Židovske zajednice Bet Israel Ivo Goldstein istaknuo je da je Varaždin izabran za komemoraciju kako bi mjerodavne potaknuli na uređenje i zaštitu židovskoga groblja, koje je jedno od najstarijih u Hrvatskoj. Istaknuo je i da je Varaždin za vrijeme NDH proglašen prvim gradom očišćenim od Židova.

Iako u Varaždinu nema židovske zajednice, Varaždin obnovom sinagoge i židovskoga grobija želi vratiti dug židovskom narodu - rekao je varaždinski gradonačelnik dr. Ivan Čehok, koji se ispričao zbog patnji i stradanja Židova u Varaždinu.

•Do kraja godine bit će dovršena monografija o spomenicima iz NOB-e koja će svjedočiti kakvi su izgledali nekad, a u kakvom su stanju danas

Udruga antifašističkih boraca i antifašista Karlovca održala je

NISMO BILI »KOLJAČI DJECE«

•Antifašisti traže uklanjanje spomenika na Babinoj gori koji ih označava kao ratne zločince

Od uprave šuma Karlovac tražit će možda uklanjanje spomenika na Babinoj gori jer su na njemu označeni lažni podaci o broju žrtava, a nas se označava kao ratne zločince. Ako se to ne učini, onda ćemo nevjerodstojnost spomenika dokazivati sudskim putem, najavio je **Martin Jendrašić**, predsjednik Saveza antifašističkih boraca Karlovačke županije na skupštini ove udruge.

Naime, karlovački antifašisti zatražili su od Županijskog državnog odvjetništva da im se dostave podaci o rezultatima preklanske ekshumacije na Babinoj gori nedaleko Karlovca. Na toj lokaciji je Uprava šuma 2005. godine postavila spomen-obilježje za 400 do 600 učenika Domobranske dočasnicike škole u Karlovcu i drugih pripadnika hrvatskih oružanih snaga, za koje smatraju da su pogubljeni na tom mjestu. Međutim, tvrdi Jendrašić i to potkrepljuje nalazima ekshumacije, na istoj lokaciji pronađeni su posmrtni ostaci

26 žrtava za koje još uvijek nije utvrđeno kome pripadaju.

Nije sporno da se stravičan zločin na Babinoj gori dogodio, ali karlovački antifašisti su ovog puta ustrajni da dokažu da partizani nisu bili »koljači djece«.

Identifikacija se nije mogla sprovesti i mi još uvijek ne znamo koje su to žrtve. Na spomeniku se tvrdi da su to pitomci Domobranske škole, iako mi imamo dokaze da je 120 učenika 4. svibnja 1945. bilo prebačeno u Zagreb i da su svi ostali živi, kaže Jendrašić.

Prema prijedlogu Županijog suda u Karlovcu na toj lokaciji su izvršena iskopavanja i pronađena je masovna grobnica, ali mnogo manja nego što govori sporni spomenik.

Na sljedeći korak je uvid u školske dnevниke koji se čuvaju u Državnom arhivu. Potrebno je pronaći deset živih polaznika škole koji će opovrgnuti navode iz spomenika, najavili su antifašisti. **N.L.**

Podaci na spomeniku ne odgovaraju istini

SPOMENICI ČEKAJU OBNOVU

godišnju skupštinu, na kojoj su kao gosti sudjelovali i predstavnici udruga iz Ougulina, Ozlja, Duge Rese, Vojnića i Krnjaka, ali ne i dužnosnici Grada Karlovca i Karlovačke županije.

U izvještaju o prošlogodišnjem radu ocijenjeno je da je udruga, usprkos

novčanim, prostornim i drugim problemima, ostvarila zavidnu aktivnost. Osim brige o starijim članovima, obnovi spomenika i obilježavanju desetaka najvažnijih datuma i mesta iz NOB-e, pomlađeno je i članstvo udruge, rekao je v.d. predsjednika udruge **Mirko Miladinović**.

U raspravi je aktualizirano pitanje obnove spomenika žrtvama fašizma u centru Karlovca, koji je kao spomenik kulture pod zaštitom države, grada i županije, ali na tom planu još nije ništa urađeno.

Na skupštini je data i informacija da će do kraja ove godine biti dovršena monografija o antifašističkim spomenicima na području ovog dijela Hrvatske, koja će svjedočiti kakva su ta spomen-obilježja izgledala prije, a u kakvom su stanju danas, ili se i dalje uništavaju kao što je slučaj sa spomenikom prvoborcu Ivici Gojaku. **T.I.**

Zadar

USKORO DRUŠTVO »TITO«

•Inicijativa je potekla od Saveza društva »J. B. Tito« i Županijske udruge antifašističkih boraca i antifašista

Na poticaj novog predsjednika Udruge antifašističkih boraca i antifašista županije **Jakova Jukića**, u Zadru se priprema osnivanje društva »Josip Broz Tito«. Za predsjednika inicijativnog odbora izabran je **Žarko Bakočević**.

S prvog sastanka upućen je poziv i članovima drugih nevladinih udruga i političkih organizacija koje su privržene antifašizmu, da se priključe ovoj inicijativi. Smatraju da je »krajnje vrijeme da se ovakvo društvo osnuje i u Zadru, kao što je to u drugim sličnim gradovima«.

Inicijatori očekuje da će odmah po osnivanju društvo okupiti više desetaka zainteresiranih članova, među kojima i mladih poštovatelja lika i djela Josipa Broza Tita.

Među prvima je podršku osnivanju društva dala zadarska organizacija SDP-a, obećavši antifašistima svestranu podršku u budućem radu. **Z.R.**

Inkvizicija i »heretici«

Antifašisti u Republici Hrvatskoj u posljednje vrijeme izloženi su više nego ikad četverorednim napadima. Blajburgizacija završetka II. svjetskog rata doseže svoj vrhunac i prelazi u fazu izravnih optužbi za što je uopće bila borba protiv ustaša, domobrana, četnika i svih onih koji su bili na nacifašističkoj strani. Crkva, opterećena svojim povijesnim frustracijama, i njeni revizionisti, sve otvoreniye tvrde da 1945. godine nije došla sloboda, nego okupacija.

Možda bi to moglo ići u smjeru da se postupno sve antifašiste proglaši bezbožnim zločincima i komunistima, a onda ih se lijepo pohapsi i strpa u bajbuk. Već je prva zatvorska pidžama bila skrojena za Ivana Fumića. Za to je izdan i kardinalni »zahtjev sa samog vrha katedrale od zagrebačkog nadbiskupa, Josipa Bozanića.

Komentirajući govore na komemoraciji u Jasenovcu, kardinal je izdiktirao: »U onome što je tamo rečeno i porukama koje su od tamo odaslane ima dovoljno materijala za Državno odvjetništvo i očekujem da ono proradi. Znajući za inkviziciju u povijesti, bilo je zanimljivo promatrati koje »demokratske« metode će Crkva koristiti za proglašavanje Fumića, pa i predsjednika države, »hereticima«, nakon naputka da za tužbu »ima dovoljno materijala«. Neki mediji su već, kako to i dolikuje inkvizitorskim postupcima, ubrzo odredili i kaznu pa u naslove, kao »Večernji list«, stavljali da bi Fumić »mogao odležati godinu dana u zatvoru«. Čak su konzultirani i prigodni »pravni stručnjaci« koji su rekli da u izjavama u Jasenovcu »ima elemenata kaznenog djela širenja lažnih glasina«. Budući da je Fumić bio logoraš u ustaškim logorima, neki se možda pitaju kako logoraši smiju uopće govoriti i to još, sačuvaj nas Bože, baš na mjestu gdje je bio logor. Tako »nakaradnu« praksu bi, valjda, trebalo prekinuti i umjesto logoraša, kako i dolikuje, postaviti bivše ustaške logornike ili njihove sljedbenike. Kad bi oni govorili, neki misle da ne bi bilo reakcije Crkve.

Možda je baš na crti toga nedavni zahtjev dr. Marija Jareba da se iz Savjeta Spomen područja Jasenovac izbace predstavnici logoraša i antifašista.

Javio se i don Živko Kustić, jutarnje

propovijedalo, i usporedio Jasenovac i Bleiburg. Evo kako: »U Bleiburgu crkveni predstavnici vode, a u Jasenovcu mjesni župnik jedva zna kamo bi se smjestio. Znači u tome je kvaka. Popovi moraju na svim stranama voditi. A nitko nije pretpostavljao kako je teško kad se seoski župnik u Jasenovcu mora gurati s običnim predsjednikom Države, Vlade ili Sabora, s ministrima ili drugim govornicima. A često čak i s antifašistima pa i bivšim logorašima. E hvala don Živku što je to pojasnio, ali i zbog odgovora predsjedniku Mesiću na tvrdnju »da je i među antifašističkim borcima bilo mnogo katoličkih svećenika«. To je jako zažuljalo don pripovjedača, pa je javno poručio da to nije »doprinos povijesnoj istini«. No, time je don Živkan doprinijeo tvrdnji da Crkva nije bila na strani pobjednika i antifašističke koalicije. Ali tko zna, jednog dana, a možda i prije, Crkva u Hrvata bi mogla proširiti optužbe i protiv svih u Europi koji su bili u antihitlerovskoj koaliciji i proglašiti ih komunistima. A to znači i Churchilla i Roosevelta i De Gaulle. Posebno Churchilla, jer mu je čak i lula ličila na komunističku, osobito kad je iz nje dim bježao na krajnje lijevu stranu.

Vratimo se ipak zahtjevu kardinala Bo(g)zanića i tome što će biti ako Državno odvjetništvo ne »proradi« po »očekivanju«? Možda Crkva formira svoj konačni sud i fino se vrati na izvornu inkviziciju jer takva višestoljetna iskustva njenog jednoumlja postoje. Uostalom, fundamentalistički se već i rasporedila u sve pore društva od dječjih vrtića, osnovnih i srednjih škola, sveučilišta, vojske, bolnica, medija i gospodarstva, regulira rad nedjeljom, bavi se politikom i poviješću, traži hapšenja, govor u ime vjere i naroda.....

I predsjednik Mesić je izložen redovnim napadima iz Crkve i njenog tiska, pa možda žeze, po iskustvu nekih drugih zemalja, preuzeti i mjesto predsjednika države. Znamo kako je tamo gdje su ajatolasi predsjednici, pa zašto ne bi i u Hrvatskoj, ali s drugim vjerskim fundamentalizmom. Time bi se smanjio i pogubni utjecaj demokracije. Svi bi mislili jednom glavom, a bio bi jedan narod, jedna vjera, jedan »ajatolah«, i ne bi bili potrebni nikakvi izbori.

Važnu bi ulogu imao i ministar promidžbe za koju bi, vjerojatno, mogao kandidirati sadašnji glavni urednik »Glasa koncila« Ivan Miklenić, obzirom na političke komentare i obraćune koje piše, izvan svake vjerske teme, ali strogo na crti stavova Crkvenog komiteta.

Kako se zahuktala Crkva će možda predložiti Europi da 9. svibnja Dan pobjede nad fašizmom preimenuje u Dan poraza. I da se Dan poraza obilježava kao Dan Europe pa da se cijela Europa slijije u Bleiburg.

Inače, na ovogodnjem skupu na Bleiburgu hvarske biskup Slobodan Štambuk je rekao da on ima dvije stranke – Crkvu i Hrvatski narod. Obzirom na poplavu stranaka koje su se formirale u zadnjih skoro dvadesetak godina, već se upotrebljavala izreka – »Dva Hrvata - tri stranke«. No, u ovom slučaju će se možda reći – »Jedan pop - dvije stranke«.

Stranački ojačan, biskup Slobo je poručio onima koji su 1945. bili na pobjedničkoj strani da pokazu gdje su grobnice: »Dajte, budite hrabri, kao što ste bili hrabri i puni samopouzdanja i samouvjerenosti nakon razoružanja naših...«. Kad su u pitanju »naši i vaši« predstavnici Crkve je, bez uvijanja izravno, kazao koji su to bili »naši« u II. svjetskom ratu.

U Bleiburgu su U prvom redu sjedili bivši Zdravko Tomac i dr. Josip Jurčević. Tomcu je vjerojatno bilo i teško na srcu. Iako je bio član više stranaka, sada nema ni jedne, a biskup, bogami, dvije odjednom u koje je pokupio sav narod. Tako Tomcu nije ostao nitko za formiranje neke treće stranke. Imao je, međutim, velike crne naočale, a oko njega i puno crnih odora i crnih zastava. Pa ako mu je dr. Jurčević šapnuo i po koju crnu misao, mogao je ipak uživati. Uostalom, kao što je nekad uživao okružen crvenim makovima.

Na kraju smo se zapitali je li možda biskup Štambuk pročitao knjigu »Dokumenti o protunarodnom radu i zločinima jednog dijela katoličkog klera« iz 1946. godine, čiji je izdavač Zdenko Štambuk zajedno s Jožom Horvatom. Tu se, naime, vidi put od Štambuka do Štambuka s tim što jedan ima »dvije stranke«, a drugi dokumente.

SVATKO IMA SVOJ KRIŽ

•Predstavljena knjiga (reprint iz 1946. godine) „Dokumenti o protunarodnom radu i zločinima jednog dijela katoličkog klera“

Dvorana u središnjici SABA RH bila je pretjesna za sve zainteresirane prilikom predstavljanja knjige »Dokumenti o protunarodnom radu i zločinima jednog dijela katoličkog klera«, nakladnika **Zaklade August Cesarec**. Riječ je, zapravo, o reprintu iz 1946. godine za koji su tada materijale prikupili i redigirali **Joža Horvat** i **Zdenko Štambuk**.

O knjizi su govorili: **Antun Magić (moderator)**, **Katica Sedmak, prof.** i **mr. Ivan Fumić** – članovi Predsjedništva SABA RH, te **prof. dr. Svetozar Livada** i književnik **Joža Horvat** – članovi Savjeta SABA RH, **Filip Erceg, dipl. politolog**, urednik »Novog Plamena« i **mr. Božidar Dugonjić**, urednik reprinta. Knjiga obiluje faksimilima ondašnjih novina i dokumenta kojima se optužuje kler za kolaboraciju s NDH-ovim vlastima, masovna pokrštavanja Srba i opće oduševljenje Paveličevom politikom. Recenzenti su vrlo pažljivo i odgovorno istaknuli da je ovdje riječ o »jednom dijelu katoličkog klera«. Većina sabranih dokumenata jesu njihove vlastite izjave, saslušanja, pisma, govor i njihov tisak. Samo mali broj dokumenata sačinjavaju iskazi i izjave svjedoka.

- Dok su naši neprijatelji nastojali sakriti tragove veza s okupatorom, mi smo se brzo

dočepali tih dokumenata kako bi imali jasnú sliku u borbi oko istine – prisjetio se Joža Horvat. – Knjiga ima oko 500 starnica, a na svakoj stranici je jedan zločin.

Mr. Ivan Fumić je utvrdio kako su sami začeci ustaške organizacije stvoreni u kanoničkoj kuriji br. 4 na Kaptolu, što se potvrđuje već na samom početku knjige u citatu članka iz »Ustaše«, gdje se navodi kako su »u toj kanoničkoj kuriji organizirani prvi ustaše, koji su svi redom još za vrijeme bivše Jugoslavije ne samo djelovali kao organizatori ustaškog pokreta, nego su i kao teroristi djelovali na području naše zemlje«. »Jasenovac nije bio mrlja ili nesreća, kako je rekao Stepinac, jer je mrlja kad se netko zamaže, a nesreća kad ima nesreću s vozilom. To je zločin, a ustaški pokret je iskoristio i dio katoličke crkve«, rekao je Fumić.

- Knjiga je prije priručnik, odnosno zbornik dokumenata s popratnim komentarima, tvrdi materijalni dokaz o jednom (ne)vremenu u kojem kao da još živimo, jezovito svjedočanstvo o jednom pokretu, koji se zove Ustaški pokret, i bolna istina o jednoj instituciji, koja se zove Katolička crkva, kazao je Filip Erceg.

Novinar i teolog **Drago Pilsel**, u predgovoru reprinta, primjećuje: »Svakome je moglo biti jasno da su vlasti novouspo-

DOKUMENTI

O PROTUNARODNOM RADU
I ZLOČINIMA JEDNOG DIJELA
KATOLIČKOG KLERA

ZAGREB 1946.

stavljeni NDH krenule bitno drukčijim putem od onih kojima se ostvaruju etičke zasade kršćanstva i pravednog društva. Općenito se može reći da je nadbiskup Stepinac bio fasciniran činjenicom da je hrvatska država osnovana i smatran je da je treba apsolutno podržavati bez obzira na rasistički karakter njenih temelja«.

B. M.

Istraživanja

AUTENTIČNA SVJEDOČENJA

•Stručnjaci američkog Holokust muzeja zabilježili izjave deset svjedoka o civilnim žrtvama u II. svjetskom ratu na području Rijeke

U sklopu svog jednomjesečnog boravka u Hrvatskoj, gdje su došli radi prikupljanja povijesne govorne dokumentacije o civilnim žrtvama Drugog svjetskog rata, u Rijeci su boravili predstavnici United States Holocaust Museuma iz Washingtona - **Nathan Beyrak**, direktor i **Aleksandra Cholewa**, koordinatorica projekta za područje nekadašnje Jugoslavije. Američki su gosti u Rijeku stigli nakon što su pri kraju svoga puta snimili iskaze svjedoka u Zadru i Crikvenici.

U suradnji s Komisijom za očuvanje tradicija Narodnooslobodilačke borbe, Udrugom antifašističkih boraca

i antifašista Grada Rijeke i Savezom antifašističkih boraca i antifašista Primorsko-goranske županije zabilježili su deset svjedočanstava svjedoka nacifašističkih zločina. Izjave su dali **Dušan Jardas**, **Ivan Jurčić**, **Tito Mance**, **dr. Vinko Milinković**, **Božidar Mladenić**, **Klementa Morožin**, **Čedo Rubignoni**, **Gino Širola**, **Mirko Turk** i **Zdenka Vučković**.

Treba izraziti zahvalnost ovim svjedocima, koji su uz visoku životnu dob mogli snage da u ime antifašističke misli progovore o najtežem razdoblju svoga života te da svjedoče o onom što su željeli

izbrisati iz svoga sjećanja, kaže **Rastko Scbwalba** iz riječke UABA, dodajući kako su spomenuta svjedočanstva dokumentirana kao prethodna. Stoga će nakon njihove obrade ekipa Memorijalnog muzeja ove jesni ponovno doći u Rijeku i audiovizualnom tehnikom snimiti ova svjedočanstva.

Ovaj rad i dalje će voditi povjesničar **Nathan Beyrak**, koji je stručnjak za govornu povijesnu dokumentaciju, kaže Scbwalba, dodajući kako je američka ekipa nakon Rijeke produžila u Gorski kotar, gdje završava s radom.

S.G.

Predstavljanje

Mišo Deverić / Ivan Fumić

HRVATSKA ULOGORIMA 1941.-1945.

OGLAS

Na temelju zakonske održbe o podavanjima u svrhu provedbe osobitih državnih zadatka i naloga Njemačke vojske pozivaju se svi oni, koji imaju
BODLJIKAVE ŽICE
bilo nove bilo upotrebljene, da istu smotranu donesu i predaju u Vatrogasnom spremništu kod nadacestra (Městrovileva ulica broj 4) Ako je žica postavljena u ogradi ili inace upotrebljena ima se skinuti, smotati i predati. Osobe koje u određenom roku ne udovolje prednjem nalogu bili će kažnjene oružna nave...

Savez antifašističkih boraca i antifašista Republike Hrvatske nakladnik je knjige »Hrvatska u logorima 1941.-1945.« autora Miše Deverića i Ivana Fumića koja je predstavljena na Tribini grada Zagreba. Skupu su prisustvovali među imim i Milan Bandić, gradonačelnik Zagreba, narodni heroji dr. Slavko Komar i Rade Bulat, sudionik NOR-a i Domovinskog rata – književnik Joža Horvat, dr. Vesna Čulinović Konstantinović, predsjednica, Josip Skupnjak i Azur Seđić, potpredsjednici SABA RH, dr. Tomislav Badovinac, predsjednik Saveza društva »Josip Broz Tito« Hrvatske, dr. Branko Dubravica, predsjednik Savjeta SABA RH, brojni članovi Predsjedništva, sekcija ratnih jedinica SABA RH, mladi antifašisti...

O knjizi su govorili: Krešimir Piškulić, recenzent, Juraj Hrženjak, urednik i mr. Ivan Fumić, autor. Moderator je bila prof. Katica Sedmak koja je pročitala i recenziju dr. Petra Strčića (ispričao se zbog odsutnosti).

Logori smrti

I do sada su antifašisti Hrvatske, naročito pojedini preživjeli logoraši pisali o logorima, pretežno, iznoseći osobne patnje i spoznaje. Međutim, nedostajao je cjeloviti prikaz logora.

- Toga posla se prihvatio Mišo Deverić, član Predsjedništva SABA RH, ali su ga bolest i smrt sprječili da ga privede kraju – istaknuo je Juraj Hrženjak, urednik knjige. - Koristeći prikupljenu građu Miše Deverića, tu obvezu je preuzeo mr. Ivan Fumić, bivši predsjednik i sadašnji član Predsjedništva SABA RH. On je dodatno prikupio arhivsku građu, različite pravne dokumente, statističke i druge podatke i uspješno priveo kraj složen i zahtjevan posao, dajući hrvatskoj javnosti

pruža mogućnost zaključka da su u stvari svi logori bili logori smrti.

Dokument vremena

Mr. Ivan Fumić, autor, rekao je da je knjigu započeo Mišo Deverić te da ona nije lako i ugodno štivo niti ga je preporučljivo čitati prije spavanja te dodao:

- To je dokument jednog vremena koji argumentirano odgovara na pitanja što se to u našoj prošlosti dogodilo, a još uvijek ima odraza na zbijanja oko nas i danas. Sjetimo se Ovcare, Škabrnje, Srebrenice, ali i Gospića, koji su u neku ruku produžetak Drugog svjetskog rata... Ustaše su provodile i tešku torturu nad logorašima tjerajući jedne da ubijaju druge da bi zatim preživjele oni ubili. Starijoj generaciji dobro je poznato da je Bleiburg započeo 10. travnja 1941. godine dovođenjem ustaša na vlast od nacističke Njemačke i fašističke Italije. Jedini program kojeg su ustaše imale, zasnivao se na mržnji. Ta je mržnja bila uperena protiv Srba prvenstveno, a zatim Židova, Roma i drugih naroda i naravno komunista, ali i demokrata svih usmjerenja. Nacionalno pitanje Hrvata, za koje su se ustaše na papiru zalagale, svojim zločinima su itekako pogoršali.

Akademik dr. Petar Strčić u svojoj recenziji navodi da su autori knjige dali novu sliku logorskoga sistema okupirane Hrvatske. Opravdano su se najviše zadržali na prikazu Jasenovca. Ivan Fumić znatno je, ali također sasvim opravdano nadogradio sadržaj rukopisa pokojnog Miše Deverića, opskrbivši ga i znatnim autorskim aparatom, koristeći pri tome novija vrela i literaturu. Obradio je sve njemu do sada poznate konflogore i slične logore u NDH i izvan nje, u Hrvatskoj, pa tako i one koje je držao, primjerice, talijansko-kraljevski fašistički okupator na hrvatskoj obali. A to je važno istaknuti u prilog autorovu pažljivome pristupu materiji.

B. M.

Promotori su preporučili knjigu i znanstvenicima

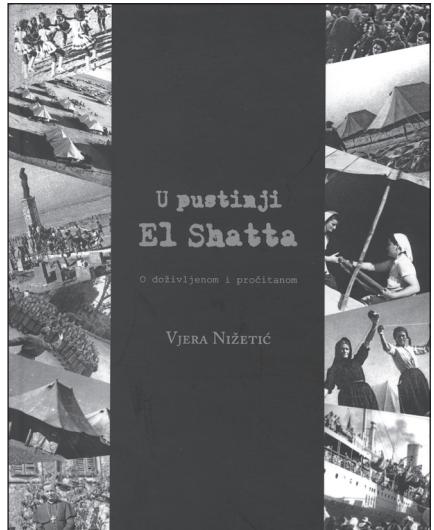
U PUSTINJI EL SHATTA

•Rukopis Vjere Nižetić pripada memoarsko-putopisnoj prozi i prvi je takav autoričin rad potaknut proživljenim zbivanjima u izbjeglištvu u sinajskoj pustinji

U organizaciji Saveza antifašističkih boraca i antifašista Republike Hrvatske promovirana je knjiga Vjere Nižetić Barantić *U pustinji El Shatta* (o doživljrenom i pročitanom), Naklade Bošković (urednik Mario Blagaić). O knjizi su govorili: **mr. Rhea Ivanuš** i **prof. Nataša Mataušić**, muzejske savjetnice, **dr. Vesna Čulinović-Konstatinović**, predsjednica SABA RH, **Zoran Bošković**, nakladnik te autorica **Vjera Nižetić**. Moderator **Antun Magić**, član Predsjedništva SABA RH, među ostalim je istaknuo:

- Zaštita naroda bila je stalna brigra rukovodstva NOB-e. Već od prvih dana otpora organizirano je sklanjanje u šume, poglavito za vrijeme neprijateljskih ofenziva. To smo nazivali zbjegom ili „džadom“. Znani su masovniji zbjegovi, primjerice s Banije u IV. neprijateljskoj ofenzivi, iz Slavonije i sjeverozapadne Hrvatske preko Mađarske u Vojvodinu. No, najveći je bio zbjeg iz Dalmacije u pustinji sinajskog poluotoka u dalekoj Aziji...

Vjera Nižetić je kao četrnaestogodišnja djevojčica, Bračanka, s oko 30.000 izbjeglica,

Knjiga je poučno štivo - rečeno je na promociji

boravila u logoru El Shatt, na pustinjskom pjesku Sinaja, uz Sueski kanal. El Shatt, je pojam izbjeglišta, ne samo za sinajsku pustinju, to je pojam za sve logore kojih je za vrijeme II. svjetskog rata, na području

Afrike i Azije bilo šest, piše u uvodu knjige autorica **Vjera Nižetić** i dodaje:

- Ovdje nisu zapisana samo sjećanja. Prošlo je puno vremena, a mnoga su izbjegljedjela. Vukla me znatiželja da doznam kako je zapravo došlo do organiziranja zbjega. Zatim kako su Britanci – koji su vrlo blizu naših logora zaštićivali kralja Petra te njegovu svitu i vladu – prihvatali nas, partizanske izbjeglice iz Dalmacije.

Autorica je knjigu sjećanja namjenila mladima koji o zbjegu u El Shattu malo znaju, a pokazuju interes da im none pričaju o tom djeliču hrvatske povijesti 20. stoljeća – kaže **mr. Rhea Ivanuš** i napominje:

- Iako prvijenac, priča o El Shattu zanimljiva je ne samo kao subjektivni doživljaj djeteta o izbjeglištvu, već je poučno štivo o kolektivnom entuzijazmu i izdržljivosti izbjeglica s područja Dalmacije koji su prošli svoju Golgotu, izdržali i sretno se vratili. Ova knjiga je i svojevrsni spomenar mladosti proživljenoj u ratnim uvjetima života i hommage svima preminulima u pustinji sinajskoj poluotoka u dalekoj Aziji.

B. M.

Nove knjige

Ivo Starčević

BRIŽNO ODABRANE ŠETNICE

U nakladi Ogranka Matice hrvatske Čazma tiskana je knjiga *Brižno odabранe šetnice* autora **Ive Starčevića**, partizanskog borca 2. moslavacke brigade i pripadnika saniteta 33. divizije. U poslijeratnom razdoblju završava studij veterine, radio je u Čabru i Čazmi. Ratne 1991. godine uključuje se dobrovoljno u rad u Hrvatskom crvenom križu. Do sad je izdao zbirku aforizama i epigrama, suradnik je *Vjesnika*, *Lovačkog lista* i mjeseca Hrvatska pčela.

Davno umirovljeni veterinar nudi nam zbirku lirike – *Brižno odabranе šetnice*. Kad pročitate ove pjesme, shvatit ćete da

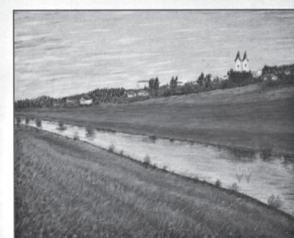
uvjetno kasni Starčevićev izlet u poetska prostranstva ima svoj duboki razlog upravo u uvažavanju psihologičkih zakonitosti koje upravljaju našim duhovnim životom. Naime, u poetskom traganju za rješenjem vječnog pitanja prolaznosti vremena, kako piše u predgovoru prof. Ivica Šikić, autor se u pjesmi »Što ču s vremenom?« pita: »Tko će uhvatiti vrijeme?« i nalazi jedini mogući odgovor u sebi, u svojoj »krilatoj misli« koja se opire »svemirskom zakonu«, na kojoj će poletjeti i »dostići vrijeme svoje mladosti«. Ali ni tada se vrijeme neće vratiti ako u njemu ne bude samo ONA, ljubav njegova života – Smiljka ili Josipa.

- Dakle, imamo zbirku Brižno odabranе šetnice koja pjeva o zaustavljenom vremenu, mada je pjesnik duboko svjestan da fizikalno vrijeme, tj. Sunčev nebeski sat, neumitno traje bez prestanka. Ta svijest da je i on sam dio te prolaznosti, čini njegovu poeziju pitkijom i vedrijom, bez očekivanog patosa i žala za prohujalim danima – ističe Ivica Šikić.

Pjesme su pisane jednostavnim stilom, često naracijom i deskripcijom, a ponekad i dijaloškom formom pa se neke od njih doimaju kao pjesme u prozi. Je-

Ivo starčević

BRIŽNO ODABRANE ŠETNICE

zik je mahom standardiziran, mada ima i arhaičnih oblika, koji su, kako napominje priredivač, namjerno zadržani zbog ugodaja starine, a u zavičajnim pjesmama koristi se i idiomom čičke ikavice. U stvaralačkim postupcima većinom se koristi formom slobodnog stiha, češće poluvezanim, a sasvim rijetko potpunom rimom.

B. M.

KRNJAK

Općina Krnjak napravila je projekt uređivanja spomenika u Ivanović Jarku. Riječ je o jednom od najvećih spomenika NOB-a u toj općini i cijeloj Kärlovačkoj županiji. Članovi mjesnog odbora protekle su godine čistili oko spomenika, no potrebno je zamijeniti dotrajale ploče te ogradu. Kako bi taj posao u cijelosti odradili, općina ga je kandidirala i pri Ministarstvu kulture te pri županijskom programu za javne potrebe u kulturi kako bi osigurali sredstva potrebna za sanaciju.

K.L.

GAREŠNICA

Hrvatska se svrstala na stranu antifašizma, a neofašističke ideje, na garešničkom području neće proći, poručili su sudionici godišnje skupštine Udruge antifašističkih boraca i antifašista grada Garešnice, prihvaćajući izvještaj o radu predsjednika **Milana Ivančevića**. Neprihvatljivo je da se uveličavaju žrtve partizana, a umanjuju žrtve fašista. Poražene u NOB-u ne može se pretvoriti u pobjednike, čulo se, uz ostalo, na skupštini, a Garešničane su pritom podržali predstavnici udruga iz Čazme, Siska, Kutine, Daruvara i Bjelovara.

P.B.

XXX

U ime gradske Udruge antifašističkih boraca i antifašista, na sjednici Gradskog poglavarstva o radu u 2007. godini govorio je dugogodišnji aktivista **Milan Ivančević** i zahvalio gradskim čelnicima na finansijskoj potpori, koju ta udruga ima već nekoliko godina. Žele promicati istinu o NOR-u, a sa 129 aktivnih članova pokrivaju i prostor općina Berek, Hercegovac i Velike Trnovitice.

Dužnu pozornost usmjerit će i na očuvanje spomeničke baštine, jer je devastirano 25 od ukupno 45 spomenika NOR-a na širem garešničkom području.

P.B.

METLIKA

Dobri odnosi i uspješna suradnja između Zveze borcev Metlika i Udruge antifašista Ozalj svakodnevno se potvrđuje kroz razne aktivnosti koje se organiziraju u jednom ili drugom mjestu. Tako je 7. ožujka u Domu kulture Metlika organizirana svečana akademija za Dan žena, koju je priredio Općinski odbor za Međunarodni dan žena, što djeluje pri udruženju boraca, kojem je prisustvovala i delegacija ozaljskih antifašista, predvođena predsjednikom **Stjepanom Janjcem**. Na akademiji su nastupali Ženski pjevački zbor Doma umirovljenika, Tamburaški orkestar Osnovne škole i članovi Literarnog kluba, svi iz Metlike. O značenju ovog međunarodnog praznika na akademiji je govorila **Renata Brunskole**, gradonačelnica općine Metlika.

Ivan Tusić

BRUTIJA

U Brutiji kod Savudrije održana je komemoracija u povodu 64. godišnjice pogibije mladih partizanki **Marije Medica** i **Line Zakinja**. Skup kojim se prizvalo sjećanje na tragične trenutke 28. ožujka 1944. otvorio je predsjednik Udruge antifašističkih boraca Umaga **Anton Kosmina**.

Djevojke su na dan svog smaknuća, koje se dogodilo blizu njihovih domova, točno na mjestu uz cestu gdje se danas nalazi spomen-obilježje u sjeni dva čempresa, imale 20, odnosno 22 godine. Ondje se već desetljećima okupljaju mještani ovog kraja i odaju im počast jer su stradale pokošene neprijateljskim rafalima u borbi za mir, slobodu i sretniju budućnost generacija nakon njih. Hrabe omladinke nisu se dale pokoriti, niti su odale tajne svojih suboraca. To im je donjelo smrtnu presudu.

U ime Grada Umaga govorio je pročelnik za društvene djelatnosti **Dimitrij Sušan**, istaknuvši da se nastavlja negiranje zločina i tekovina NOB-a i antifašizma. Tom se komemoracijom žitelji Umaštine svake godine poklanjavaju žrtvama svih ratova, priježljujući trajni mir, kazao je Sušanj. Ravnatelj OŠ Marije i Line **Mato Vidović** pozvao je na razmišljanje o riječima, djelima i slobodi, napomenuvši da su to vrijednosti kojima treba podučiti djecu.

K.T.

U čast Mariji i Lini učenici su pjevali i recitirali

BRIBIR

Dan Općine Vinodolske, 15. travnja, obilježen je svečanom sjednicom Općinskog vijeća i nizom manifestacija. Zajednička delegacija Poglavarstva, mjesnih odbora, UABA i braniteljskih udruga na spomen-obilježju iz NOB-a i Domovinskog rata te ispred središnjih križeva na grobljima u Bribiru, Grižanama, Tribiju i Driveniku položili su cvijeće i odali počast poginulima.

V.I.

NOVSKA

U organizaciji UABA Novska u gradskoj vijećnici održana je promocija zbornika radova »Bleiburg i Križni put 1945.«. Prezentacija ove značajne teme pobudila je dosta pažnje cjelokupne novljanske javnosti. Pored članova UABA, skupu su prisustvovali predstavnici političkih stranaka, civilnih udruga, gradski vijećnici, a veseli i učeće dvadesetak učenika Srednje škole Novska sa svoja dva profesora.

Voditelj i promotor promocije bio je tajnik UABA **Antun Maruski**, koji je rekao da ovom knjigom SABA RH želi aktivno sudjelovati u rasvjjetljavanju povijesnog trenutka završetka II. svjetskog rata na tlu bivše Jugoslavije.

O knjizi su govorili i suautori **mr. sc. Ivan Fumić, dr. sc. Branko Dubravica i Juraj Hrženjak**.

Po završetku promocije nastavili su se družiti sa članovima UABA Novska i profesorima Srednje škole **mr. Alojzom Buljan i prof. Franjom Horvat**, koji su im poklonili svoje zajedničko djelo - knjigu »Žrtve II. svjetskog rata i porača na području bivšeg ratnog kotara Novska«.

A. Maruski

CRIKVENICA

Otkrivanjem obnovljene spomen-ploče »Spomen-knjiga«, s ispisanim 97 imena Crikveničana poginulih tijekom II. svjetskog rata, i polaganjem vijenca u njezinu podnožju, u Crikvenici je bilježen Dan oslobođenja grada od nacifašističke okupacije. U nazoznosti rijetkih živih sudionika NOR-a, članova obitelji poginulih boraca, predstavnika Grada Crikvenice i rijetkih gradana, »Spomen-knjigu« su otkrili i položili vjenac crikvenički gradonačelnik **Božidar Tomašek** i predsjednik Udruge antifašističkih boraca i antifašista Grada Crikvenice i Općine Vinodolske **Marijan Cvitković** koji se tom prigodom i prisjetio burnih ratnih dana te se zahvalio na obnovi spomen-obilježja.

V.I.

DUBROVNIK

Posjetom spomen obilježju, podignutom na Vrelu u Mlinirna. Udruga antifašističkih boraca i antifašista Dubrovnika upričila je komemoraciju, polaganje vijenca i cvijeća te odavanje počasti župskom antifasistu i prvoborcu, **Marku Marožići**.

Bogata revolucionarna aktivnost prvo-boraca i antifašiste Marka Marožića prekinuta je mučkim i kukavičkim ubojstvom na pragu pobjede i slobode, u noći 22., na 23. ožujka 1944. godine ovde na Vrelu. Zvјerski su unakazili, njegovo tijelo, ubili simbol slobodarske Župe, ali njegovo plemenito djelo nisu mogli ubiti Tome svjedoči i naše današnje okupljanje i sjećanje na doprinos Župljana u antifašističkoj NOB-i, koji je nezamisliv bez Marka Marožića. Tu smo i da se sjetimo svih, onih koji su dali svoje živote u antifašističkoj borbi i oslobodili zemlju od okupatora i domaćih izdajnika, kao i da odamo počasi braniteljima koji su tu slobodu branili i obranili od okupatora u Domovinskom ratu - rekao je **Branko Grošeta**, predsjednik Zajednice UABA Dubrovačko-neretvanske županije

G.G.

PULA

Na izvanrednoj skupštini društva »Josip Broz Tito« razriješeno je staro i izabранo novo predsjedništvo kojem će na čelu bili predsjednik **Ratko Crnobori**. Kako su istaknuli članovi, dosadašnji predsjednik **Luka Kevra** smijenjen je jer tijekom protekli dvije godine nije sazvao skupštinu, a nije prisustvovao ni ovoj u Domu antifašista.

Okupljeni su članovi, uz predsjednika, odabrali i preostalih osam članova predsjedništva u kojem će biti **Vladimir Kapuralin**, dosadašnji potpredsjednik, potom **Zora Bošnjik**, **Mladen Bubić**, **Jovan Desnica**, **Vladimir Kovač**, **Jadranka Maretić**, **Davor Rakić** i **Mladen Ujičić**.

Skupštini su, osim članova i simpatizera, prisustvovali predsjednik županijske koordinacije društva »Josip Broz Tito« **Martin Matošević** te tajnik županijske Udruge antifašističkih boraca **Tomislav Ravnić**.

Sa skupštine u Domu antifašista

PRELOG

Pvodom Dana oslobođenja Preloga od fašističke okupacije 1945. godine - najviši dužnosnici Grada Preloga, predstavnici Saveza antifašističkih boraca i predstavnici udruga proisteklih iz Domovinskog rata poližili su vijence uz spomen-obilježje borcima NOR-a u Prelogu, a zatim i uz spomenik Domovinskom ratu, povezujući svojim prisjećajem heroje iz dva rata - po-djednako zasluzne za hrvatsku slobodu

M.B.

Vijenci kod spomenika poginulim borcima i braniteljima

OSIJEK

U Osijeku su obilježene 63 godine od oslobodjelja grada od fašističke okupacije. U ime grada vijenac je u Perivoju kralja Tomislava pred spomen-pločom žrtvama fašizma položila dogradonačelnica Biljana Borzan, a u ime Županije Nedjeljko Bošan član Poglavarstva. Dogradonačelnica Borzan je istaknula kako je ponosna na državu u kojoj je antifašizam ugrađen u temelje demokracije. Osječka Udruga antifašističkih boraca i antifašista osim polaganja vijenaca priredila je u Perivoju i recital »Oslobodenje grada«.

SVETIČKO HRAŠĆE

Na dan formiranja Karlovačke udarne brigade, 5. ožujka 1944. godine, ozaljski i hrašćanski antifašisti, a s njima i delegacija antifašista iz Karlovca, predvođena **Martinom Jendrašicem**, predsjednikom SUA Karlovačke županije, položila je cvijeće na spomen-ploču podignutu u čast toga događaja i odala počast poginulim borcima brigade.

I.T.

ČAKOVEC

Zahtjev udruge antifašističkih boraca i antifašista Međimurske županije, kojim su tražili povratak spomen-ploče antifašističkim borcima na zgradu stražarnice čakovečke vojarne, na sjednici Županijskog poglavarstva »stavljeno je na čekanje«. Naime, spomen-ploča na stražarnicu je postavljena

1958. godine, a nestala je nakon 1990.

Poglavarci su odlučili da se o zahtjevu za postavljanje ploče ne donosi nikakav zaključak. Zahtjev je »primljen na znanje«, a to će se pitanje rješavati naknadno, kad se u potpunosti definira funkcija prostora u bivšoj vojarni.

M.L.

PAG

Intenziviraju se radovi na uređenju gradskog groblja u Pagu. Trenutačno, djelatnici Komunalnog društva Pag grade ogradni zid od kamena uz groblje.

Postavljena je i nova spome-grobnica u čast paškim borcima poginulima za domovinu u NOB-u. Grobnica je sagrađena od bijelog kamena i mramora. Radove na uređenju groblja osigurao je Grad Pag iz proračuna.

N.L.

UČKA

Povodom obilježavanja 64. obljetnice održavanja Prve oblasne konferencije USAOAH-a za Istru na kojoj je odlučeno da se nastavi herojska borba protiv talijanskih okupatora i njemačkog fašizma te povodom obljetnice obnavljanja brigade Vladimir Goran na Učki je održana prigodna svečanost na kojoj su brojni antifašisti s područja Primorsko goranske i Istarske županije evocirali sjećanja na to vrijeme.

Usprkos okruženu jakih neprijateljskih snaga na Učki je 1. travnja 1944. godine ponovo formirana Prva istarska brigada Vladimir Gonan, a okupila, je omladinu iz svih krajeva Istre, Kastavštine, Liburnije, Rijeke i Sušaka koja je tamo stigla, vođena iskusnim kuririma, probijajući se kroz neptijateljske zasjede, zaobilazeći bunkere, prelazeći ceste i pruge stigla na Učku u hladno travanjko jutro. Na prigodnom okupljanju na Učki položeni su vijenci na spomenička obilježja, a o događanjima govorili su **Rudero Fraguna**, predsjednik UABA Labin i **Zdenko Čiković**, oboje učesnici spomenutih događanja te **Tomo Ravnić**, tajnik SABA Istre i **Marko Pavković**, predsjednik SABA PGŽ, a prisutne je pozdravio i **Amir Muzur**, gradonačelnik Opatije.

R.I.

Komemoracija na Učki

RIJEKA

Podzemni prostor spomen-kosturnice u Parku heroja na Trsatu dobit će novu rasvjetu, a za što je Grad već predvidio 100.000 kuna iz proračuna

Spomen-kosturnicu je podigao 1947. godine Savez boraca NOR-a prema projektu arhitekta **Zdenka Kolacija i Zdenka Sile**, a u njoj su smješteni posmrtni ostaci boraca palih između 1941. i 1945. godine

X X X

Podružnica UABA Škurinjska Draga - Škurinje okuplja više od 100 članova, među kojima i dvadesetak novoprimaljenih prošle godine pretežno iz redova mlađih generacija, što će i u sljedećem razdoblju biti jedan od prioritetnih zadataka - rečeno je na skupštini podružnice, na kojoj je izvještaj o radu podnio predsjednik **Andeo Petričić**.

U raspravi je ocijenjeno da se ostvaruje dobra suradnja s mjesnom samoupravom, ali ne i političkim strankama koje djeluju na tom području. Osim primjerene brige o spomeničkoj baštini iz NOB-e, kao i aktivnom sudjelovanju članova podružnice u akcijama riječke udruge antifaističkih boraca i antifašista i Društva »J.B. Tito« izraženo je nezadovoljstvo zbog nerješavanja statusa i prava bivših boraca, invalida i civilnih žrtava II. svjetskog rata, posebno zbog neravnopravnosti u odnosu na prava branitelja iz Domovinskog rata.

Emilija Ivošević

Podružnica broji više od 100 članova

X X X

Udruga antifaističkih boraca i antifašista Grada Rijeke organizirala je komemoraciju kod obnovljenog spomenika na Ljubljanskoj cesti, gdje je 27. travnja 1945. godine strijeljano sedam antifašistkinja starosne dobi između 17 i 22 godine. Polaganjem vijenaca i paljenjem svijeća te minutom šutnje antifašisti iz Rijeke i okolice zajedno s obiteljima poginulih omladinki obilježili su 63. godišnjicu pogibije **Bosiljke Rakić, Fanice Ožbold, Mirvane Marač, Vere Sušić, Eme Ban, Marije Ban i Nerine Jelacich**.

S prigodnim riječima sjećanja na poginule omladinke i riječima zahvalnosti za njihovu žrtvu obratio se predsjednik riječe UABA **Dinko Tamarut**, koji je ujedno podsjetio na tragičan događaj, kada su upravo na mjestu gdje je podignut spomenik, strijeljane mlade antifašistkinje.

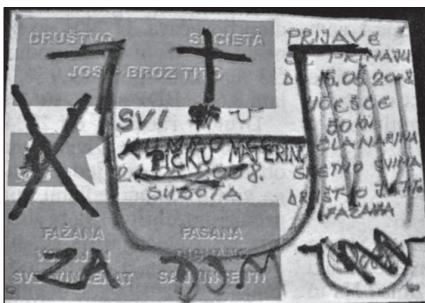
N.L.

Polaganje vijenaca na spomen-obilježju

FAŽANA

Nepoznati počinitelji išarali su ustaškim znakomljem plakat na oglasnoj ploči na rivi u Fažani kojim Društvo Josip Broz Tito poziva članove na izlet u Kumrovec u povodu Titova rođendana. Kako smo saznali od predsjednika Društva za Fažanu, Vodnjan i Svetvinčenat **Engelsa Devescovića**, plakale su vandali najvjerojatnije išarali tijekom noći. Plakati su i ranije uništavani, a ustaške se parole ispisuju i po klupama na rivi, rekao je Devescović.

Išarani plakati u Fažani

MALI LOŠINJ

Polaganjem vijenaca i svijeća na Spomenik oslobodiocima na Velopinu, predstavnici Udruge antifaističkih boraca Malog Lošinja, Gradskog vijeća i lošinjskog SDP-a obilježili su 20. travnja, Dan oslobođenja Lošinja. Sudionik Narodnooslobodilačkog rata **Josip Matak** govorio je o tijeku II. svjetskog rata na području Hrvatske, Slovenije i Italije, o samom konačnom oslobođenju otoka 1945. godine, istaknuvši da je pristupiti borbi protiv fašizma u prvom redu značilo biti domoljub. Događaja iz 1945. prisjetili su se još **Ante Russo i Frane Fatuta**, koji su

također sudjelovali u brojnim akcijama oslobođanja istočne jadranske obale.

Ispred creskog spomenika palim borcima u Drugom svjetskom ratu vijenac i cvijeće položili su predstavnici Udruge antifaističkih boraca, Grada Cresa, HNS-a i prvi put Forumu mlađih SDP-a. Nazočnima se obratio predsjednik Udruge antifaističkih boraca **Ivan Dlačić** naglasivši da je spomenik podignut u spomen na otočane koji su dali živote za slobodu otoka i pripojenje matici zemlji Hrvatskoj.

N.L.

LOKVE

Prigodnim sportskim druženjem članova lokvarske ograne Međuopćinske udruge antifaističkih boraca Delnice u Lokvama su kraju privredne svečanosti vezane uz obilježavanje Dana oslobođenja Lokava i Mrzlih Vodica. Borbe za oslobođanje ovog goranskog naselja bile su iznimno teške i krvave i u njima je u vremenu od 4. do 17. travnja 1945. poginulo 170 partizana, velik broj njemačkih vojnika i civila ovog kraja, a sjećanja na taj dan obilježena su polaganjem vijenaca i svijeća na brojna spomen-obilježja - uz spomenik oslobođiteljima Lokava i Mrzle Vodice, spome-ploču poginulima u Narodnooslobodilačkom i Domovinskom ratu, spomeniku poginulim Lokvarcima u Španjolskom ratu, NOB-u i žrtvama fašizma u Lokvama, kosturnici u Mrzloj Vodici, grobu hrvatskog dragovoljca i sudionika Domovinskog rata **Vladimira Mikuličića** te spomeniku poginulim u NOR-u i žrtvama fašizma u Mrzloj Vodici

V.I.

KUTINA

Izložbu o X. zagrebačkom korpusu u Kutini je otvorio **Nenad Turčinović**, predsjednik UABA. O korpusu su govorili **Josip Skupnjak, dr. Branko Dubravica, mr. Ivan Fumić i Juraj Hrženjak**, članovi Predsjedništva SABA RH. Zagrebački je korpus okupljao borce sjeverozapadne Hrvatske među kojima i Moslavačku brigadu, o čemu svjedoče i brojne fotografije.

Naglasak smo stavili na duhovno stvaralaštvo koje je bilo vrlo izraženo upravo u to ratno vrijeme. Drago nam je da postoji interes za ovu izložbu, a cilj nam je da i mladi ljudi vide taj dio povijesti, kaže Turčinović.

Uz izložbu je održana i promocija knjige o Bleiburgu, koju je predstavila **Dragica Vasić**. Dogradonačelnik Grada Kutine **Zlatko Grdić** pozdravio je skup, ističući da ne treba postojati lijeve ili desne knjige o Bleiburgu, već jedna koja će biti bazirana na činjenicama.

G.G.

IN MEMORIAM

IVAN JURJEVIĆ 1925-2008.

Rođen u Ribniku (Lika). Kao mlađić aktivno se uključuje u NOP. Bio je hapšen zbog ilegalnog rada. Početkom 1944. godine odlazi u partizanske jedinice – bio je pripadnik 1. brigade 35. ličke divizije.

Poslije oslobođenja zemlje obnašao je odgovorne dužnosti u jedinicama JNA. Umirovljen je u činu potpukovnika. Kao umirovljenik aktivno je djelovao u društveno-političkim organizacijama a poglavito u udrugama antifašističkih boraca i antifašista.

ANTE GRANDA 1923-2008.

Rođen u Razvođu (Oklaj). Kao ilegalac 1942. godine priključio se Sjeverno dalmatinskom odredu, kasnije je bio borac 5. brigade 19. divizije (dalmatinske) a nakon oslobođenja Knina obreo se u pratećem bataljunu Vrhovnog štaba.

Za zasluge u ratu i poslijeratnoj izgradnji zemlje primio je brojna priznanja i odličja. Aktivno je djelovao u Udrudi antifašističkih boraca i antifašista Grada Splita. Svojih idea se nije odrekao, a nije ih zaboravio ni onda kada im više nije mogao doprinositi.

RADULE BOBIČIĆ 1926-2008.

Rođen u Vučici (Danilovgrad). Sa 17 godina stupio je u partizanske jedinice. Najviše je proveo u 4. makedonskoj brigadi s kojom je prošao trnovit ratni put.

Poslije oslobođenja školuje se u Zagrebu i nastanjuje u Samoboru. Radio je u prosvjeti i tijelima općinske uprave. Posebno se angažirao na razvoju masovnih oblika fizičke kulture. Osnovao je 1956. godine prvi rukometni klub u Samoboru. Za uspjehe u radu nosilac je brojnih odličja i priznanja, među inim i Nagrade Grada Zagreba i Nagrade Grada Samobora.

IVAN ARBANAS 1922-2008.

Rođen u Perušiću. Odmah po okupaciji zemlje pristupa partizanskim jedinicama na ličkom području i Dalmaciji. Tokom NOR-a bio je sekretar KK SKOJ-a i član KK KPH za kotar Perušić, član OK KPH Pazarište.

Nakon oslobođenja završava Pravni

fakultet. Radni vijek proveo je u novinarstvu, bio je istaknuti urednik Radio Zagreba (Drugi program). Poslije umirovljenja aktivno je djelovao u Udrudi antifašističkih boraca i antifašista Centar (Zagreb), u dva mandata bio je i predsjednik. Za rezultate u ratu i miru odlikovan je s više odličja i medalja. Nosilac je Partizanske spomenice 1941.

NIKOLA VRBAN 1930-2008.

Rođen na Sušaku. Cijela se njegova obitelj uključuje u NOP. Dva su mu brata poginula kao borci partizanskih jedinica. Nakon oslobođenja Nikola se angažirao u pjevačkom zboru »Mladost« ali i kao nogometni trener radničkog kluba »Orijent«. Do umirovljenja je radio u građevinskom poduzeću »Primorje«.

Nakon penzioniranja obnašao je dužnost predsjednika Udruge ratnih i vojnih invalida PGŽ i Grada Rijeke, bio je predsjednik podružnice ABA Gornja Vežica (Rijeka).

LUKA SERDAR 1927-2008.

Rođen u Širokoj Kuli (Lika). S okupacijom naše zemlje kao napredni omladinac priključuje se NOP-u. Tokom NOB-a najviše je vremena proveo u jedinici 6. ličke divizije »Nikola Tesla«. Obnašao je komandne i političke dužnosti a bio je i ranjen.

Nakon oslobođenja obnašao je brojne odgovorne dužnosti u jedinicama JNA, sve do umirovljenja. Kasnije se angažirao u radu društvenih i humanitarnih organizacija a posebno u Sekciji zrakoplovaca pri ZUABA Grada Zagreba i Zagrebačke županije, te Udrudi antifašističkih boraca i antifašista Maksimir.

SAVO TESLA 1922-2008.

Rođen u Slavonskom Polju (Kordun). Partizanskim jedinicama priključio se 1941. godine. Bio je borac, politički delegat voda, komesar čete i bataljona. Kraj rata dočekao je na dužnosti zamjenika komesara brigade »Franjo Ogulinac Seljo«.

Nakon oslobođenja radio je u OZN-i. Službovao je u garnizonima Karlovac, Zagreb, Sisak, Virovitica, Bjelovar i Beograd. U međuvremenu je završio najviše vojne škole i magistrirao povijest na Filozofskom fakultetu. Prije odlaska u mirovinu (u činu

pukovnika) bio je nastavnik taktike na Višoj vojnoj akademiji u Beogradu.

Aktivno je djelovao u društveno-političkim organizacijama i udrugama antifašističkih boraca i antifašista. Nosilac je Partizanske spomenice 1941. godine i brojnih ratnih i mirnodopskih odlikovanja i medalja.

BOGDAN ZAJŠEK 1920-2008.

Rođen u Varaždinu. Pripe rata djelovao je u ilegalnim organizacijama. Bio je borac 13. proleterske brigade »Rade Končar«, kasnije jedan od njenih rukovodilaca. Bio je ranjen. Kraj rata dočekao je na dužnosti načelnika političkog odsjeka 1. korpusa Hrvatske.

Nakon oslobođenja zemlje radi u diplomatskoj službi. Poslije umirovljenja ostao je aktivno u društveno-političkim organizacijama i udrugama antifašističkih boraca i antifašista Grada Zagreba. Nosilac je »partizanske spomenice 1941.« te više ratnih i poratnih odličja i priznanja.

MILE KOMLJENOVIC 1926-2008.

Rođen u Cremušnici (Kordun). S nepunih 16 godina uključuje se u partizansku jedinicu, proslavljenu 13. proletersku brigadu „Rade Končar“. Kasnije, ratni put ga vodi u 8. udarnu kordunašku diviziju (bio je komesar čete) s kojom je dočekao kraj rata.

Nakon oslobođenja školuje se u Sovjetskom Savezu, službuje u brojnim garnizonima JNA sve do 1964. godine kada je umirovljen u činu potpukovnika. Za svoje zasluge u ratu i rezultate u miru nosilac je brojnih odličja i pohvalnica. Aktivno je djelovao u udrugama antifašističkih boraca i antifašista i društveno-političkim organizacijama.

NIKOLA BERŠINIĆ 1933-2008.

Rođen u Vinskom Vrhu. Pekarski zanat izučio u Karlovcu, kasnije u Zagrebu završava Ekonomski fakultet i stječe zvanje magistra znanosti. Obnašao brojne društveno-političke dužnosti u Karlovcu i Zagrebu. Bio je pomoćnik direktora za opće i ekonomski poslove Interne klinike Rebro u Zagrebu, tajnik Skupštine SIZ-a zdravstva u općini Maksimir i predsjednik općinskog vijeća Netretić.

MJESTO VELIČANSTVENE POBJEDE

• Više od četiri stotine boraca i poklonika antifašizma iz Hrvatske na komemorativnoj svečanosti u povodu 65. obljetnice bitke na Neretvi

Značajna prekretnica u borbi protiv okupatora bila je 1943. godine. U bitki na Neretvi – operacija Weiss koja se vodila od 9. veljače do 23. ožujka 1943. godine, od jedinica Glavnog štaba Hrvatske sudjelovale su 7. banijska i 9. dalmatinska brigada, plus 1. i 2. dalmatinska brigada u 2. i 3. diviziji, ili ukupno osam brigada NOV Hrvatske. Uz to, iz Hrvatske je bilo boraca i u drugim proleterskim i udarnim brigadama. Presudni čin proboga iz okruženja u dolini rijeke Neretve izveli su Dalmatinici iz 2. dalmatinske brigade. Oni su prvi, tokom 6/7. ožujka 1943. godine prešli preko Neretve, kod porušenog mosta blizu Jablanice, i otvorili put ostaloj grupaciji Vrhovnog štaba za daljnje napredovanje kroz istočnu Hercegovinu.

U organizaciji Saveza antifašističkih boraca i antifašista i Saveza društva »Josip Broz Tito« Bosne i Hercegovine u Jablanici upriličena je komemorativna svečanost u povodu 65. obljetnice bitke na Neretvi. Među šest tisuća posjetilaca bilo je preko četiri stotine antifašističkih boraca i poklonika antifašizma te članova Saveza društva »Josip Broz Tito« iz Hrvatske koji su organizirano autobusima došli iz Dubrovnika, Zadra, Šibenika, Zagreba, Splita, Vodica,

Skupina antifašista iz Hrvatske: Vinko Šunjara, dr. Vesna Čulinović-Konstantinović, Adam Dupalo, Živko Juzbašić i Mirko Mećava

Trogira, Makarske... Uz stare ratnike zamijetili smo i velik broj mladih. Na skupu su govorili: **Nijaz Skenderagić**, predsjednik Organizacijskog odbora proslave i načelnik općine Jablanica, **Željko Komšić**, član Predsjedništva Bosne i Hercegovine, **dr. Vesna Čulinović-Konstantinović**, predsjednica SABA RH, **Mujo Čomić** i **Luvre Reić**, sudionici bitke na Neretvi...

- Ovim veličanstvenim skupom iskazujemo dužno poštovanje svima koji su se borili ili pali na ovim prostorima prije 65 godina, u vrijeme 4. neprijateljske ofenzive – istaknula je **dr. Vesna Čulinović-Konstantinović**, predsjednica Saveza antifašističkih boraca i antifašista Republike Hrvatske. – U tim borbama, rame uz rame, zajedno su se borili pripadnici svih naših naroda, a među njima je bio i velik broj boraca iz dalmatinskih i banijskih partizanskih brigada. Ako

danas govorimo o antifašizmu treba naglasiti da je to naš osnovni način življenja i naša moralna norma. Ona znači – poštivanje razlika, nenasilno ponašanje, čuvanje mira, borbu za jednakost svih ljudi i za slobodu. Protivimo se svakoj sili, mržnji i ubijanju, jer to samo vodi u genocid kakav smo preživjeli. Na ovom mjestu tragedije, ali i veličanstvene pobjede, moramo uvijek ponavljati da u buduće nećemo dopustiti proljevanje nevine krvi. I u ime naših mladih, kojih je sve više u našim redovima jedni drugima moramo obećati da ćemo čuvati naše prijateljstvo. Zato smo i mi iz Hrvatske sretni i zadovoljni što smo opet ovdje s vama kako bi iskazali pijetet poginulim suborcima.

Nijaz Skenderagić, predsjednik Odbora za obilježavanje

snimio: Z. Herceg

Komemorativnoj svečanosti prisustvovao je i velik broj mladih

65. obljetnice bitke na Neretvi, upozorio je: »Nažalost, i nakon svega, kada smo mislili da je fašizam napokon slomljen, njihovi povampireni duhovi ponovno su se pojavili prije 16 godina i iznova smo bili svjedoci zvjerstava, mučenja, progona, ubojstava, čime su pokazali da su njihove ideje i dalje žive i da se protiv ovog zla moramo ponovno još jače boriti kako bismo ga zauvijek iskorijenili...«

Pečat svečanosti na svoj je način bio nadahnuti govor **Željka Komšića**, člana Predsjedništva Bosne i Hercegovine, koji je, među ostalim, rekao:

- Neki događaji u nedavnom ratu u Bosni i Hercegovini mogu se usporediti s onima iz Drugog svjetskog rata. Taj je rat ponovno iznjedrio domaće faštiste, koji su počinili strašna zlodjela, ratne zločine i genocid. To nam pokazuje da borba nije okončana i da razbijanje njihovih snaga, koje se dogodilo ovdje 1943. godine nije bilo konačno. Sramotno je za Bosnu i Hercegovinu da se na visokim državnim položajima nalaze sljedbenici tih mračnih snaga...

Na spomen-obilježje brojne delegacije položile su vijence, u Neretvu je baćeno cvijeće u znak sjećanja na poginule partizane. Nakon svečanog dijela okupljenima su pripadnici Bosanske vojske podijelili vojnički grah. Nastavljen je druženje uz partizanske pjesme i koračnice.

Vinko Šunjara

Marijan Detoni: *Noć na Zelengori*